

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie a filosofie

Mgr. Rostislav Kadlec

**Etická dilemata při prodeji bytového
fondu města – systematická analýza
z pohledu křesťanské sociální etiky**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Petr Štica, Th.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12. května 2021

.....

Mgr. Rostislav Kadlec

Bibliografická citace

Etická dilemata při prodeji bytového fondu města – systematická analýza z pohledu křesťanské sociální etiky [rukopis]: diplomová práce / Mgr. Rostislav Kadlec; vedoucí práce: ThLic. Petr Štica, Th.D. -- Praha, 2021. -- 97 s.

Anotace

Cílem práce je popis a analýza etických dilemat při rozhodování v řízení města v oblasti jednoho z důležitých segmentů komunální politiky – v oblasti prodeje městského majetku soukromým vlastníkům. Těžiště diplomové práce spočívá v reflexi etických dilemat, které v rámci prodeje městského majetku vyvstávají. Etická reflexe bude činěna z pohledu teologické etiky a katolického sociálního učení. V návaznosti na vybrané zásady sociálního učení církve budou v práci stanovena etická kritéria pro mravně zodpovědné politické jednání. Dále budou formulovány podmínky pro prodej městského bytového fondu, které by byly v souladu se zásadou obecného dobra jako základního principu křesťanské etiky realizovaného v praxi komunální politiky tak, aby byly přínosem při vedení města jako organizační jednotky i jeho občanů za předpokladu respektování trvalé udržitelnosti rozvoje kvality života jednotlivců a města jako celku. Na jednom příkladu praktické politiky tak bude zkoumán přínos křesťanské etiky pro vedení a řízení města. Zároveň budou formulována kritéria, která by měla přispět pro etickou orientaci v jedné oblasti aplikované politické etiky.

Klíčová slova

Komunální politika, bydlení, křesťanská sociální etika, etická dilemata, odpovědnost, obecné dobro.

Abstract

The aim of this work is to describe and analyse ethical dilemmas in decision-making in the management of the city and in one of the important segments of municipal politics - in the field of sales of the city's property to private owners. The focus of the thesis is to reflect on the ethical dilemmas that arise in the process of selling the city's property. The ethical reflection will be made from the perspective of theological ethics and Catholic social teaching.

Ethical criteria for morally responsible political behaviour will be defined in the thesis in connection with selected principles of social teaching of the Church.

Further, the conditions for the sale of the city's housing stock will be formulated, which would be in accordance with the principle of general good as the basic principle of Christian ethics implemented in municipal political practice so as to benefit the city management as an organizational unit and its citizens, the life of individuals and the city as a whole. In the format of one example of practical policy the contribution of Christian ethics to governance and management of the city will be examined.

At the same time the criteria will be formulated which should contribute to ethical orientation in one area of the applied political ethics.

Keywords

Municipal politics, housing, Christian Social Ethics, ethical dilemmas, responsibility, common good.

Počet znaků (včetně mezer): 229 496

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval ThLic. Petrovi Šticovi, Th.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	1
1 Etická dilemata, problémy a výzvy při prodeji městských bytů.....	4
1.1 Bydlení z pohledu sociologie	4
1.2 Poslání laiků v církvi a ve světě	7
1.3 Křesťané v politice	11
1.4 Správa věcí veřejných.....	18
1.5 Řešení sporů	23
1.6 Zákonné předpisy pro řízení měst a obcí.....	26
1.7 Privatizace majetku z pohledu křesťanské sociální etiky	31
1.8 Prodej městských bytů – příklad z praxe.....	32
1.9 Další situace a motivy jednání během procesu prodeje bytů	37
1.10 Etická dilemata a související otázky.....	41
1.11 Shrnutí první kapitoly	43
2 Bydlení a prodej bytů z pohledu křesťanské etiky.....	44
2.1 Principy křesťanské sociální etiky.....	44
2.2 Obecné dobro a jeho význam v komunální politice	47
2.3 Zákony a dobro.....	57
2.4 Další vybrané etické zásady	62
2.5 Bytová politika a trvalá udržitelnost.....	65
2.6 Právo na bydlení	67
2.7 Shrnutí druhé kapitoly	70
3 Rozhodovací kritéria.....	72
3.1 Vymezení pojmu	72
3.2 Zásady křesťanské etiky a stanovení kritérií prodeje bytů.....	73
3.3 Shrnutí třetí kapitoly	77
4 Podmínky prodeje bytů z pohledu křesťanské etiky	79
4.1 Stanovení ceny a termínu prodeje bytů	79
4.2 Reflexe podmínek z pohledu křesťanské etiky.....	79
4.3 Shrnutí čtvrté kapitoly	83
5 Shrnutí a doporučení.....	85
Závěr	93
Seznam použitých zkratk a obrázků.....	94
Seznam použité literatury.....	95

ÚVOD

Předmětem předkládané diplomové práce je rozbor komunální politiky, jakož i rozhodování vedení města, výběr principů, stanovení kritérií a nalezení podmínek pro prodej městského majetku do soukromého vlastnictví z pohledu křesťanské sociální etiky. Vycházím z myšlenky, že uplatňování principů křesťanské etiky v životě jednotlivců i organizací přináší celkové rozšíření pohledů odpovědných osob během rozhodování v nejrůznějších situacích, vede ke zlepšení mezilidských vztahů, a tím pomáhá nalézt co nejlepší řešení v nejrůznějších situacích lidského života. Přiznávám však existenci napětí, která vznikají při snaze o prosazení etických principů. Základní mravní zásadou, kterou v této práci zohledňuji, je obecné dobro.

Problémovou oblastí mého zájmu je tedy prodej veřejného majetku soukromým vlastníkům, kterou nahlížím z perspektivy sociální nauky katolické církve. Princip obecné dobra uplatňuji jako hlavní zásadu v procesu rozhodování při stanovení podmínek pro prodej veřejného majetku. Niterným obsahem práce se tak stává realizace komunální politiky v životě města z pohledu křesťanské etiky ukázaného na konkrétním příkladu prodeje městských bytů. Nedílnou součástí je hledání odpovědi na otázku, jaký je přínos křesťanské etiky pro ovlivňování vedení a řízení města v jeho každodenním životě.

Etickou výzvou v procesu realizace prodeje městských bytů soukromým osobám představuje stanovení podmínek pro jejich prodej. Náročnost konečného rozhodnutí je umocněna střetem dimenzí a pohledů všech zúčastněných subjektů.

Klíčovým tématem práce je hledání odpovědi na základní otázku, která zní následovně. Jaké podmínky stanovit pro prodej městského bytového fondu, aby byly v souladu se zásadou obecného dobra, jakož i dalšími principy křesťanské etiky? Praxe ukazuje, že nejzásadnější a nejdiskutovanější podmínkou je prodejní cena, i když není jedinou. Kolem této entity se strhávají největší střety a etické konflikty. Kardinální otázka tedy zní, jakou stanovit prodejní cenu za bytovou jednotku a další podmínky, aby byly v souladu s vybraným principem křesťanské sociální etiky, tedy obecným dobrem.

Samotný smysl a obsah základní otázky, s ohledem na křesťanskou sociální nauku, lze pojmout i podrobněji a více do hloubky. Jaké principy, kritéria a konečně konkrétní podmínky stanovit pro prodej městského bytového fondu, aby byly v souladu s klíčovou zásadou obecného dobra? Principy, resp. zásady, následně odvozená kritéria a konečně

stanovené podmínky prodeje jsou totiž ve vzájemném vztahu. Pokud totiž budeme brát vážně obsah katolického sociálního učení a křesťanskou etiku v praxi, pak konkrétní podmínky pro prodej veřejného majetku do soukromých rukou musí odpovídat a být v souladu se zásadami sociální nauky církve.

Praxe však není jednoduchá, velmi často ani jasně zřetelná, a proto je třeba konkrétní případy podrobit velmi vážným etickým úvahám. Při tomto zvažování v procesu rozhodování však dochází k pochybnostem, jak rozhodnout. Člověk se dostává do nejistoty, jaké vyřknout závěry. V tu chvíli řeší vážná etická dilemata. Do procesu rozhodování vstupuje vlastní svědomí jednotlivce, nauka církve a požadavky víry, zákonné normy jakož i požadavky zúčastněných stran. K tomu je třeba si připustit, že v oblasti politiky je na konkrétní věci opravdu nespočet názorů, které často vyústí v mnohdy nesmiřitelné postoje. Ten, kdo chce odpovědně rozhodnout při uvědomění si všech naznačených požadavků, které nemusí být a nebývají v souladu, pak řeší velká etická dilemata. Hledá totiž odpověď na zdánlivě jednoduchou otázku, totiž jak vše provést, aby konečné rozhodnutí bylo v souladu s mravními nároky? A to s vědomím, že stejně bude kritizován z mnoha stran, protože v životní praxi platí lidové rčení, že všem se nejde zavděčit či odvděčit.

Cílem práce je tedy popsat a analyzovat etická dilemata při rozhodování v řízení města, vybrat principy, stanovit kritéria a nalézt podmínky pro prodej městského bytového fondu, které budou v souladu se zásadou obecného dobra jako základního principu křesťanské etiky realizovaného v praxi komunální politiky. Smyslem je, aby byly přínosem při vedení města jako organizační jednotky i jeho občanů za předpokladu respektování trvalé udržitelnosti rozvoje kvality života jednotlivců a města jako celku.

Další doprovodné otázky, kterými se budu v této teologicko-etické práci zabývat, jsou následující. Jaký je význam a co nového přináší teologie a křesťanská sociální etika do oblasti komunální politiky? Proč bychom se vůbec měli mravními otázkami, navíc umocněnými křesťanskými postoji a zásadami, vůbec zabývat? Není politika jenom pro lidi, kteří mají ostré lokty, jsou všeho schopni a řídí se heslem, že účel světí prostředky? A když bychom došli k závěru, že principy křesťanské sociální etiky jsou pro řízení měst přínosné a důležité, jaká je jejich přidaná hodnota?

Celá práce je myšlenkově rozdělena do čtyř okruhů. Obsahem prvního je popis etických dilemat, problémy, střety a výzvy při prodeji městského bytového fondu.

Druhý okruh se týká hlavních etických principů v oblasti bydlení z pohledu křesťanské sociální etiky. Třetí věnuji základním kritériím pro rozhodování při prodeji městských bytů do osobního vlastnictví. A konečně ve čtvrtém se pokouším o návrh řešení, resp. stanovení podmínek prodeje a jejich aplikace v praxi.

K tomu, abych mohl hledat a nalézt odpovědi na položené otázky, jakož i splnit stanovený cíl této diplomové práce, jsem uvedené čtyři okruhy rozdělil do jednotlivých kapitol. Obsahem prvního okruhu tak budou kapitoly zabývající se problematikou vedení a řízení města, křesťanů v politice, uvedení do problematiky privatizace městského majetku, resp. bytů jak z hlediska zákonných předpisů České republiky, tak z hlediska křesťanské sociální etiky. Představím etický problém, resp. konkrétní příklad z praxe, přímé i nepřímé subjekty prodeje bytových jednotek, konflikty zájmů, etická dilemata, střety mezi subjekty, rozdílné pohledy na fenomén správy a prodeje bytových domů. Nechybí ani popis etických dilemat představitelů vedení města během procesu přípravy a realizace prodeje městského bytového fondu, vč. různých rovin a úhlů pohledů.

Druhý myšlenkový okruh obsahuje kapitoly, jejichž náplní je představení hlavních etických principů ve vztahu k problematice bydlení z pohledu křesťanské sociální etiky, princip obecného dobra a jeho význam v komunální politice a správě veřejného majetku, princip trvalé udržitelnosti v oblasti bytové politiky měst. Rovněž se věnuji tématu práva na bydlení a sociální spravedlnosti. Kapitoly třetího okruhu jsou věnovány stanovení základních kritérií v rozhodovacím procesu prodeje městských bytů do osobního vlastnictví. A konečně kapitoly čtvrtého okruhu se věnují operacionalizaci, návrhu řešení a stanovení podmínek realizace prodeje bytového fondu v praxi.

V práci se tak prolínají diskursy křesťanské etiky, komunální politiky a samotné praxe. Problematiku bydlení nahlížím jak z právního, tak i sociologického pohledu. Všude přítomným článkem je etické dilema, nejistota při hledání mravně správného rozhodnutí během procesu privatizace městského bytového fondu. Jsou shrnuty teoretické poznatky o křesťanské etice a jejím významu pro život. Nechybí typické charakteristiky městské politiky ukázané na příkladu vybraného města s ohledem na trvalou udržitelnost jeho rozvoje. V poslední kapitole jsou pak shrnuta doporučení, která dávají odpovědi na výše položené otázky s ohledem na definovaný cíl diplomové práce. Krátké zakončení je následně uvedeno v závěrečné kapitole.

1 Etická dilemata, problémy a výzvy při prodeji městských bytů

1.1 Bydlení z pohledu sociologie

Otázka bydlení je ze sociologického pohledu vážným sociálním problémem. Z tohoto důvodu je problematice bydlení ze strany státu věnována značná pozornost, která se odráží v jeho bytové politice, a tedy i v příslušných právních normách.

Co je vlastně bydlení? Na tuto otázku lze odpovědět velice jednoduše třeba tak, že je to místo, kde mohu bydlet. Sociologové však odpovídají poněkud podrobněji. Již počátkem 70. let významný sociolog Jiří Musil ve své publikaci *Sociologie bydlení* nahlíží bydlení jako na systém prvků, které se vzájemně ovlivňují.

Jde tu o složitý systém tvořený technickými, ekonomickými, sociálními a územními prvky, které jsou navzájem závislé.¹

J. Musil zároveň připomíná, že „bydlení je chápáno jako soubor činností determinovaných řadou činitelů, které jsou ve vzájemné interakci.“² Jedná se tedy o složitý systém prvků, které se vzájemně ovlivňují. K těmto prvkům můžeme počítat typ bydlení (byt, vlastní dům aj.), členy rodiny, finanční příjmy, sousedské vztahy a další.

Ludmila Baková v publikaci *Bydlení* uvádí, že „potřeba bydlení patří obdobně jako strava a odívání mezi základní lidské potřeby.“³ Vzhledem k tomu, že L. Baková nahlíží bydlení z ekonomického pohledu, dodává, že bydlení je v ekonomické teorii považováno za typický soukromý statek, což znamená, že je vzácný, výlučný a je výsledkem svobodné volby. Bydlení považuje za sociální proces s tím, že od jiných statků se odlišuje vysokými náklady na jeho pořízení. Z toho pak vyplývá i vysoká sociální citlivost.

Ve sféře bydlení se člověk rodí, formuje a rozvíjí jako sociální a kulturní bytost. Přípravuje se na své následné pracovní a občanské uplatnění.⁴

Zajištění bydlení je předpokladem k řádnému fungování rodiny. L. Baková vyzdvihuje funkci rodiny ve společnosti s tím, že rodina je „přirozenou a základní buňkou každého sociálního (společenského) systému. Je sociální jednotkou k realizaci

¹ Musil, Jiří: *Sociologie bydlení*, 1. vyd. Praha: Svoboda, 1971, s. 9.

² Tamtéž, s. 11.

³ Baková, Ludmila: *Bydlení*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 31.

⁴ Tamtéž, s. 4.

demografického chování, tedy přirozené snahy lidí o trvalé uchování lidského společenství, o pokračování jejich života v potomstvu.“⁵

Martin Lux s dalšími spoluautory se v monografii *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení* zabývá chováním lidí na trhu s bydlením v České republice, jejich volbě, preferencím a motivům, které vedou zájemce ke koupi vlastního bydlení, ať už bytu či domku.⁶ Tyto vybrané postřehy uvádím proto, neboť se domnívám, že právě problematika motivace a přístupu k pořízení vlastního bydlení se odráží i v tématu této práce. Nastihuje totiž možné příčiny střetů mezi kupující a prodávající stranou. Emoce jsou velmi důležitou stránkou lidské osobnosti a pokud pochopíme motivy a emoční stránku druhé strany, můžeme nahlédnout skutečné příčiny jejich postojů a rozhodování.

Také v otázce pořízení vlastního bydlení jsme výrazně ovlivňováni svým okolím a prostředím, ve kterém jsme jako jednotlivci vyrůstali. Postoj k určitému stylu bydlení se může utvářet již v době dospívání. Někdo preferuje vlastní bydlení, jinému vyhovuje nájemní bydlení. Oba typy mají svá pro a proti. Záleží na postojích jednotlivců.⁷

Vlastnit své bydlení znamená pro nás totiž též nevědomky či vědomě následovat sociální normy a vyjadřovat hodnoty a emoce dalece přesahující pragmatickou, ekonomickou či investiční rovinu uvažování; mnohé hodnoty si navíc do značné míry přenášíme od svých rodičů či prarodičů. Některá rozhodnutí jsou tak už dopředu daná, určená tím, co se od nás čeká, a tím, co jsme se naučili, že je správné.⁸

Je důležité si uvědomit, že racionální úvahy o pořízení bydlení jsou sice důležitou složkou uvažování jednotlivců v tak významné věci jako je pořízení vlastního bydlení, avšak nemusí být jedinou. Skryté motivy jednání jsou mnohdy důležitější než pragmatické uvažování. Pro ostatní lidi se pak následná rozhodnutí mohou zdát nerozumná, ale je třeba si uvědomit, že každý z nás je jiný a každý z nás má jiné pořadí hodnot a také způsobů uspokojování svých potřeb. Typickým příkladem může být například volba lokality bydlení. Pokud obě strany, tedy prodávající a kupující, vzájemně

⁵ Tamtéž, s. 5.

⁶ Srov. Lux, Martin (ed.) a kol.: *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*, 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015.

⁷ Srov. Lux, Martin: Úvod. In: Lux, Martin (ed.) a kol.: *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*, s. 5-8.

⁸ Tamtéž, s. 5.

pochopí své motivy, vidí svět „brýlemi toho druhého“, lze předejít mnohým nedorozuměním a střetům.⁹

Petr Gibas, spoluautor zmíněné monografie, upozorňuje na to, že bydlení není jen místem, kde lidé tráví svůj čas, když nejsou v práci, ale toto místo je jejich domovem. Z toho je vidět právě zmíněná emocionální stránka věci. Domov je něco více než pouhé čtyři stěny na vyspání, je zde zřejmá přidaná hodnota. Poukazuje na představy lidí, které stojí v pozadí rozhodování o pořízení vlastního bydlení.¹⁰

Nákup vlastního bydlení je dynamický proces, který sestává z celé řady kroků a rozhodnutí, v jejichž pozadí leží představy a porozumění, které se váží nejen k finanční a materiální stránce bydlení, ale zejména k její stránce emocionální, normativní a zkušenostní.¹¹

P. Gibas upozorňuje na emocionalitu v institutu vlastnění. Jde o důležitost něco vlastnit v pocitech lidí a životní ukotvenosti jednotlivců. Z uvedeného lze snadno dovodit, že pokud dojde k ohrožení pocitu jistoty v oblasti bydlení, jako je třeba prodej městského bytového fondu, lze očekávat výrazné konflikty.¹²

Vlastnění bytu či domku představuje nezpochybnitelnou hodnotu, protože vlastnění přináší pocit ukotvenosti, a tedy jistoty. Z tohoto pohledu je nákup vlastního bydlení smysluplnou investicí. Nejde však čistě o finanční investici. Emocionalita nicméně vyvěrá právě z pocitu vlastnictví, které na straně jedné poskytuje jistotu (do budoucnosti) a na straně druhé dává vlastníkově moc nad jeho bydlením a přeneseně též nad jeho osudem.¹³

Základní lidská potřeba bydlení má svou stálou platnost, i když svět se neustále vyvíjí. Je to základní materiální předpoklad rozvoje jednotlivých lidí. Jedná se o prvořadý sociální problém, neboť někde bydlet potřebují všichni lidé. Také církevní magisterium si velmi dobře uvědomuje důležitost bydlení pro lidský život, a proto mu dlouhodobě věnuje velkou pozornost. Praktickou bytovou politiku však vytváření konkrétní lidé. Na tomto místě si však nejdříve dovolím připomenout úkol křesťanů ve světě.

⁹ Srov. tamtéž, s. 5-8.

¹⁰ Srov. Gibas, Petr: Od bydlení k domovu: nákup bytu jako zrození domova. In: Lux, Martin (ed.) a kol.: *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*, s. 74-88.

¹¹ Tamtéž, s. 74.

¹² Srov. tamtéž, s. 74-88.

¹³ Tamtéž, s. 81.

1.2 Poslání laiků v církvi a ve světě

Katolická církev dlouhodobě vyzývá k angažovanosti katolických křesťanů ve světě či přímo ve veřejném životě, resp. v politice. Rád bych se nejdříve věnoval tomu, jak církev chápe postavení laiků, jejich důstojnost a úkoly.

II. vatikánský koncil (1962-1965) znamenal pro život katolické církve skutečnou revoluci v mnoha ohledech. Otcové koncilu, kteří se sjeli do Říma z celého světa, diskutovali navržené změny, které se týkaly také vlastního chápání samotné církve a jejího života, resp. jak církev chápe sama sebe.

Závěry jednání otců biskupů na toto téma byly následně shrnuty ve věroučné konstituci *Lumen gentium* (LG). Konstituce ze dne 21.11. 1964 je tedy o církvi. Čtvrtá kapitola nazvaná stručně a výstižně „Laici“ seznamuje čtenáře se samotným pojmem laik a jeho obsahem¹⁴.

Na *Lumen gentium*, a především na zmíněnou kapitolu o laicích, pak svou exhortací *Christifideles Laici* (ChL) navazuje Jan Pavel II., který závěry koncilu v dané oblasti rozvádí do mnohem větších detailů. Papež se věnuje povolání a poslání laiků v církvi a ve světě. Samotný dokument prvního polského papeže na Petrově Stolci je rozdělen do několika kapitol. Po úvodu, ve kterém vyzývá věřící, aby šli na vinici Páně, se zamýšlí nad potřebami současného světa i postavení člověka v něm. V apoštolském listu jako takovém rozebírá aspekty života laiků v církvi i mimo ni.¹⁵

Položme si však nejprve otázku, jak církev laiky chápe, resp. co rozumí pod pojmem „laik“. V dřívějších dobách byl laikem označován někdo, kdo nebyl v teologických otázkách vůbec vzdělaný. S takovým chápáním daného označení se však již dnes nelze spokojit, neboť mnoho řadových věřících má univerzitní teologické vzdělání. Jakým způsobem tedy můžeme definovat laiky dnes? Odpověď na tuto otázku nalzáme v samotné konstituci *Lumen gentium*.

Slovem laik se zde označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského,

¹⁴ Srov. LG 30-38

¹⁵ Srov. ChL

prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.¹⁶

Ve stejném článku je pak také zdůrazněna specifická laická s tím, že jejich zvláštní vlastností je „světský ráz“ a život ve světě. Laici rovněž působí i mimo církve.

Tam je volá Bůh k tomu, aby plnili sobě vlastní úkoly v duchu evangelia a jako kvas přispívali k posvěcení světa jaksi z nitra, a tak především příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou hlásali Krista druhým lidem.¹⁷

Zde můžeme také vidět pozici, se kterou se ztotožňuje i Jan Pavel II., totiž že každý člověk má své povolání a místo ve světě, kterým má sloužit bližnímu člověku i Bohu. Každý má využít svých vlastních schopností, dovedností a místa k tomu, aby šířil zvěst o Kristu, třeba i v politice. Z koncilních i papežových textů je zřejmý jejich postoj, že členové duchovního stavu mají své specifické úkoly, a rovněž tak laici, kteří svým životem spoluvytváří království Boží. Věřící laici jsou také poslání na vinici, aby sloužili Bohu, tak jak to můžeme číst v Matoušově evangeliu (Mt 20).¹⁸

Evangelijní podobenství nám klade před oči rozsáhlou vinici Páně a velké zástupy mužů a žen, které Pán volá a posílá, aby na ní pracovali. Taková vinice je celý svět, který se musí podle Božího plánu přetvořovat pro příchod Božího království a pro jeho neměnné trvání.¹⁹

Jan Pavel II. vyzývá všechny křesťany, aby šli na vinici a pracovali pro Boží království. Připomíná, že také koncilní otcové vyzvali všechny laiky, a to muže i ženy, aby se nebáli a byli v této práci aktivní.

Toto volání se netýká jen pastýřů, řeholníků a řeholnic, ale vztahuje se na všechny. Také laici jsou osobně voláni od Pána a dostávají od něho poslání pro církve i pro svět.²⁰

Papež zároveň zdůrazňuje, že „*nikomu není dovoleno zůstat nečinným*.“²¹ Opět se také odvolává na Matoušovo evangelium, kdy Ježíš povolává úplně všechny dělníky, a to i ty, kteří stojí u cesty a nic nedělají. Je tedy zřejmé, že toto volání Boha je adresované i nám, kteří žijeme v dnešní době. Naším úkolem je, abychom všichni přispěli k práci na Boží vinici, tedy působili ve světě, šířili evangelium a byli příkladem

¹⁶ LG 31

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Srov. ChL 3

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

pro ostatní lidi, aby následovali Krista. Slova však nestačí, je třeba být skutečným příkladem, a to i s vědomím své vlastní nedokonalosti. K tomu je však zapotřebí i odvaha. Příkladem k odvaze nám jsou i samotní apoštolové, kteří následovali Krista.²²

Věřoučná konstituce *Lumen gentium* popisuje církev jako Boží lid, který je ve svém složení velice pestrý, a přesto je jeden, má svou vlastní podstatu a jeden základ. Odvolává se na Písmo svaté, když připomíná, že tělo má také mnoho údů, a přesto tvoří jedno tělo, a že je jen jeden vyvolený Boží lid stejně tak, jako je jeden Pán, jedna víra a jeden křest. Zdůrazňuje, že všichni lidé jsou si rovni bez ohledu na barvu pleti či rasu. Připomíná, že všichni jsme jeden v Kristu Ježíši.²³

I když tedy v církvi nejdou všichni toutéž cestou, přece jsou všichni povoláni ke svatosti a dostali Božím ospravedlněním stejnou víru... A tak v rozmanitosti vydávají všichni svědectví o podivuhodné jednotě v Kristově těle: neboť právě rozdílnost milostí, služeb a prací sjednocuje Boží děti, vždyť „toto všechno působí jeden a tentýž Duch“ (1 Kor 12,11).²⁴

Otcové koncilu dále doplňují, že všichni si mají být vzájemně nápomocni, tedy zasvěcené osoby laikům i laici kněžím a řeholníkům.

Jan Pavel II. důstojnost laiků v tajemství církve dále rozvádí. Věnuje se účasti laiků na kněžském, prorockém a královském úřadu Ježíše Krista. Křtem jsme se totiž spojili s Pánem, a tím se svým způsobem podílíme na jeho zmíněném trojím úřadu.

Na kněžském úřadu mají laikové účast tím, že slaví eucharistii a s jeho obětí spojují své obětování sama sebe a svého konání ve světě, tzn. že ve jménu Ježíše Krista překonávají svá životní úskalí, starosti a problémy, se kterými se potýkají. Na prorockém úřadu se účastní přijímáním evangelia ve svém životě a jeho hlásáním slovy i skutky. Spojením s Kristem mají laikové účast i na jeho královském úřadu tím, že ve svém nitru bojují se zlem a přemáhají ho. Zároveň obětují i sebe samé v lásce a spravedlnosti ke službě v Ježíši Kristu.²⁵

Papež však také zmiňuje povolání laiků ke svatosti.

²² Srov. tamtéž

²³ Srov. LG 32

²⁴ LG 32

²⁵ Srov. ChL 14

Důstojnost laiků se nám plně ukáže tehdy, když uvážíme první a základní povolání, kterým se Otec obrací v Ježíši Kristu skrze Ducha svatého na každého z nich: povolání ke svatosti, to je k dokonalosti lásky.²⁶

Všeobecné povolání ke svatosti považuje za bezvýhradný požadavek s tím, že má své kořeny ve křtu a obnovuje se přijímáním ostatních svátostí, především eucharistií.

Protože oblékli Krista a jsou živeni Duchem svatým, jsou křesťané svatí, a proto uschopnění a zavázání, aby ukazovali svatost svého bytí svatostí všeho svého konání.²⁷

Jan Pavel II. vyzývá laiky, aby došli svatosti ve světě, kde žijí, tj. v rodinách, na pracovištích i ostatních místech, kde žijí své životy. Život z víry se uskutečňuje ve světě.²⁸

Je jistě užitečné zmínit, že apoštolátu laiků se II. vatikánský koncil věnoval v dekretu *Apostolicam actuositatem (AA)* z 18.11.1965. V první kapitole samotného dekretu je popsána účast laiků na poslání církve.

Konají skutečný apoštolát, když se snaží evangelizovat a posvěcovat lidi a také pronikat a zdokonalovat časná řád duchem evangelia, takže jejich působení v tomto řádu je zjevným svědectvím Kristu a slouží k spáse lidí. Protože je laickému stavu vlastní žít uprostřed světa a světských záležitostí, jsou laici povoláni k tomu, aby rozechřívání křesťanským duchem působili apoštolsky ve světě jako kvas.²⁹

Z uvedeného dokumentu je zřejmé, že každý člověk má v církvi i ve světském světě své místo, svou roli i úkoly, které má plnit. Přesně v duchu tohoto dekretu postupoval i Jan Pavel II. V roce 1988 zřídil Papežskou radu pro laiky, která navázala na práci sekretariátu Pavla VI. pro otázky související s postavením laiků v církvi.

Zřízení Papežské rady pro laiky následovalo bezprostředně po římské biskupské synodě, která si rok před tím zvolila za své téma povolání a poslání laiků v církvi a ve světě. Výsledky potvrdil papež ve svém listu *Christifideles laici* ze dne 30. ledna 1989.³⁰

Dokument také vyzývá věřící křesťany k účasti na ovlivňování veřejných záležitostí a vstupu do politiky na všech úrovních s tím, že s politickou angažovaností kněží papež nesouhlasí.³¹

²⁶ ChL 16

²⁷ Tamtéž

²⁸ Srov. tamtéž

²⁹ AA 2

³⁰ Franzen, August: *Malé dějiny církve*, Přel. B. Smékal, M. Rynešová, 3. rozšířené vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 313.

1.3 Křesťané v politice

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že církev od laiků očekává aktivitu i ve veřejném životě. Společenská odpovědnost politiků, kteří vedou a řídí společnost, je velmi vysoká. S tím souvisí mravní nároky, které by politici měli splňovat, a být pro ostatní spoluobčany příkladem. Falešné jednání veřejnost pozná a není mravně akceptovatelné, aby politici „kázali vodu, a pili víno“.

Na tomto místě bych rád upozornil na to, že níže uvedený vybraný text této kapitoly 1.2 o tom, jak ze svého pohledu nahlížím křesťanského politika, jsem kromě dílčích změn a doplnění převzal z mé vlastní diplomové práce³², kterou jsem vypracoval a úspěšně obhájil na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2017. Uvedený text jsem věnoval mravním nárokům na křesťanského manažera. V této práci jej hodlám aplikovat na křesťanského politika. Domnívám se totiž, že politik je vlastně manažerem, protože vede a řídí město, kraj nebo stát. Z mého pohledu tedy mravní nároky kladené na manažera, které jsem zmínil ve výše uvedené diplomové práci, snese srovnání i s nároky kladené na politika.

Dovolím si poznámku, proč vlastně vkládám krátkou úvahu o mravních nárocích na politiky do textu této práce. Důvodem je fakt, že řešení mravních dilemat při rozhodování by, dle mého názoru, měl politik-křesťan-katolík nahlížet z pozic své víry, respektive ve svém svědomí uplatňovat nároky víry. Jinak by se ideálu své víry zpronevěřil.

Položme si tedy otázku, jak by měl vypadat politik, který by mohl nést titul „křesťanský politik“. Nebudu se zde zabývat vyčerpávajícím seznamem schopností, vlastností a dovedností, které by měl dle mého názoru křesťanský politik mít, ale zaměřím se pouze na vybrané, které považuji pro účely této diplomové práce za stěžejní. Myslím, že je to podobné, jako když se hovoří o „specificum christianum“, resp. zda existuje specifická křesťanská etika. Křesťanská etika se odlišuje svou radikalitou a důsledností na cestě následování Krista.

Každý úspěšný politik-manažer musí nebo by měl splňovat pro výkon svého povolání či funkce základní odborné i lidské předpoklady odpovídající jeho postavení v

³¹ Srov. tamtéž

³² Srov. Kadlec, Rostislav: *Aspekty podnikové kultury z hlediska křesťanské etiky*, diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2017, str. 75-81.

hierarchii např. města nebo podnikového managementu. Zvláště v případě politických funkcí však lze v praxi vidět, že na takové nároky nebývá dáván takový zřetel, protože člověk je do své funkce prostě zvolen ve volbách. Voliči přirozeně nemají takový přehled o mravních kvalitách kandidátů a pokud je funkce volena zastupiteli, tak obsazení pozic bývá především věcí politických dohod, a nikoliv úkonem na základě odborných či mravních předpokladů kandidáta. Domnívám se však, že křesťanský manažer či politik musí splňovat přísnější kritéria, protože má být ve svém povolání Kristovým následovatelem a svědkem, a to jak ve smyslu vnitřních organizačních vazeb, tak i vnějších, které ovlivňují bližší či vzdálenější okolí dané organizace. Sám si říkám, že pokud se takový člověk snaží žít ve svém soukromém životě podle příkladu Krista, má svůj úkol na plnění obrazu křesťanského politika značně ulehčený. Na druhou stranu politik bez víry se nebude vědomě snažit obraz Krista naplnit. Je však možné, že ho naplňuje nevědomky.

Pokusím se tedy zastavit nejen u vybraných vlastností, schopností a dovedností křesťanského politika, ale také jeho postojů k řešení rozličných situací. V duchu katolické sociální nauky mi půjde především o jeho vztah k lidem a životnímu prostředí.

Na základě vlastní zkušenosti mohu říci, že každý politik se ve své práci střetává s otázkami ryze světskými, např. rozhodování o plánech nákupu a prodeje, ale také duchovními, mezi které patří vedení lidí. Každý komunální politik chce mít na své radnici příznivou atmosféru mezi lidmi, která podporuje dosažení cílů města. Názor na podobu takového klima se však mezi politiky i ostatními vedoucími pracovníky různí, protože jde o to, co považují za klima, které má na pracovišti být. Souvisí to se stylem řízení. Jiné klima je ve výzkumném ústavu a jiné v reklamní agentuře, úplně jiné může být v neziskových organizacích nebo na radnicích, někde se preferuje týmový duch a jinde soutěž mezi jednotlivci. Nezřídka se pak stává, že dochází ke konfliktu mezi tím, co je a co by mělo být z hlediska proklamací vedení radnice, např. se vyžaduje týmový duch, ale systém odměňování je nastaven tak, že jednotlivci mezi sebou soutěží, aby dosáhli na své odměny. Z mého pohledu by každý vedoucí pracovník měl samozřejmě náročně vyžadovat plnění úkolů, na druhou stranu ale v atmosféře pokoje s ohledem na důstojnost jednotlivých pracovníků a jejich schopnosti, kterými disponují. Navíc nelze z jednoho pracovního neúspěchu udělat generální problém. Naopak i neúspěchy jsou příležitostí k vlastnímu učení a sbírání zkušeností, aby se pracovní neúspěch již neopakoval.

Zajímavá je otázka ctností, kterými by měl křesťanský politik disponovat. Na druhou stranu věřící politik je také jen člověk se svými chybami a nedostatky. Někdy se všeobecně na věřící lidi ze strany nevěřících kladou z hlediska mravnosti takové nároky, že to může být pro věřící až stresující. Je ale jasné, že být svědkem Krista je zavazující a je třeba být nevěřícím kolegům a sousedům příkladem. Musíme umět přijmout svoji nedokonalost a být pokorní. Chtělo by se tedy říci, že věřící politik by měl disponovat všemi obecnými ctnostmi, především pak kardinálními, ale to je iluze. Každý z nás dostal do svého vínku jiné hřivny. Avšak zcela určitě by každý politik měl disponovat vlastnostmi, které ho blíží ideálu spravedlnosti, moudrosti, statečnosti a přiměřenosti. Každou tuto ctnost totiž může ve svém každodenním rozhodování využít v plné míře. Navíc křesťanský vedoucí pracovník se může opřít o křesťanské ctnosti, tedy víru, naději a lásku.

Již ve starém Řecku, především pak Aristoteles, diskutovali vztah ctnosti a dobra. Dobro je nadřazený pojem ctnosti, ale už se u něj nedaří najít druhový rozdíl. Zdá se tedy, že dobro je obsaženo v každé ctnosti. Myslím, že ctnostné jednání, které ve svém důsledku vždy směřuje k dobru, by každý vedoucí pracovník i politik měl uvádět do praxe, protože konat dobro je naší povinností. Vše v duchu zlatého pravidla, tedy „jak chceš, aby jiní konali Tobě, konej Ty jim“. Chceš-li dobro, konej dobro. Chceme-li předat zemi budoucím generacím ve stavu, aby mohli žít kvalitní život, chovejme se trvale udržitelně, a to jak v oblasti hospodaření organizací, např. měst, tak také v oblasti ovlivňování životního prostředí. Aktuálním příkladem z dnešní doby pak mohou být aktivity měst pro zadržování vody v krajině.

V předchozím textu jsem již zmínil, že dnešní společenské prostředí je charakteristické neustálými změnami. Je nesporné, že především nadřízení pracovníci jsou pro svoje podřízené vzorem. Jedno z pravidel komunikace říká, že není důležité to, co si myslí vedoucí pracovník, ale to, jak to či jeho vnímají podřízení. V prostředí změn a překonávání těžkostí je pak nasnadě, aby politik-manažer byl vytrvalý a trpělivý. Tyto dvě vlastnosti jsou totiž klíčem k úspěchu a někdy i přežití organizace.

K náročným úkolům každého dobrého vedoucího pracovníka patří řešení konfliktů. Každý konflikt je příležitostí k odstranění nedostatků na pracovišti. Nechci se zde pouštět do analýzy příčin konfliktů a možností jejich řešení, protože to by bylo na samostatnou práci, ale rád bych zdůraznil jednu důležitou vlastnost manažera, která je pro urovnání konfliktu, jehož výsledkem je vytvoření živné půdy pro další práci,

zásadní. Tou vlastností je umění naslouchat, a ještě lépe schopnost empatie, tedy naslouchat a pokusit se vidět svět očima druhého, vcítit se do jeho pocitů, vidět svět „jeho brýlemi“. Podřízení pracovníci nejdou nesouhlasí s rozhodnutími svých nadřízených. Manažer musí být pevný ve svých konečných rozhodnutích, ale musí také umět rozeznat, co mu podřízení nebo kolegové svým nesouhlasem chtějí říci. Slepé lpění na rozhodnutích může vést k velkým škodám. Z manažerské praxe i literatury je známý fakt, že je násobně jednodušší přizpůsobit úkol lidem než měnit lidi. V duchu křesťanské nauky je třeba vnímat každého člověka jako individuum, které má svůj vlastní rozum a řídí se svým vlastním svědomím.

Jochen Zeitz v knize *Bůh a peníze* klade v manažerském rozhodování důraz na hodnoty, a to bez ohledu na to, zda jsou nábožensky založení či nikoliv.

Ať jsou manažeři zakotveni v náboženském přesvědčení, nebo ne, musejí se dnes při své práci aktivně řídit jasně definovaným žebříčkem hodnot. Stále více personálních manažerů při náboru zaměstnanců oceňuje nejen odbornost, ale také sociální inteligenci. Důležitější, než kdy jindy jsou schopnosti manažerů vést napříč hranicemi etiky, kultur a pohlaví, projevat empatii a zároveň svolávat vojsko do zbraně.³³

To, co je zde uvedeno pro manažery, platí také pro řadové pracovníky a naopak. J. Zeitz upozorňuje na to, že hodnoty a sociální inteligence pracovníků mohou být, a praxe ukazuje, že jsou rozhodujícím faktorem pro úspěch organizace, protože výrazně ovlivňují podnikovou kulturu a výkonnost, zvláště v dnešním globalizovaném světě. Na stejném místě J. Zeitz vyzdvihuje čestnost a transparentnost jak jednotlivců, tak celých organizací. Pro dlouhodobý rozvoj a pokrok je totiž vzájemná důvěra nepostradatelnou entitou.³⁴

Spoluautor knihy *Bůh a peníze* Anselm Grün pak místo pojmů čestnost a transparentnost používá termín pravdivost.

Pravdivost znamená v první řadě chování člověka k sobě samému. Pravdivý je ten, kdo žije v souladu se svou vnitřní podstatou. Kdo je takto pravdivý sám před sebou, také pravdu říká a celým svým chováním vyjadřuje, že se na něj lze spolehnout, že myslí věci tak, jak je říká a jak se chová.³⁵

³³ Grün, Anselm; Zeitz, Jochen: *Bůh a peníze*, Přel. Š. Sirovátka, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, s. 107.

³⁴ Srov. tamtéž, 106-111.

³⁵ Tamtéž, s. 108.

V dalším textu pak A. Grün upozorňuje na vzájemný vztah pravdivosti a společenství.

Pravdivost je také podmínkou trvalého společenství. To platí jak pro firmy, tak pro společnost. Lež společenství ničí. Z dlouhodobého hlediska může firma vydržet jen tehdy, když hledí pravdě do očí, když se to, co zastupuje navenek, pokouší také vnitřně žít. Taková pravdivost vytváří pocit spolehlivosti.³⁶

Co chce A. Grün tímto svým textem říci? Zcela určitě to, že pravdivost a spolehlivost vytváří ovzduší důvěry jak mezi lidmi, tak také spotřebitele k výrobkům, které firma produkuje. To samé platí i v oblasti politiky, kdy jde o důvěru voličů vůči těm, které volí. Pokud zavládne pocit důvěry a jistoty, pak není třeba vše podrobit přísné kontrole a ověřování. Z hlediska personálních manažerů i v oblasti politiky jsou spolehliví lidé „vzácným zbožím“. Na tomto příkladu pravdivosti a spolehlivosti je vidět, že hodnoty uvedené do životní praxe organizací se dlouhodobě vyplácejí i z hlediska hospodaření, či vedení měst, protože ve svém důsledku pomáhají zlepšovat konkurenceschopnost či důvěryhodnost veřejnosti v politický systém.

Z vlastní zkušenosti vím, že práce politika-manažera je náročná. Rozdíl oproti manuální práci je v tom, že duševní práce zůstává v myšlenkách manažera i po příchodu domů a nejednou za sebou nedokáže „zavřít dveře“, tj. fyzicky je sice doma, ale myšlenkami v práci. Po fyzické práci je třeba odpočívat, po duševní rovněž. Každý člověk, potažmo manažer, sám pro sebe musí nalézt zdroj energie, který mu pomáhá regenerovat. Důležité je, aby si ze své práce neudělal „zlaté tele“, modlu, která je mu nade všechno. Ježíš Kristus pronesl, že sobota je pro člověka, ne člověk pro sobotu, tj. práce je pro člověka, nikoliv člověk pro práci. Sám manažer musí odpočívat a v duchu zlatého pravidla by se tedy měl stejně chovat ke svým spolupracovníkům a podřízeným a dopřát jim tedy odpočinek také. Osobně vidím jako velmi neetické, když nadřízení volají svým podřízeným v pracovních věcech na dovolenou, ve večerních hodinách či o víkendech s tím, že vyřídí pouze „maličkost“. Je to vytržení člověka z jeho odpočinku a myšlenkami se vrací do pracovního procesu. Takoví manažeři jsou však také sami proti sobě, aniž si to někdy uvědomují, protože tímto svým jednáním okrádají své podřízené o čas odpočinku, jehož nedostatek se pak může negativně projevit v práci po návratu z dovolené či víkendu. Myslím, že takové jednání manažerů je velmi sobecké.

³⁶ Tamtéž, s. 108.

Neodmyslitelnou součástí práce každého politika-manažera je rozhodování. Rozhodování je z podstaty věci volbou mezi dvěma či více variantami. Z etického hlediska je však podstatné, že rozhodování se v konečném důsledku týká lidí, i když se to v první chvíli nemusí tak zdát. Je tedy třeba vždy pečlivě zvažovat důsledky svých rozhodnutí. Z hlediska katolické sociální nauky se pak každé rozhodnutí má činit s ohledem na chudé, tedy jak se jich rozhodnutí týká. Jde o tzv. opci pro chudé.

Nejen v podnikovém prostředí, ale také v oblasti řízení měst je velmi skloňovaným pojmem efektivita nebo zvýšení produktivity práce. Na jednu stranu je efektivita samozřejmě žádoucí, protože jde o vztah mezi náklady a výnosy, resp. o snahu co nejvíce vyrobit s co nejnižšími náklady, lidově řečeno „co nejvíce muziky za co nejméně peněz“. Jistě, také katolická sociální nauka odsuzuje plýtvání a ve jménu naplňování obecného blaha podporuje hospodárnost. Musíme si však položit otázku, zda je nutné za každých okolností zvyšovat tlak na efektivitu. Takový tlak nejen že může negativně působit na pracovní klima a samotnou výkonnost pracovníků, ale ve svém důsledku zvyšuje zmetkovost, resp. chybovost ve vydávaných úředních rozhodnutích. Škody na mezilidských vztazích se pak mnohdy ani vyčíslit nedají. Podle mého názoru je tedy třeba najít vhodný poměr mezi tlakem na efektivitu a pracovními možnostmi zaměstnanců. Vytváření bohatství a jeho zvyšování v kvalitativním i kvantitativním smyslu pozitivně hodnotí také stanovisko církve, avšak s následujícím dovětkem.

To vše je mravně správné, je-li to zaměřeno k celkovému rozvoji člověka v solidaritě a rovněž k rozvoji společnosti, v níž tento člověk žije a působí.³⁷

Každý vedoucí pracovník si musí za svým rozhodnutím stát. Na druhou stranu nikdo z nás není neomylný, a tak se tedy i manažer může ve svém rozhodování mýlit. Politik není výjimkou, i když právě v oblasti politiky je uznání chyby spíše sporadickou záležitostí. K ctnostem také patří umění uznat svou vlastní chybu. Toto umění je také příkladem pro ostatní, když manažer chce po jiných, aby přehodnotili svá rozhodnutí a pracovní postupy. Pokud se nadřizený pracovník snaží působit jako dokonalý, lze sám sobě. Nikdo z nás není dokonalý a dříve nebo později se to projeví. Falešným předstíráním dokonalosti pak svým příkladem může způsobit, že podobně budou předstírat svou dokonalost také ostatní pracovníci. Může se tak velmi lehce stát, že

³⁷ KSNC 334

nebudou řešeny problémy, které nesnesou odkladu, až jednou „nafouknutá bublina praskne“. Není třeba si nic nalhávat ani před sebou ani před ostatními. Zakrývání vlastních slabin zbytečně odčerpává nepřiměřené množství energie, kterou bylo možné využít mnohem lépe.

Kdo se přiznává ke svým slabostem, zná své schopnosti, ale také své hranice. Někdy je naše slabost dokonce naší silou. U manažera je dobrým znamením, když přesně ví, v čem je silný a v čem je slabý. Nemusí pak své slabiny skrývat, nýbrž například pověří některého zaměstnance úkoly, které jsou pro něj samotného obtížné. Prospěch z toho mají oba. Zaměstnanec pocítí důvěru ve svou kompetentnost a manažer nepřetěžuje sebe sama.³⁸

Otevřenost, nikoliv uzavřenost a faleš, je cestou k řešení úkolů a problémů. Nehledě na to, že manažer nemusí všechno znát, ale musí umět vést lidi ke vzájemné otevřené spolupráci. Tím se také sám manažer-politik v prostředí důvěry učí od svých kolegů a podřízených.

Již jsem se zmínil o tom, že každá organizace je společenství lidí, ve kterém vedle sebe působí muži, ženy, staří, mladí, vzdělaní, méně vzdělaní. Jednoduše řečeno jde o velmi pestré společenství lidí. Důležité je, aby spolu všichni uměli spolupracovat, nebo alespoň ti, u kterých to předpokládá jejich náplň práce. Existují různé styly vedení lidí, ale všechny musí vést ke spolupráci osoby, které mohou být ze své podstaty velmi rozdílní. Jejich spolupráce je pak pro život organizace klíčová.

Pokud spolu silní a slabí navzájem dobře vycházejí, je to pro společenství požehnáním. V tom, jak společnost zachází se slabými, například s nemocnými, se ukazuje její skutečná síla. Avšak firma, ve které jsou silní drzeni zkrátka, protože představení mají strach, že by se zaměstnanci mohli stát silnějšími než oni sami, se ve svém rozvoji zabrzdí a mnoho energie a pracovního úsilí spotřebuje na to, aby toto zabrzdění svých zaměstnanců udržovala. Skutečné umění vést lidi spočívá v tom, že jsou silní podporováni a stavěni před výzvy, aniž by byli odrazováni slabí.³⁹

K práci vedoucího pracovníka neodmyslitelně patří také odpovědnost. Vedoucí není odpovědný pouze za sebe a svou rodinu, ale také za své spolupracovníky, podřízené zaměstnance, svůj pracovní úsek a někdy celou organizaci. Navíc nesmí zapomínat na to, že jeho blahobyt je do značné míry závislý na ostatních lidech a podle toho by měl rozhodovat. Vstupní branou organizace však manažerská odpovědnost nekončí. Město či firma totiž neexistuje v nějakém vakuu sama pro sebe, ale je ve vztahu se svými

³⁸ Grün, Anselm; Zeitz, Jochen: *Bůh a peníze*, s. 163.

³⁹ Tamtéž, s. 165.

dodavateli a odběrateli (občany), působí v nějaké lokalitě, ovlivňuje své sociální i životní prostředí. Rozhodování politika-manažera tedy musí být vskutku odpovědné. S ohledem na křesťanského manažera však musím zmínit ještě jeden typ odpovědnosti, totiž odpovědnost vůči Bohu. Nezapomínejme na to, že v duchu Písma je celé Stvoření dar Boží a že člověk je oprávněn zemi nejen panovat, ale především je jejím správcem, který bude Bohu ze svého správcovství skládat účty.

1.4 Správa věcí veřejných

V předkládané práci nahlížím problematiku vedení a řízení města (obce) z pohledu vybraných aspektů křesťanské sociální etiky, která je nedílnou součástí studia teologie. V celé práci reflektuji své vlastní zkušenosti získané z pozice komunálního zastupitele a místostarosty města.

Práce zastupitelů, radních či dokonce zvolených starostů či místostarostů je vskutku velmi pestrá, která klade na konkrétní osoby velkou zodpovědnost. Vždyť jde o správu věcí veřejných a směřování dané obce či města na dlouho dopředu. Nároky na osoby řídící veřejný život shledávám jak ve vybraných odborných oblastech, tak také v oblasti mravní. Význam křesťanských hodnot se totiž, dle mého názoru, jeví jako maják na rozbouřeném moři. Bez majáku se loď rozbije o útesy. Praxe také ukazuje, že je třeba se stále učit novým věcem a být otevřený dialogu s druhými, kteří mají jiný názor. Je třeba hledat a najít kompromis.

Čas od času se v naší zemi konají volby, během kterých si volíme své zástupce do vedení měst a obcí, krajů, obou parlamentních komor nebo vybíráme v přímé volbě i prezidenta. Církev nás vybízí k angažovanosti ve veřejném životě, protože každý z nás je také zodpovědný za společnost, která je naším společným domovem. Někteří z nás si tuto výzvu berou za svou a ve volbách skutečně kandidují.

Pro věřící laiky představuje politická angažovanost hodnotný a náročný výraz křesťanského úsilí ve službě druhým. Úsilí o společné dobro v duchu služby, rozvíjení spravedlnosti se zvláštním zřetelem na situaci chudých a trpících lidí, respektování autonomie pozemských skutečností, princip subsidiarity, podpora a rozvíjení dialogu a míru v kontextu solidarity, to všechno jsou kritéria, jimiž se mají věřící laici dát vést při svém působení v politice.⁴⁰

Politika je služba veřejnosti a veřejnému životu, jejíž niternou součástí je kompromis, komunikace a ochota se domluvit. Naštěstí nežijeme v diktatuře ani

⁴⁰ KSNC 565

absolutistické monarchii, nýbrž v systému zastupitelské demokracie, která předpokládá většinovou shodu. Tvrdošíjné postoje ve všem a za každých okolností v praxi ničemu neprospívají. Z vlastní zkušenosti vím, že „zákopová válka“ ve jménu předvolebních slibů velmi často nikam nevede. Proto by mravně odpovědní kandidáti ve volbách neměli slibovat to, co ve skutečnosti nechtějí udělat nebo ví, že nebude možné uskutečnit. Zvolení zástupci i voliči prostě musí respektovat výsledky voleb a „hrát s kartami“, které jim byly ve volbách rozděleny. Na druhou stranu křesťanský zastupitel má mít principy, přes které „nejede vlak“ a také odpovědně vážit své sliby, aby se na voličích nedopouštěl podvodu.

Povolební realita v nově zvolených zastupitelských orgánech může být velkým střetem mezi plány a skutečností. Nově zvolení zástupci občanů mají před volbami přehnaná očekávání, kdy třeba i v dobré víře chtějí všem ukázat, jak se to má dělat. Tyto své představy a plány však mají všichni, kteří do daného orgánu byli zvoleni, všichni mají svoji pravdu a pokud mají dobré úmysly, tak všichni to ze svého vlastní pohledu a v souladu se svým svědomím myslí dobře. V takové různorodosti postojů pak bývá velmi obtížné se domluvit a najít kompromis, zvláště pak pokud existují mezi stranami či jednotlivci vážné neshody. Kompromis je třeba však najít. Zaprvé bez kompromisu není možné naleznout dohodu a je třeba si také uvědomit, že voliči ty ostatní zastupitele vybrali a zvolili stejně svobodně, jako zvolili mě samotného. Dle mého názoru je tedy třeba nejen po volbách, ale v průběhu celého volebního období mít pokoru a respekt k ostatním partnerům.

Jedna ze zvláštností působení v politice je fakt, že pokud člověk nemá postranní úmysly, je tato činnost postavená na mravních zásadách, dobrovolnosti, hledání shody a spolupráci. Je však otázkou, kde mají ústupky svoji hranici, resp. ve kterých oblastech lze s ohledem na mravnost kompromisy dělat a kde nikoliv. Je zřejmé, že širě svědomí každého jednotlivce je různá.

Nejeden člověk si pravděpodobně pokládá otázku, proč vlastně lidé ve volbách kandidují, jaké je jejich motivace a proč spolupracují s tím nebo jiným partnerem. Budu vycházet z předpokladu, že nikdo nemá postranní úmysly, nechce se v politice obohatit a či dokonce páchat trestnou činnost. Odpověď na tuto otázku může být vskutku pestrá. Každý, komu záleží na tom, jakým směrem se ubírá veřejný život v jeho zemi nebo bezprostředním okolí, rád přiloží „ruku k dílu“ a nechce pouze mudrovat u sklenice piva v hospodě. Je ideální a v praxi základním předpokladem, pokud mám s dalšími lidmi

společné myšlenky a názory na řešení problémů i rozvoj obce. Myslím, že mít pouze jediný cíl, a to především odstranit od moci předchozí vedení města, je nedostačující. Ano, pro uplatňování svých záměrů si člověk musí věřit a být přesvědčen o správnosti svých postojů, avšak mít jako jádro své motivace nespolupracovat s někým dalším je málo. Po odstranění lidí od vlivu si totiž musíme položit otázku, co dělat dál. Společný nepřítel je odstraněn, ale co budeme dělat a jak budeme vládnout? To bývá „kámen úrazu“ a velmi často vede k tomu, že se strany nemohou dále dohodnout. Z vlastní politické zkušenosti vím, že bojít je snadné, ale hůře se buduje. O mezilidských vztazích to platí dvojnásob. To nemluvím o tom, že kandidáti ve volbách jsou přesvědčeni o svých schopnostech a vědomostech, že zcela určitě dokáží vést město lépe než jejich předchůdci. Chtít však nestačí. Je třeba opravdu vědět, o čem řízení obcí je, znát zákonné předpisy, mít alespoň základní ekonomický přehled atd. Názor, že budu řídit město jako svoji soukromou firmu, nemůže obstát, a to už jen z toho důvodu, že soukromý podnikatel nakládá se svým vlastním majetkem, ale při řízení města nakládám s veřejným majetkem a je třeba brát ohled také na názor ostatních.

Mezi základní předpoklady mravního hodnocení nových vedení měst a povolebních koalic patří to, že je třeba zvažovat konkrétní situaci a znát podrobnosti. Situace v každém městě či obci je stranicky i personálně jedinečná a každá povolební situace je jiná. Vždy jsem vnímal, že cílem povolebních vyjednávání je nalézat odpovědi a řešení v konkrétních situacích s ohledem na dosažení dobra pro město a občany v krátkodobé i dlouhodobé perspektivě. Nelze pouze spoléhat na to, co říkají v televizi, píší v novinách či sousedka říká jako zaručenou zprávu. Je třeba si postupně, a třeba i dlouhodobě, skládat mozaiku vlastního názoru a hledat, kde je pravda. Bohužel vysvětlování pravdy je mnohdy násobně těžší než rychlé odsuzování všeho a všech, že všichni jsou lháři a podvodníci. Kdo z nás si troufne hodnotit vztahy a vazby mezi lidmi ve vedlejším městě, natož pak třeba v Ostravě? V tom je však také krása a smysl například komunálních voleb, protože místní vědí nejlépe, koho si zvolit. Avšak v tom se také skrývá odpovědnost voliče.

Je třeba si uvědomit, že každá úroveň politiky řeší výzvy, které jí náleží, a proto se nenechme zmást v předvolebních kampaních například tím, že v místních volbách jsou nám podbízena celostátní témata. Zastupitelstva měst či obcí přeci vůbec neřeší např. migrační krizi nebo výši daní, to je věc parlamentu a vlády, popř. mezinárodní spolupráce. Zvláště v místních volbách jde přeci o správu měst, a ne celého státu! Také

v tomto kontextu pak hodnotíme předvolební sliby a následnou povolební spolupráci na konkrétních radnicích a vytváření koalic. Na komunální úrovni vedení měst řeší každodenní problémy života občanů, např. rozvoj škol, osvětlení ulic či opravu chodníků a silnic.

Ve správě veřejného života hrají klíčovou roli informace. Zprostředkování důvěryhodných informací, svoboda vyjadřování, pluralita názorů a svobodný přístup k informacím jsou bezesporu jedním ze základních pilířů demokratického státu, a to jak na celostátní úrovni, tak také na té nejnižší, tj. z politického hlediska a uspořádání správy na komunální úrovni. Veřejný život obcí či měst může být vskutku bohatý. Vedení radnic řeší každodenní problémy místního veřejného života, spravují veřejné prostředky a pokud je vedení městských či obecních úřadů odpovědné k budoucím generacím, snaží se o přiměřený rozvoj s ohledem na finanční možnosti veřejných rozpočtů, především pak rozpočtu konkrétní obce. Lze tak konstatovat, že rozvoj měst a obcí je skutečně v rukou zastupitelstev, které mají svoji primární politickou i hmotnou odpovědnost, a to jak před voliči, tedy obyvateli svých obcí a vlastně svými sousedy, tak případně trestně právní odpovědnost před zákonem, pokud jednají v rozporu s právními předpisy daného státu.

Je však otázkou, zda řadoví zastupitelé, ale také členové nejužšího vedení měst, mají vůbec šanci se vyznat v dnešní změti zákonů, směrnic a různých nařízení. Jsou to totiž lidé, kteří mají chuť se veřejně angažovat, ale velmi často nemají vědomosti ani zkušenosti nejen z praktického politického života, ale především ani znalosti a odborné dovednosti pro řízení měst. To si však všichni občané kandidující ve volbách musí zvážit sami před sebou a zhodnotit své vlastní schopnosti a předpoklady pro výkon veřejné funkce, která je velmi často neuvolněná, tedy neplacená či pouze minimálně, a daný člověk si musí vydělávat na živobytí jiným řádným zaměstnáním. Vlastní politická angažovanost se tak v jistém smyslu může stát náročným koníčkem.

V praxi se ukazuje, že mnohokrát, i přes veškerou snahu a dobrou vůli, je velice obtížné se v právních normách elementárně zorientovat, aby bylo liteře zákona vyhověno. Pokud však hovoříme o odpovědnosti za postoje a činy, nesmíme zapomínat na svědomí jednotlivých lidí, tedy v tomto případě komunálních zastupitelů, kteří spravují veřejné záležitosti ve své obci. Z vlastní zkušenosti vím, že mnohá rozhodnutí nejsou snadná ani z hlediska zákona ani z hlediska svědomí, které je však poslední instancí pro rozhodování jednotlivce. Je zřejmé, že v praktickém životě může nejednou

dojít ke kolizi mezi právní normou a svědomím jednotlivce nebo musí jednatlivec volit mezi hodnotovými statky mající z hlediska etiky „předmorální rovinu“ a hodnotami, které mají „morální rovinu“, nebo dokonce mezi hodnotami jako takovými. Pak již hovoříme o etických kompromisech, ve kterých jde vždy o to, aby při volbě mezi dvěma zly bylo zvoleno zlo menší. V žádném případě však není možné se pokoušet konat dobro prostřednictvím zla. Jednatlivec by měl dát přednost svému svědomí při hodnocení dané skutečnosti, avšak musí si být vědom, že za své rozhodnutí je odpovědný on sám a nemůže svalovat odpovědnost na někoho jiného. Tedy v případě kolize se zákonem se může dostat do situace, že bude jednat podle svého svědomí, ale z hlediska zákona bude potrestán. Na takovou situaci však musí být morálně zralý člověk připraven.

V každodenním životě měst a obcí je nakládání s veřejným majetkem, v našem případě prodej bytového fondu města, problematika vskutku aktuální, která s sebou nese mnoho praktických důsledků ovlivňující nejen politický vývoj obce, ale také konkrétní mezilidské vztahy. Domnívám se, že čím menší obec, tím je dopad mezi lidské vztahy větší, neboť „na vesnici se všechno ví“, nebo si to alespoň mnoho lidí myslí. Každopádně jednotlivá rozhodnutí jsou lidem více „na očích“ než ve velkých městech.

Církevní dokumenty komentují skutečnosti týkající se jak politické obce, tak svobody slova či vyjadřování. V *Kompendiu sociální nauky církve (KSNC)*, jež shrnuje sociální učení mnoha dokumentů katolické církve, může čtenář nalézt pasáže, které mu v této oblasti pomohou v orientaci a zaujetí příslušného stanoviska. Jako příklad můžeme poukázat na následující:

Pohlížet na lidskou osobu jako na základ a cíl politické obce znamená zasazovat se především o uznávání a respektování její důstojnosti prostřednictvím ochrany a rozvíjení základních a nezadatelných lidských práv.⁴¹

Politická obec uskutečňuje společné dobro, pokud pracuje na utváření takového společenského prostředí, v němž se občanům nabízí možnost reálného uplatňování lidských práv a důsledného plnění s tím spojených povinností.⁴²

Evangelijní přikázání lásky objasňuje křesťanům hlubší význam politického soužití.⁴³

⁴¹ KSNC 388

⁴² Tamtéž 389

⁴³ Tamtéž 392

1.5 Řešení sporů

Kde se sejdou dva lidé nebo dokonce celá skupina, lze předpokládat, že na správu obce budou mít větší či menší odlišné názory. Často vznikají i vážné spory. Je pak otázkou, jak rozepře nejenom urovnat, ale také jim předcházet.

Žijeme v pluralitní společnosti, ve které mají jednotlivci i skupiny obyvatel různé názory nejen na způsoby řešení problémů ve společnosti, ale také na možnosti vedení svých vlastních životů. Vlastní dobro i dobro ve společnosti si každý představuje jinak. S tím souvisí také pojetí pravdy. Pluralitní společnosti a obecnému dobru se věnuje David Hollenbach ve své publikaci *The Common Good and Christian Ethics*⁴⁴, kde se věnuje vztahu obecného dobra a společnosti nejen uvnitř státu, v tomto případě USA, ale také společnému dobru v celosvětovém měřítku. Zamýšlí se nad praktickými důsledky uplatňování principu obecného dobra ve společnosti, ale také městech, především pak ve vztahu k solidaritě a spravedlnosti. Pro pluralismus je typická mnohost názorů, ze které mohou vzniknout spory a konflikty. D. Hollenbach k problematice společného dobra v podmínkách pluralismu a svobodné společnosti říká následující.

Pluralismus podle definice znamená nesouhlas o tom, co je konečně pravdivé a dobré. Pluralistická společnost je taková, kde lidé nesdílejí porozumění celé šíři a dobrému životu. Zdá se tedy, že pluralismus téměř z definice činí představu společného dobra nemožnou. Důrazněji to naznačuje, že bychom se měli vzdát snah povzbudit lidi, aby žili způsobem, který realizuje společnou vizi, aby tyto snahy nezachránily minulé nespravedlnosti, prohloubily konflikty nebo dokonce nevyvolaly válku.⁴⁵

Konfliktům a kompromisu se věnuje Bernhard Sutor ve své publikaci *Politická etika*. Odlišné zájmy lidí a z toho vznikající konflikty „*musí být v horizontu obecných zájmů vzájemně smířitelné, co křesťanská sociální nauka nazývá obecným dobrem. Politika zůstává obhajobou zájmů a uspořádáváním společného řádu.*“⁴⁶ Z mého pohledu se v eticko-teologické rovině nabízejí následující možnosti.

Domnívám se, že mnoho sporů pramení z nedůvěry, nepochopení a neochoty se vzájemně domluvit na kompromisu ještě před tím, než je záležitost postoupena právním zástupcům a soudu. Takové spory pak velmi často zasahují do osobní roviny, kdy velmi

⁴⁴ Hollenbach, David: *The Common Good and Christian Ethics*, 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

⁴⁵ Tamtéž, s. 22.

⁴⁶ Sutor, Bernhard: *Politická etika*; Přel. Z. Bígl, Z. Drápal, 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, s. 55.

často dochází k otevřeným projevům nenávisti mezi zúčastněnými stranami, které nejsou anonymní bez lidské tváře, nýbrž jsou představovány konkrétními lidmi. Samozřejmě, že některé spory mohou být aktivně vyvolávány s cílem veřejně poškodit protistranu a získat politické body. V takových sporech je pak myšlenka na vzájemnou dohodu pouhou iluzí, protože jedna ze stran sporu chce tu druhou vědomě poškodit bez toho, aby existovala dobrá vůle k urovnání sporu. B. Sutor ke konfliktům v politice píše následující.

Sociální konflikty existují nevyhnutelně ve společnostech a mezi nimi, a nejsou výrazem morálního selhání, které se objevuje teprve tam, kde úsilí o spořádané řešení a urovnání konfliktů je příliš slabé nebo kde vůle k nim naprosto schází. Neboť v morálním selhání se projevuje znevažování druhých v jejich odlišnosti a absolutizace vlastního postavení. Politika je v podstatě spořádané urovnávání konfliktů.⁴⁷

Myslím si, že v takových situacích, které vylučují úmyslné vyvolání sporu, avšak ještě před podáním žaloby k soudu, může velmi dobře pomoci koncept etického poradenství s využitím mediátora, tedy zprostředkovatele informací, protichůdných postojů, prostředníka a konec konců osoby, která se snaží zúčastněným stranám pomoci nalézt východisko, které bude přijatelné pro obě strany. Etické poradenství je možné úspěšně využít nejen v oblasti zdravotnictví či občanských sporů, ale dle mého názoru zcela určitě i v politice a právní oblasti jako takové. Vždyť jedním z cílů etického poradenství je právě zamezit eskalaci sporů až na justiční půdu. Hmatatelným efektem etického poradenství je pak nejen urovnání sporu, ale také ušetření peněžních prostředků spojených s právními službami a náklady soudního řízení.

V České republice upravuje nakládání s veřejným majetkem celá škála právních předpisů. Podrobněji se jim budu věnovat v další části této práce. Avšak jedna věc je právní úprava a druhou věcí je projevení dobré vůle. Zastávám názor, že kdyby účastníkům sporů nechyběla dobrá vůle a smysl pro pochopení protistrany, nebylo by nutné absolvovat mnohá soudní líčení. S tím také souvisí úroveň politické kultury, která má, dle mého názoru, velké morální nedostatky. Myslím tím třeba úmyslné vyvolávání sporů bez ochoty se vzájemně domluvit či bez ohledu na zřetel etického principu obecného blaha, který je niternou součástí principu solidarity, jenž má v katolické sociální nauce a sociální etice své nezastupitelné místo.

⁴⁷ Tamtéž, s. 58.

Možným nástrojem pro řešení sporů je využití institutu etického kodexu, který by stanovoval příslušná pravidla nad rámec zákona. Je samozřejmé, že etické kodexy nemají právní závaznost a vymahatelnost jako ustanovení zákona, nicméně zcela určitě mohou pomoci základní orientaci řešení svízelných situací. Rozhodně by tak komunální zastupitelé mohli do značné míry určit „pravidla hry“ sami sobě. Každopádně může být etický kodex tím nástrojem, na kterém by se shodlo městské zastupitelstvo svým usnesením, a tak pomohl předcházet eskalaci sporů.

B. Sutor je názoru, že politická etika je v podstatě etikou kompromisu s tím, že „compromittere“ znamená doslova společně něco slíbit.⁴⁸ Avšak připomíná mravní problematičnost kompromisu.

Politicky nutný kompromis týkající se praktického soužití lidí se zaměřuje s kompromisem, který není možný v otázkách víry a pravdy.⁴⁹

Při rozhodování o konkrétním jednání a chování může jednotlivci výrazně pomoci aplikace *zlatého pravidla* etiky, tj. nečinit druhým to, co jednatel nechce, aby bylo konáno jemu, nebo využití pozitivní formulace pravidla, tj. činit druhým to, co jednatel chce, aby bylo konáno jemu. Vidíme, že pravidlo nabádá k určitému chování a má tak nejen jakousi preventivní funkci, ale až imperativní charakter. Nepředpokládá totiž, že jednatel bude chtít sám sobě ubližovat, resp. konat sám sobě zlo. Zrovna tak lze ale zlaté pravidlo použít při následném etickém hodnocení činu. Měříme tedy všem „stejným metrem“, a nevyžadujeme po druhých nepřiměřené požadavky.

Biblické *dvojí přikázání lásky* pronesené Ježíšem, které je uvedené v evangeliu podle Matouše Mt 22,36-39, také hovoří zcela jasně o vztahu k bližním, tedy ke všem ostatním lidem. Ustanovení o tom, že kromě lásky k Bohu máme milovat svého bližního jako sebe samého, je nejvyšším principem biblické morálky a křesťanské etiky.

Dokument Papežské biblické komise *Bible a morálka (BAM)* uvádí dvě základní a šest specifických kritérií pro etickou reflexi. Uvádí, že pokud máme eticky hodnotit činy z hlediska Bible a křesťanské morálky, musíme dané skutky nahlížet jak z hlediska teologie stvoření, tedy jak daný skutek odpovídá respektování důstojnosti lidské osoby jako Božího obrazu, tak z hlediska teologie smlouvy, tedy Božích mravních imperativů.

⁴⁸ Srov. Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 61.

⁴⁹ Tamtéž

Všech osm následujících kritérií, které dokument uvádí, vychází z uvedených dvou základních pozic. Základními kritérii pak jsou shoda s biblickým pojetím člověka a shoda s příkladem Ježíšovým. V našem konkrétním případě je tedy třeba se ptát, zda obě strany s protichůdnými názory a postoji vzájemně respektují svoji důstojnost a ve shodě s Ježíšovým příkladem, např. jeho přesahem normativní etiky, se nesnaží pouze argumentovat zákonnými předpisy a úplně pomíjí smysl zákona a následně nejvyšší příkázání lásky.⁵⁰ Je zřejmé, že uvedená kritéria by bylo možné rozvést v mnohem větší šíři, avšak vzhledem k charakteru a předmětu této práce tak činit nebudu.

1.6 Zákonné předpisy pro řízení měst a obcí

S ohledem na téma této diplomové práce považuji za důležité připomenou několik právních dokumentů, které se zabývají jak přímo danou problematikou, tj. vlastnictví bytů či hospodaření měst a obcí, tak všeobecnější právní normy, které jsou aplikovány v právním prostoru České republiky a ze kterých další právní normy vycházejí. Všechny níže uvedené právní normy komunální zastupitelé musí brát ve svém rozhodování v úvahu. Rovněž při etické reflexi je nutné je mít na zřeteli, a proto je stručně připomenou.

Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv se, kromě jiného, věnuje tématu sociálních práv i bydlení. V článku 22 se hovoří o tom, že každý člověk má nárok na to, aby mu byla zajištěna sociální práva nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti. Bez zajištění bydlení zcela jistě nelze hovořit o rozvíjení osobnosti s ohledem na důstojnost člověka. Článek 25 se pak přímo věnuje životní úrovni lidí a výslovně připomíná nutnost zajištění bytu, aby byl zajištěn blahobyt rodiny. Článek 29 pak také připomíná obecné blaho v demokratické společnosti a připouští omezení práv a svobod.⁵¹

Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.⁵²

⁵⁰ Srov. BAM 95-154

⁵¹ Srov. Organizace spojených národů: *Všeobecná deklarace lidských práv*, 1948, čl. 22, 25, 29.

⁵² Tamtéž, čl. 29, odst. 2.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zkráceně Evropská úmluva o lidských právech, je nejdůležitější lidskoprávní úmluvou a základem regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě. Československo úmluvu ratifikovalo v roce 1992 a ve Sbírce zákonů byla publikována pod číslem 209/1992 Sb.⁵³. Článek 8 Úmluvy se věnuje právu na respektování soukromého a rodinného života.

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.⁵⁴

Přímo o právu na byt či bydlení Úmluva nehovoří, ale hned v úvodu se Úmluva hlásí k tomu, že má na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů 10. prosince 1948, která se věnuje životní úrovni lidí, zajištění bytu a obecnému blahu (viz výše).

Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod

Ústava České republiky je základním zákonem České republiky. Je publikována ve sbírce zákonů pod číslem 1/1993 Sb. Sedmá hlava Ústavy je věnována územním samosprávám a definuje základní práva a povinnosti obecních zastupitelstev. Součástí ústavního pořádku České republiky je také Listina základních práv a svobod⁵⁵. Je tak stanoveno v Hlavě I., článku 3 Ústavy⁵⁶. Listina sice přímo nic neříká o právu na bydlení, ale v Hlavě IV. o hospodářských, sociálních a kulturních právech ve článku 30 se píše následující:

(1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. (2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. (3) Podrobnosti stanoví zákon.⁵⁷

⁵³ Zákon 209/1992 Sb. *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících*

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Zákon č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*

⁵⁶ Zákon č. 1/1993 Sb. *Ústava České republiky*, čl. 3.

⁵⁷ Zákon č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*, čl. 30.

Dle mého názoru, a to i s ohledem na výše uvedené, k základním životním podmínkám patří také zajištění bydlení a Listina tak toto právo každému člověku přiznává.

Zákon o obcích

Základním zákonným předpisem, který upravuje řízení měst a obcí v České republice, ale také odpovědnost zastupitelů či hospodaření a nakládání s obecním majetkem, je zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení)⁵⁸ ve znění pozdějších předpisů. K tématu této práce se především vztahují ustanovení, která upravují nakládání s majetkem, rozvoj obcí, odpovědnost zástupců vedení obcí či péči o veřejné soužití, a proto jim nyní budu věnovat zvýšenou pozornost. Již v § 2 je definováno, že „*obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem*“. Není tedy možné zvýhodňovat určité skupiny obyvatel na úkor ostatních a je třeba pečovat o veřejné blaho, pokojné soužití obyvatel a předcházet příčinám či konfliktům, které toto soužití narušují. Zákon sice počítá s odůvodněnými výjimkami, kdy vedení města může někoho zvýhodnit, ale v principu platí předchozí tvrzení. Na základě ustanovení §16 se občané obce mohou během zasedání zastupitelstva vyjadřovat k projednávaným věcem. Nutno připomenout, že proces prodeje bytových jednotek byl bedlivě sledován a občanům toto jejich zákonné právo bylo samozřejmě umožněno, a to i nad rámec zákona. Blíže celý proces prodeje bytů přiblížím níže v dalším textu.

Hospodaření obce je upraveno v § 38–45 zákona. Je stanoveno, že majetek obce „*musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy*“. Z uvedeného vyplývá, že zastupitelé jako správci cizího majetku se musí chovat jako řádní hospodáři a s majetkem města odpovědně nakládat. Pokud tak činit nebudou, vystavují se právním postihům, protože by špatně pečovali o svěřený majetek města. V souvislosti s řízením obce je důležitý už první okamžik nově zvolených zastupitelů, když při skládání slibu zastupitele prohlašují, že svoji funkci bude vykonávat „*svědomitě, v zájmu obce a jejích občanů*“ (§ 69) s tím, že zastupitel není při výkonu svého mandátu vázán žádnými příkazy. Řídí se tedy pouze svým svědomím.

⁵⁸ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení)

Občanský zákoník

Prodej městských bytů do soukromého vlastnictví upravuje zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník*⁵⁹, v platném znění. Proces převodu městského bytového fondu z majetku města jinému majiteli upravují zvláštní ustanovení zákona o převodu bytové jednotky §1186–1188. V souladu s § 1187 zákona byla v konkrétním případě popisovaném v této práci nájemníkům bytových jednotek učiněna přednostní nabídka na koupi bytu s tím, že platnost této nabídky k uzavření smlouvy o převodu (kupní smlouvy) ode dne doručení nájemci byla 6 měsíců. Nabídka byla vyvěšena na úřední desce a prodej nemovité věci byl schválen zastupitelstvem obce. Město tak touto doložkou osvědčilo ve smyslu § 41 zákona č. 128/2000 Sb.⁶⁰, že ohledně prodeje výše uvedené nemovité věci byly splněny veškeré podmínky, jimiž zákon o obcích podmiňuje platnost právního úkonu obce při převodu jejího nemovitého majetku. Kupní smlouva na bytové jednotky, vč. příslušenství a pozemků, pak byla uzavírána v souladu s ustanovením § 2079 občanského zákoníku.

Občanský zákoník je vskutku velmi obsáhlou právní normou, a proto není divu, že kromě odborného právního komentáře existuje ještě další literatura, která je určena pro širokou laickou veřejnost, aby o ustanoveních zákona lidé získali větší povědomí, resp. právní znalost. Část zákona, která se týká bydlení, blíže komentuje a vysvětluje například publikace Roberta Pšenka a Lukáše Obšasníka *Vyznejte se v paragrafech bydlení*⁶¹, která široké veřejnosti srozumitelně vysvětluje ustanovení zákona jak o nájemním bydlení, tak v osobním vlastnictví. Pro účely této diplomové práce jsou z této publikace stěžejní části věnující se bytovému vlastnictví, tedy právě bytovým domům, které společně vlastní majitelé bytových jednotek. Po prodeji městského bytového fondu soukromým vlastníkům totiž vzniklo tzv. společenství vlastníků bytových jednotek. Impuls pro vznik takového společenství při prodeji městských bytů dává, dle zákona, obec. Vznik společenství vlastníků tedy bylo niternou součástí procesu prodeje bytových jednotek. Z tohoto důvodu stručně nastíním náležitosti prohlášení vlastníka při rozdělení domu na dům s jednotkami, pravidla správy domu a pozemku při zakládání společenství vlastníků. Zároveň odpovím na otázku, kdy a jak z pohledu zákona takové společenství vzniká.

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník*

⁶⁰ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení)

⁶¹ Pšenka, Robert, Obšasník, Lukáš: *Vyznejte se v paragrafech bydlení: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*, 1. vyd. Brno: BizBooks, 2014.

Písemné prohlášení vlastníka o rozdělení domu na dům s jednotkami realizovalo na začátku procesu město jako majitel domů. Prohlášení obsahuje zákonem definované údaje. R. Pšenko a L. Obšasník ve své publikaci např. uvádějí následující.

Prohlášení musí ze zákona obsahovat údaj o velikosti podílů na jednotlivých částech, půdorysy všech podlaží, schémata určující polohu bytů a společných částech domu... údaje o tom, jaká věcná břemena a jiná práva a jaké závady přecházejí vznikem vlastnického práva k jednotce na všechny vlastníky jednotek.⁶²

Je tedy zřejmé, že kupující jako budou vlastníci bytových jednotek jsou seznámeni s technických i právním stavem bytů. Je to vskutku důležitá část procesu, především s ohledem na řešení případných právních sporů o případných skrytých vadách a dalších záležitostech. Kupující tak vědí, co skutečně kupují a zda na nemovitosti nejsou vady.

Zákon přísně upravuje pravidla správy domu a pozemku při zakládání společenství vlastníků. Do okamžiku rozprodání všech bytů autoři připomínají následující.

Zákon výslovně spojuje odpovědnost za správu domu s osobou, která rozhodla o rozdělení domu na jednotky. V okamžiku, kdy ztratí správce většinu hlasů v domě, je povinen nejpozději do šedesáti dnů podat návrh na zápis společenství vlastníků do veřejného rejstříku.⁶³

To byla přesně pozice města. Na tuto část procesu pak navazuje další, a to je samotný vznik společenství vlastníků.

Povinný je vznik společenství vlastníků v domě s nejméně pěti jednotkami, které jsou ve vlastnictví alespoň tří různých vlastníků. Akt vzniku společenství vlastníků je vázán zápisem do veřejného rejstříku.⁶⁴

Zákon obsahuje mnoho ustanovení, která upravují proces vzniku společenství vlastníků. Výše uvedené jsem zmínil proto, abych nastínil problematiku prodeje bytových jednotek a postavení města s jeho odpovědností či úkoly. Z výše uvedeného je zřejmé, že zákonná ustanovení jsou v této oblasti velmi striktní a celý proces prodeje městského bytového fondu je velmi náročnou záležitostí.

Výše prezentované základní právní normy, které se přímo či nepřímo vztahují k prodeji městského bytového fondu soukromým vlastníkům, uvádím zcela záměrně. Především aby při etické reflexi konkrétní věci bylo dostatečně patrné, že zastupitelé

⁶² Tamtéž, s. 72.

⁶³ Tamtéž, s. 96.

⁶⁴ Tamtéž, s. 97.

města při rozhodování o různých variantách prodeje bytů musí respektovat zákony České republiky a v případě jejich porušení se vystavují riziku trestního stíhání, soudním sporům a případným náhradám škod, které by vznikly. Při řízení města, především pak při nakládání s majetkem obce je třeba zachovávat odpovědnost, ale mít také odvalu pro uskutečnění záměrů. Je však třeba respektovat zákon, a to i přes to, že se konkrétní lidé mohou domnívat, že by se mohlo či mělo postupovat jiným způsobem, než bylo rozhodnuto.

1.7 Privatizace majetku z pohledu křesťanské sociální etiky

Hlavní zásadou, kterou v této práci nahlížím při prodeji městského bytového fondu, je obecné dobro jako základní princip křesťanské etiky realizovaného v praxi komunální politiky. Křesťanská sociální etika se explicitně nezabývá konkrétním případem prodeje veřejných majetků do soukromých rukou. Principy, kterými jsou obecné dobro, univerzální určení statků, personalita, subsidiarita, participace a solidarita, kterým se ve vztahu k hospodaření s veřejným majetkem, bydlení a prodeji bytů budu věnovat v druhé kapitole této práce, jsou však zřejmé. Při promýšlení konečného postoje člověka z pohledu křesťanské etiky, který bere tyto zásady v praktickém životě vážně, lze nalézt více či méně konkrétní cestu či „návod“, jak se mravně správně rozhodnout.

Velmi vážným problémem však může být střet mezi principy křesťanské sociální etiky a státními zákonnými normami. Je známým faktem, že co je zákonné, nemusí být mravné. Touto problematikou se zabývá etika práva, což však není obsahem této práce. V takovém případě však vzniká vážné dilema. Pokud se totiž někdo rozhodne podle svého svědomí a v souladu s křesťanskou etikou, avšak protizákonně, musí být připraven nést v trestně právní rovině následky. Tíha takového rozhodnutí je o to větší, že tyto případné následky pak nenese pouze konkrétní osoba, která takové rozhodnutí učinila, ale také ostatní členové jeho rodiny. Zcela reálně se tak může stát, že mravně odpovědný člověk skončí ve vězení či je nucen uhradit škody. V té chvíli se však manžel/manželka ocitá bez svého životního partnera, děti mají svého rodiče ve vězení a celá rodina musí uhradit před zákonem vzniklé škody. Z vlastní zkušenosti vím, že ti, kteří si byty chtěli koupit, vůbec toto nebezpečí nevnímali. Lidé bývají často i lhostejní k dalšímu osudu toho člověka, kdo by toto pro ně vstřícné rozhodnutí učinil. Velkou roli zde hraje sobectví ve smyslu „hlavně že mám já a ty mě nezajímáš“.

Při takovém rozhodování je třeba zvážit všechny souvislosti. Můžeme nastínit konkrétní otázku. Je mravně správné prodat byty za co nejnižší cenu těm, kdo v těchto

bytech žijí několik let či desetiletí, ale přitom riskovat zákonný postih? Myslím, že to mravné není, protože dobra nemůže být dosaženo zlem. Dle mého názoru prodej městských bytů rozhodně není stejnou otázkou jako např. odvážné společenské mravní postoje, kdy by protizákonný mravní postoj ospravedlnil zákonné následky, jako tomu bylo např. v případě signatářů Charty 77 za doby komunistického režimu v bývalém Československu, kteří svou odvahou projeví svou společenskou odpovědnost a postavili se proti totalitě.

Myslím, že uvedené případy nelze postavit na stejnou mravní rovinu a použít je jako měřítko srovnání, protože odvážné společenské postoje mají větší mravní hodnotu než uvedený prodej bytů. Tuto myšlenku uvádím proto, že mnohdy se setkávám s názorem, že když nechci vyhovět přání někomu jinému, tak jsem zbabělý a nemravný. V případě prodeje bytů je zcela jistě správné snažit se být vstřícný pro potřeby kupujících, ale na druhou stranu hospodařím s veřejným majetkem, tedy prostředky ostatních občanů města, a nelze jednu skupinu obyvatel zvýhodnit oproti jiné skupině. Je však možné pomoci jinými způsoby, např. při vyřizování úvěrů nebo nalezení jiného vhodného bydlení apod.

Je třeba vzít v úvahu, že při rozhodování o rozhodování s veřejným majetkem jsem odpovědný vůči městu jako organizační jednotce, všem jeho občanům, státu, ale také své rodině, sobě samému i Bohu. Již z tohoto výčtu je zřejmé, dilema během rozhodování je značné.

1.8 Prodej městských bytů – příklad z praxe

Konkrétním příkladem z praxe, kterému budu v této práci věnovat etickou reflexi, je prodej městského bytového fondu, resp. bytových jednotek, včetně příslušenství a vlastnických podílů na pozemcích, z majetku města Krupka soukromým vlastníkům. V této části práce se věnuji vlastnímu popisu prodeje a souvisejícím okolnostem. Popis etických dilemat a etická reflexe budou následovat v dalším textu. Důvodem je především fakt, že v průběhu přípravy procesu prodeje vyvstalo mnoho variant pro rozhodnutí, názorových střetů a s tím spojených etických výzev. Tento postup, dle mého názoru, také přispěje k větší přehlednosti této práce.

Na přelomu let 2018 a 2019 se vedení města rozhodlo uskutečnit prodej posledních bytových jednotek, které ještě mělo ve svém majetku. Jednalo se o dva bytové domy s celkem 30 byty různé velikosti. Nutno podotknout, že již přibližně dva roky před tím

se sami nájemníci dotčených bytů dotazovali, kdy město přikročí k prodeji s tím, že by o odkup bytů měli zájem.

S celou věcí jsem byl osobně seznámen, protože jsem byl členem nejužšího vedení města ve funkci místostarosty. Motivem města pro prodej bytových jednotek bylo získání finančních prostředků pro realizaci dalších projektů ve městě, ale také přesvědčení, že úkolem města primárně není spravovat běžný bytový fond. Panoval názor, že o svých domovech si mají rozhodovat především ti, kteří v daných bytových domech bydlí. Jiným případem jsou bytové domy pro seniory či domy s pečovatelskou službou, které naopak hodlá město dále rozvíjet a rozšiřovat.

Vedení města předložilo zastupitelstvu ke schválení tuto věc z několika podstatných důvodů. Výstavba předmětných bytových domů se dokončila v roce 2001 a financovala se jak z úvěru za cca 13 milionů korun, tak s využitím dotace přes 7,5 milionů korun. Závazky a dotační podmínky byly splněny až v roce 2019, takže dřívější převod vlastnictví byl vyloučený. Od roku 2001 až do současnosti byly celkové výdaje města oproti příjmům za nájemné vyšší o 3,6 milionů korun, takže se na bydlení každého nájemníka v obou domech podílel městský rozpočet na úkor 14 000 obyvatel Krupky, a každý zdejší občan jim fakticky připlatil za tu dobu 250 korun na úhradu nákladů spojených s bydlením. Neméně důležitá je i další finanční okolnost, a to dluhy za nájemné a služby, které se vyšplhaly na 471 000 korun a pohledávky města se v průměru na jeden byt blíží částce 16 000 korun. Město rozhodnutím o prodeji uvedených bytových domů tedy reagovalo na přání samotných nájemníků, kteří projevovali zájem o koupi bytů, a také na administrativní náročnost spojenou se správou bytů, kterou na své náklady neslo město a nepřímo tak i všichni občané města. Započítávání nákladů na správu do výše nájmu, resp. zvyšování nájmu, následně vždy nelibě nesli nájemníci a vedlo ke sporům i na úrovni vedení města.

Město mělo s privatizačními projekty vlastní zkušenost, protože již před lety postupně privatizovalo více než 800 bytů, a to stejným způsobem a postupem, jaký proběhl i v tomto případě. Vše se dělo s péčí řádného hospodáře, byly dodrženy všechny zákonné požadavky a standardy privatizace městského majetku. Cílem bylo, aby nedocházelo k žádným problémům či konfliktům s nájemníky coby budoucími vlastníky, neboť je povinností města předcházet sporům a vytvářet podmínky klidného občanského soužití.

V souladu se zákonem zastupitelstvo města nejprve schválilo prohlášení vlastníka, tedy města, o vlastnictví bytů, které je zákonnou podmínkou pro další kroky při pokračování realizace jejich prodeje. Z iniciativy několika nájemníků však na jednání zastupitelstva došlo k dramatickému až vyhrocenému sporu. Bylo vyslovováno především odmítání tohoto záměru prodeje a vedení města bylo osočováno a napadáno jak osobními slovními útoky, tak i následně ve sdělovacích prostředcích. Významnou roli na konfliktu sehrálo vystupování několika opozičních zastupitelů, kteří celý proces prodeje bytových jednotek využili k politickému boji a prosazování svých zájmů. Podstatou této situace byl nesouhlas jak s prodejem jako takovým, tak s kupní cenou a kritizovaný byl také stav domů a některých bytů.

Bohužel se kolem této záležitosti odehrály události, které popularitě celého města rozhodně nepomohly. Pro širší veřejnost se vytvořil obraz podezřelého nakládání s majetkem města, jakož i vyhroceného sporu nájemníků.

Pro řádné stanovení kupní ceny bytů byl vypracovaný nezávislým soudním znalcem posudek. Ten přesně stanovuje cenu pro dosavadní nájemce bytu za 1 m². Ta je závazná pro prodej nemovitostí z majetku města jako minimální. Vedení města dokonce nechalo vypracovat dva odborné posudky, aby předešlo spekulacím o poctivém stanovení ceny. Byl vypracován posudek jak na obvyklou cenu bytových jednotek v této části města, tak také přímo na každý dům zvlášť, neboť se jednalo o dva bytové domy. Oba posudky se téměř shodovaly.

Vypočítaná cena samozřejmě vycházela i ze stavebního a technického stavu v každém domě, z opotřebení a stáří budov. Někteří nájemníci poukazovali na závady a problémy ve svých bytech, které však odborné posudky zohlednily. Pikantní na poukazování na tyto stavební nedostatky bylo to, že jeden z nájemníků a zájemců o koupi byl v době výstavby domů zodpovědný za kvalitu prováděných stavebních prací. Tuto skutečnost však svým sousedům zatajoval a vyšla najevo až při veřejném projednávání v zastupitelstvu města.

Nájemníci měli samozřejmě možnost si zadat zpracování vlastního znaleckého posudku, čehož také využili. Ten stanovoval cenu za metr čtvereční o 2 400 korun méně než posudky města. Zvláštní na tomto posudku byla skutečnost, že ten také stanovil hned dvě obvyklé ceny. První cena byla stejná jako v posudku města, druhá dokonce ještě vyšší a došel k částce 8 400 korun za metr čtvereční. Následně však tento posudek

kvůli závadám na jediném bytě snížil v obou případech cenu o 30 %. Protože byl celý proces prodeje bytů veřejně velmi sledovanou záležitostí, opoziční zastupitelé tento posudek srdnatě bránili s tím, že koalice se chová při stanovování ceny vůči nájemníkům nemravně. Pravděpodobně není třeba dodávat, že kolem celé záležitosti se strhl značně nehezky politický boj.

Zastupitelé se však nakonec rozhodli akceptovat znalecké posudky, které nechalo vypracovat vedení města. K tomuto rozhodnutí je vedl především princip opatrnosti, když nedostali k dispozici zadání znaleckého posudku ze strany nájemníků a zastupitelé si nebyli jisti správností zadání tohoto znaleckého posudku nájemníků, a také princip řádného hospodáře, kdy má město povinnost, kromě odůvodněných výjimek (jejichž uznání závisí v případě soudního sporu o náhradě škody na posouzení soudu), prodávat veřejný majetek za co nejvyšší cenu. Hledání odpovědi na otázku zdůvodnění rozdílu stanovené ceny mezi posudkem města a nájemníků není úkolem vedení města, ale spíše na jednotlivých znalcích, popř. odborníků z profesní komory soudních znalců.

Rozhodnutím zastupitelstva města z dubna 2019 byl zahájen proces prodeje bytových jednotek s pozemky a příslušenstvím, které byly nedílnou součástí těchto dvou bytových domů. Celý proces se řídil především zákonem o obcích a občanským zákoníkem. Představitelé města počítali s tím, že prodej bude ukončen do konce roku 2019, avšak nakonec se ukázalo, že tento předpoklad nebyl reálný, a celý proces prodeje bytů byl ukončen až v roce 2020. O všech krocích a celém procesu prodeje byli informováni jak zastupitelé města, tak také nájemníci bytů a ostatní obyvatelé města, aby byla zaručena maximální transparentnost.

Vedení města mělo sociální citění a plně si uvědomovalo, že se jedná o věc velice citlivou. Šlo přeci o domovy nájemníků, kteří jsou obyvateli města. Od počátku proto nebylo uvažováno o prodeji jednomu přímému zájemci, který by koupil celé dva domy. Naopak město dalo přednost prodeji tehdejším nájemníkům bytových jednotek, aby si mohli byty koupit do osobního vlastnictví s tím, že vytvoří společenství vlastníků bytových jednotek tak, jako je tomu obvyklé ve všech ostatních případech.

Výše ceny za bytové jednotky a příslušné pozemky byla diskutována s nájemníky bytů. Protože se vedení města musí chovat jako řádný hospodář (jedná se o veřejné prostředky městského rozpočtu a z pohledu zákona se jedná o majetek všech občanů města Krupka), byl na konkrétní domy zpracován již zmíněný znalecký posudek

nezávislým soudním znalcem, který stanovil cenu za 1 metr čtvereční bytové jednotky, vč. podílu na společných částech domů. Znalecký posudek na celé bytové domy stanovil cenu obvyklou v daném místě a čase, a to 8 030 korun, resp. 8037 korun za jeden metr čtvereční. Zastupitelstvo města rozhodlo, že základní cena pro nájemce bytu za metr čtvereční bude 10 000 korun s tím, že pokud bude kupní smlouva podepsána do 31. října 2019, je cena stanovena průměrem cen vyplývajících ze znaleckých posudků na oba bytové domy, tj. 8 034 korun za metr čtvereční. Nájemníci tedy měli možnost byty koupit za nejnižší cenu znaleckého posudku. Smyslem této nabídky bylo motivovat nájemníky ke koupi bytu a dokázat veřejnosti, že město nechce stanovovat nepřiměřeně vysokou cenu, nýbrž cenu obvyklou. Cena za přílehlé pozemky, tvořící přístupy a příjezdy, včetně přečerpávací stanice, rovněž vylpynula ze znaleckého posudku a byla schválena zastupitelstvem města ve výši 349 korun za metr čtvereční. Předpokladem koupě bytů byla skutečnost, že kupující nebyli vůči městu dlužníky, např. na nájemném či jiných poplatcích.

Nájemníci měli 6 měsíců právo přednostní koupě na uvedené nemovitosti. O celém procesu byli také písemně informováni nabídkou k převodu bytové jednotky. Během této doby se mohli rozhodnout, zda mají zájem si byty koupit a uhradit kupní cenu. Možnost koupit byty měli nejprve tehdejší nájemníci bytových jednotek. V druhém kole prodeje bytů, které si v prvním kole nikdo nekoupil, měli přednost vlastníci bytů, kteří si byty koupili již v prvním kole a již byli členy společenství vlastníků bytových jednotek. Byty, které nebyly prodány ani ve druhém kole, byly prodány ve třetím kole, kdy nemovitosti byly nabídnuty ke koupi jakémukoliv zájemci ve veřejné soutěži nejvyšší nabídce.

Nájemníci, kteří si byty nekoupili, samozřejmě mohli své byty užívat i nadále dle platných právních norem České republiky. Pronajímatelem takových bytů však již nebylo město, ale nový nabyvatel bytových jednotek, tzn. že nájemné obyvatelé takových bytů již neplatili městu, nýbrž novému vlastníkovi bytu tak, jak je to běžné ve všech ostatních případech.

Rád bych podotknul, že dřívější privatizace více než 800 bytových jednotek byla také náročným procesem. Zkušenosti a dnešní stav ukazují, že byla správným rozhodnutím, které bylo ku prospěchu jak města, tak především samotných nájemníků.

Z pohledu etické reflexe je určitě již na tomto místě správné podotknout, že někteří nájemníci, kteří kritizovali výši nabídkové ceny na odkoupení bytů a poukazovali na asociální chování představitelů města s narážkami, kam lidé půjdou bydlet a že budou vyhozeni ze svých bytů, které hraničili téměř s kriminalizováním celé věci, nakonec měli zájem nejen o odkoupení svých bytů, ale také dalších jednotek. Tito lidé pak bez zábran dělali nátlak na nájemníky daných bytů, aby své domovy opustili. To byl paradox chování kritiků vedení města.

Z důvodu odpovědné etické reflexe považuji za důležité připomenout, jaké ceny byly obvyklé v jiných městech a obcích Ústeckého kraje v době realizace prodeje uvedených bytových jednotek. Shodou okolností či náhody byly ceny v jiných městech zveřejňovány ve veřejných médiích a každý občan si je mohl přečíst. Například Hospodářské noviny ve svém vydání ze dne 9. května 2019 uveřejnily ceny prodaných bytů ve třetím čtvrtletí roku 2018, ze kterých vyplývá, že v krajském městě Ústí nad Labem byla průměrná cena za jeden metr čtvereční 15 300 korun. Deník Mladá Fronta Dnes rovněž 9. května zveřejnil cenovou mapu českých bytů. Uvádí, že v Ústeckém kraji ve čtvrtém čtvrtletí roku 2018 byly průměrné transakční ceny za byt o velikosti 65 metrů čtverečních v novostavbě 1,89 milionu korun (29 077 korun / 1 metr čtvereční), v cihlovém domě 880 000 korun (13 538 korun / 1 metr čtvereční) a v panelovém domě 730 000 korun (11 231 korun / 1 metr čtvereční). Bez zajímavosti není ani příklad města Varnsdorf, které prodávalo zasíťované stavební pozemky za 200 korun za metr čtvereční (viz článek deník Mladá Fronta Dnes ze dne 21.5. 2019 Varnsdorf láká na levné nájemní byty i pozemky) nebo nabídka města Krásná Lípa, které zájemcům nabízelo stavební pozemky zdarma, pokud svůj dům zkolaudují do dvou let.

1.9 Další situace a motivy jednání během procesu prodeje bytů

Přiznám se, že v průběhu přípravy i samotné realizace procesu prodeje bytových jednotek jsem sám trpěl vnitřní rozervaností a nejistotou, jak se jako člen nejužšího vedení města mravně správně rozhodnout. Náročnost rozhodování a vyjádření svého názoru hlasováním byly o to náročnější, že jsem podrobně znal všechny možné varianty prodeje, důsledky rozhodnutí a také vztahy mezi jednotlivými lidmi. Přesto bylo třeba rozhodnout.

Samozřejmě, že osobně jsem celý proces prodeje bytových jednotek nahlížel z hlediska křesťanských mravních zásad. I svým kolegům jsem připomínal zlaté pravidlo etiky, tj. jak nechcete, aby jiní činili vám, nečiňte vy jim, nebo že pro

odpovědné etické hodnocení je třeba mít podrobné znalosti celého procesu. Jinak není možné s upřímnou opravdovostí hodnotit postoje a rozhodnutí druhých.

Jak jsem již uvedl, na jedné straně se jednalo o veřejný majetek. Na druhé straně se však jednalo nejen o majetek města ve smyslu organizační jednotky s právní subjektivitou, ale také o domovy konkrétních lidí, kteří měli různé životní osudy, s různým sociálním postavením a na první pohled různými příjmy. Od samého začátku bylo tedy jasné, že celý proces bude plný názorových střetů, neboť subjekty prodeje, tj. město a nájemníci, měli protichůdné představy o celém prodeji a samozřejmě o ceně, a to bez ohledu na to, že město k prodeji bytů sami vybízeli. Obě skupiny měly protichůdné zájmy. K subjektům prodeje však musíme také počítat všechny občany města, protože se jednalo o městský majetek, který je svým charakterem majetkem všech obyvatel. Navíc byla celá věc značně zpolitizována, když městská opozice v zastupitelstvu se postavila za tehdejší nájemníky a snažila se získat politické body. Bylo tedy jasné, že rozhodovacích variant a mravních dilemat vyvstávalo více než dost.

První dilema vyvstalo hned na začátku, neboť bylo třeba rozhodnout, zda byty prodávat či nikoliv. Až poté přišlo ke slovu nastavení procesu prodeje a stanovení podmínek. Samozřejmě, že bylo nutné respektovat zákonná pravidla. Na druhou stranu je nutné připomenout, že pokud se nejedná o skutečně zásadní mravní postoje, v politické praxi nelze tvrdošijně zastávat opačný názor, než mají partneři.

Při diskusi o základním rozhodnutí, zda bytové jednotky vůbec prodávat, došlo k rozepřím mezi představiteli vedení města. Někteří se domnívali, že byty není třeba prodávat s tím, že by bylo možné zvýšit nájemné a o domy dále pečovat ve vlastnictví města. Převážil však názor, že není primárním úkolem města pečovat o běžný bytový fond a také že s tím spojená administrativa zatěžuje úřednický sbor města. Zastánci prodeje poukazovali jak na přímé finanční náklady spojené se správou bytových domů, tak také nepřímé, například při řešení sousedských sporů. Postupně však vykrytalizoval stěžejní důvod, totiž že město bude potřebovat inkasované peněžní prostředky na projekty města, ze kterých budou mít užitek také ostatní obyvatelé. Kritici prodeje poukazovali naopak na fakt, že lidé, kteří nebudou mít dostatek finančních prostředků ke koupi či nedosáhnou při jednání s bankami na přidělení hypotéky, přijdou o své domovy. Na to reagovali příznivci prodeje s tím, že český právní řád zná institut nájemného bydlení a že nájemní vztah k bytové jednotce, a tedy i výše nájemného, se musí řídit zákonem, který pamatuje na ochranu nájemníků, výši nájemného, jeho

případné zvyšování a ostatní práva a povinnosti. Dle zákona např. nelze nájemníka svévolně vystěhovat nebo mu zvyšovat nájemné. Argumentovali také tím, že většina nájemníků si přeje byty odkoupit do svého osobního vlastnictví. Při závěrečném hlasování získali převahu příznivci prodeje a bylo tedy rozhodnuto o prodeji, kterým byl celý proces oficiálně zahájen. Dle zákona o obcích následovalo vyhlášení záměru města o prodeji bytových jednotek a další zákonné náležitosti.

Následovalo neoficiální i oficiální oznámení nájemníkům o prodeji. Tím okamžikem se začaly šířit různé polopravdy či dokonce zjevné nepravdy a celý proces začal ovlivňovat veřejné mínění. Následovaly vzrušené diskuse během zasedání zastupitelstva města i vyhocená uzavřená jednání mezi vedením města a zástupci nájemníků. Je nutno říci, že zdrojem konfliktů a názorových střetů byla také různá očekávání, předporozumění či nedorozumění pramenící z neznalosti či vzájemné neinformovanosti. Důvěra mezi vedením města, politickou opozicí i nájemníky byla otřesena. Během jednání se ukazovaly různé postoje pramenící z mravního založení jednotlivých účastníků jednání. Nakonec se však ukázalo, že kardinálním a vlastně jediným či rozhodujícím problémem bude stanovení ceny za bytovou jednotku, a to samozřejmě s ohledem na technický stav domů i jednotlivých bytů. Pravděpodobně nemusím připomínat, že se projevovaly značné osobní antipatie mezi jednotlivými lidmi a velká dávka sobectví.

Na vedení města byl vyvíjen velký tlak ohledně stanovení ceny. Představitelé města, pokud nechtěli riskovat trestní stíhání, však museli respektovat zákon. Bylo rozhodnuto o stanovení ceny odborným posudkem, který zohledňoval i technický stav domů. Nájemníci, kteří měli zájem o koupi, se přirozeně snažili dosáhnout co nejnižší kupní ceny a někdy i oprávněně poukazovali na technický stav domů či jednotlivých bytů. Všechny tyto námitky však odborný posudek vzal v potaz a byla stanovena prodejní cena, jak jsem již konstatoval v předchozím textu. To byl pro vedení města závazný dokument, kterým bylo třeba se řídit, a to přes velké výhrady nájemníků, resp. zájemců o koupi.

Před jednáním zastupitelstva města, které mělo rozhodnout o stanovení ceny, proběhla setkání se zástupci nájemníků o procesu prodeje, a především ceně za byty s příslušenstvím. Nájemníci si na radu politické opozice nechali zpracovat vlastní znalecký posudek, který stanovil cenu o třetinu nižší, než byl znalecký posudek města. Žádali tedy stanovení ceny, která by vycházela z jejich posudku. Vedení města se však

musí chovat jako řádný hospodář a vyžadovat co nejvyšší cenu, jinak riskuje trestní stíhání a žalobu za nehospodárné nakládání s veřejným majetkem. Odpověď na otázku, proč každý odborný posudek vypočítal jinou cenu, nikdo nedokázal říci. To by byla otázka na odbornou profesní komoru odhadců nemovitostí. S ohledem na výše uvedené se vedení města rozhodlo pro stanovení ceny, které vycházelo z posudku, které mělo k dispozici město. Navíc peníze za byty byly určeny pro rozvoj města, a tedy pro všechny obyvatele, nikoliv pouze pro jednotlivce.

Z výše uvedeného plyne, že vedení města v podstatě nemělo jinou možnost než prodat byty za vyšší odhadní cenu. Vedení města bylo osočováno, že se chová sobecky a asociálně vůči nájemníkům. Avšak zástupci vedení města také cítili velkou dávku sobectví ze strany zástupců nájemníků. Přesto, že byli seznámeni s tím, že pokud by město přistoupilo na nižší cenu, budou takoví zastupitelé pravděpodobně čelit trestnímu stíhání a náhradě škody, tvrdošíjně trvali na svém názoru. Celá situace připomínala rčení, že „hlavně musím mít já a tvůj osud je mi lhostejný“. Sám jsem zástupcům nájemníků položil následující otázku. „Vám je skutečně jedno, že otec dvou dětí by kvůli vaší nižší ceně šel do vězení nebo by celá jeho rodina přišla o majetek, aby mohli nahradit případnou soudem stanovenou škodu? Vám je jedno, že by byl mravně odsouzen všemi ostatními lidmi?“ Na tyto a další podobné otázky jsem nikdy nedostal odpověď. Považuji však za důležité připomenout, že jsem přesto čelil mravním odsudkům ze strany mnoha dalších lidí, kteří si nenechali vysvětlit všechny důležité podrobnosti, ale vyřkli své mravní odsouzení. Přiznám se, že jsem nebyl připraven riskovat osud své rodiny za cenu stanovení nižší ceny pro nájemníky.

K eskalaci celé věci došlo na zasedání zastupitelstva, kdy bylo rozhodováno o stanovení ceny. Nájemníci poukazovali na vysokou cenu, která dle jejich názoru nebyla odpovídající vzhledem k technickému stavu domů. Pamětníci vzpomínali na období výstavby a kritizovali stavební postupy a kvalitu odvedené práce při samotné stavbě. Rozporuplné však na celé záležitosti byly dvě věci. První byla skutečnost, že tehdejší starostou v době výstavby domů byl člen současné opozice, která velmi hlasitě kritizovala prodej těchto bytových jednotek. Tehdejší vedení města vybíralo dodavatele stavby a dohlíželo i na kvalitu prováděných prací. Druhou věcí byl fakt, že jeden ze zástupců nájemníků, který byl jedním z nejhlasitějších kritiků postupu města a stanovení ceny, byl v době výstavby vedoucím úředníkem městského úřadu a v jeho kompetenci byl přímý dohled nad kvalitou stavebních prací. Takže pokud zástupci

opozice a nájemníků kritizovali kvalitu odvedených stavebních prací a současný technický stav domů, měli by se zeptat sami sebe, proč tomu tak bylo a zda tehdy při výstavbě nepochybili oni sami. K tomu se však nikdo z nich nehlásil a tento fakt zpochybňovali, a to přes jasné písemné materiály z tehdejší doby, kde byly jejich podpisy.

Pro mě osobně bylo na celém procesu z mravního hlediska pravděpodobně nejvíce záležející to, jaká dávka sobectví, zášti a lhostejnosti se mezi lidmi projevila. Vedení města muselo respektovat zákon, který upravuje jak proces prodeje městského majetku, tak také způsob stanovení ceny. Chápu nájemníky, že chtěli co nejnižší cenu, ale na druhou stranu jim bylo naprosto jedno, zda by způsobili problémy před zákonem lidem z vedení města. Celou tuto pasáž si dovoluji uzavřít konstatováním, že největší kritici stanovení ceny a nájemníci v jedné osobě nakonec měli zájem si koupit a také koupili dva byty a nyní bez skrupulí řeší otázku, jak současného nájemníka z druhého bytu vystrnadit. A to s vědomím, že přesně tuto věc před prodejem bytů kritizovali na vrub představitelů města. Z mého hlediska tedy všechny ostatní důvody a výtky k prodeji bytů byly podružné. Jediné, co nájemníky nakonec zajímalo, bylo stanovení ceny. Osobně se domnívám, že nastíněný vývoj ukázal, že rozhodnutí o stanovení vyšší ceny bylo i tak pro nájemníky a zájemce o koupi příznivé. Jinak by totiž neměli zájem o koupi dalších bytů.

1.10 Etická dilemata a související otázky

Nyní se pokusím položit několik přímých otázek, které rozvádějí mravní dilemata, jež vyvstávala v průběhu prodeje bytů. V následujících kapitolách této práce pak budu hledat odpovědi na níže uvedené otázky, jejichž niterným obsahem budou principy křesťanské sociální etiky, a to především obecné dobro.

V předchozím textu jsem upozornil na kardinální první otázku, když bylo třeba rozhodnout o tom, zda bytové domy vůbec prodávat. Z etického hlediska tedy otázky zněly následovně. Je mravně správné prodávat byty, které jsou domovy současných nájemníků? Tuto otázku je však možné dále rozvézt dalšími otázkami a hledáním odpovědi ano-ne-ano, ale...- ne, ale..., resp. za jakých podmínek, a to s ohledem na všechny zúčastněné subjekty, tj. město jako organizaci, současné nájemníky a nepřímo obyvatele města. Nebo je mravně správné ponechat byty ve vlastnictví města? Jaké argumenty hovoří ve prospěch prodeje, a naopak jaké argumenty by zdůvodňovaly ponechání bytů v obecním majetku? Některé argumenty, které hovořily ve prospěch

prodeje či proti prodeji jsem uvedl již výše, když jsem nastínil diskusi mezi členy nejužšího vedení města.

Po rozhodnutí o prodeji bytů soukromým vlastníkům bylo třeba stanovit podmínky, za kterých bude prodej uskutečněn. Většinu z nich stanoví zákon, viz předchozí text této práce, ale některé lze stanovit vlastním rozhodnutím zastupitelstva města. Zákon totiž většinou stanoví mezní hodnoty či výroky. Největší střety a dilemata vyvstaly při stanovování ceny a časového rozmezí realizace prodeje. Otázky tedy zněly následovně. Jaké všeobecné podmínky stanovit pro prodej bytů? Jakou cenu stanovit, aby byla nejen zákonně, ale také mravně správná?

Pokusím se však také polemizovat se zákonnými ustanoveními, protože co je zákonné, ještě neznamená, že je mravně správné. Položím si tedy také následující otázku. Jsou zákonná ustanovení pro proces realizace prodeje bytů a stanovení ceny mravně správná? Nezpůsobují v praxi zákonná nařízení existenci příliš velké sociální tvrdosti a dopady na běžné obyvatele? A co otázka práva na bydlení? Mají lidé právo na bydlení?

V průběhu procesu prodeje však vyvstávaly také další otázky. Jak se má zachovat a rozhodnout zastupitel města, který po volbách je zástupcem občanů a jejich zájmů (ve volbách jim dával předvolební sliby), ale je zároveň představitelem města jako konkrétní organizace? Co svědomí a veřejně složený slib zastupitele? Má zastupitel hájit zájem města, jehož zájmy ve své podstatě sám vytváří, nebo hájit zájmy potenciálních kupujících, kteří jsou také občany města? Nejedná se vlastně o střet zájmů, tj. rozpor mezi hájením zájmů města a občanů? Jak vyřešit toto napětí a etický konflikt mezi správcem majetku a řádným hospodářem na straně jedné a dobrem všech na straně druhé? Na tomto místě si dovoluji malou poznámku. Sociologické pohledy na definici města, tj. co je město a co je jeho niterným obsahem, ponechám vzhledem k charakteru a předmětu této práce mimo oblast mého zájmu.

Zastupitelé jsou však ze zákona odpovědní za svá jednání a rozhodnutí. Jak se má zastupitel ve svém svědomí rozhodnout, když na jedné straně vidí zájmy města a občanů, ale na druhé straně by mohl existenčně ohrozit svou vlastní rodinu možným, i když neúmyslným, trestně právním jednáním?

Na tyto otázky při řešení mravních dilemat se níže pokusím provést etickou reflexi z pohledu křesťanské sociální etiky, a to především s ohledem na základní princip

obecného dobra. Další možné otázky vzhledem k délce textu této práce reflektovat nebudu.

1.11 Shrnutí první kapitoly

V první kapitole této práce jsem představil problematiku vedení a řízení města, ale také zapojení křesťanů do veřejného života. Církev katolické křesťany vybízí k aktivní účasti v politice na všech úrovních. V této souvislosti jsem připomněl dokumenty II. vatikánského koncilu, především pak konstituci *Lumen gentium*, ale také exhortaci papeže Jana Pavla II. *Christifideles Laici*. Hledal jsem odpověď na otázku, jaké je z hlediska církve postavení laiků v církvi a ve světě, především pak role křesťanů v politice.

Na základě vlastní zkušenosti pak nahlížím vybrané aspekty aktivního působení v politice a správy veřejných záležitostí. Neopomím řešení sporů mezi jednotlivým politickými subjekty a hledání kompromisů.

Při řízení města je třeba dodržovat zákonné předpisy. Kapitola proto obsahuje odkazy na základní právní předpisy týkající se jak měst a obcí, tak také právní úpravy týkající se prodeje bytů a všeobecně hospodaření s veřejným majetkem. Zatím pouze stručně jsem připomněl problematiku privatizace veřejného majetku a principů křesťanské sociální etiky.

Jádrem celé první kapitoly je pak představení etického problému, resp. konkrétního příkladu z praxe. Podrobně jsem popsal problematiku prodeje bytových domů, resp. bytových jednotek v konkrétním městě, přímé i nepřímé subjekty prodeje či rozdílné pohledy na problematiku správy a prodeje veřejného majetku. Nechybí popis konfliktů, různých zájmů a střetů mezi jednotlivými stranami.

Závěrečná podkapitola pak vytváří pomyslný myšlenkový most mezi první a druhou kapitolou. Dále popisuje a rozvádí etická dilemata a související otázky, na které budu z hlediska principů křesťanské sociální etiky hledat odpovědi v druhé kapitole.

2 Bydlení a prodej bytů z pohledu křesťanské etiky

Již v podkapitole 1.7 jsem nastínil zásady křesťanské sociální etiky a jejich uplatňování v životě, resp. během prodeje městských bytů. Rovněž jsem připomněl možné etické střety a dilemata, která vznikají při upřímné snaze implementovat tyto zásady do běžného života. Sociálním principům se kromě církevního magisteria věnuje také např. B. Sutor v již zmíněné publikaci *Politická etika*.

Princip znamená původ, počátek či zdroj. V etice jsou principy sociální zásady jednání (individuální etika) a vůdčí ideje, podle kterých se utváří společenské uspořádání (sociální etika). Principy nepopisují žádná hotová nebo dokonce ideální uspořádání a nejsou také žádnými konkrétními návody k jednání. Jsou spíše idejemi, podle kterých se naše jednání orientuje a které je vždy třeba respektovat. Principy křesťanské sociální nauky jsou založeny na přesvědčení o osobnostním bytí člověka ve společnosti. V žádném případě nesmějí být stavěny navzájem proti sobě.⁶⁵

V této druhé kapitole podrobně představím zásady křesťanské sociální etiky ve vztahu k bydlení, hospodaření s veřejným majetkem a privatizaci bytového fondu. Nejprve však uvedu samotné zmíněné zásady.

2.1 Principy křesťanské sociální etiky

Na tomto místě bych rád upozornil na to, že níže uvedený vybraný text této podkapitoly 2.1. o principech křesťanské sociální etiky jsem, kromě dílčích změn, převzal z mé vlastní diplomové práce⁶⁶, kterou jsem vypracoval a úspěšně obhájil na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2017.

Při níže uvedené charakteristice zásad vycházím z textů A. Anzenbachera a jeho publikace *Křesťanská sociální etika*⁶⁷, kde uvádí tři principy křesťanské sociální etiky, tj. *personalitu, solidaritu a subsidiaritu*.

Personalita

Pojem „člověka jako osoby“ je v reflexi křesťanské sociální etiky klíčový. Proto stojí princip personality na prvním místě. S principem personality také pracuje sociální nauka katolické církve.

⁶⁵ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 35.

⁶⁶ Kadlec, Rostislav: *Aspekty podnikové kultury z hlediska křesťanské etiky*, s. 64-67.

⁶⁷ Anzenbacher, Arno: *Křesťanská sociální etika*, Přel. K. Šprunk, 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004.

Nejvyšší zásadou této nauky je tvrzení, že základem, účinnou příčinou a cílem každého společenského zřízení jsou jednotliví lidé. Tento nejvyšší princip nese a chrání nedotknutelnou důstojnost lidské osoby.⁶⁸

A. Anzenbacher uvádí *pět aspektů křesťanského vidění člověka*⁶⁹.

- *člověk jako jednota duše a těla* (člověk převyšuje svým rozumem vesmír věcí, transcenduje přírodu, tj. má subjektivitu, rozum, svobodu, ale zároveň zahrnuje v sobě prvky hmotného světa, tedy patří k přírodě, tj. tělesnost, vegetativnost, animalita)

- *spolubytí člověka* (jako duchovně-tělesná osoba je člověk jak individuální subjekt, tak existuje jako spolubytí s jinými lidmi, tj. ve vztahu s lidmi; jedná se tedy o zprostředkování individuality a sociality)

- *člověk jako mravní subjekt* (člověk je bytost, která je sama sobě účelem, má schopnost autonomie, má vlastní svědomí, rozhoduje se ve svobodě a v odpovědnosti)

- *člověk jako transcendentní bytost* (klade si otázku na původ a smysl své existence i živé a neživé přírody; je bytostí existenciálně náboženskou)

- *přítomnost hříchu* (člověk jako mravní subjekt v napětí viny a vykoupení)

V souvislosti s personalitou je na místě upozornit na problém „bytí u sebe“ a „spolubytí“, tedy na individualitu a socialitu. Člověk má totiž své vlastní existenciální cíle, ale také žije jako sociální bytost ve vztahu k ostatním lidem či je organizovaný ve skupině. Člověk spolupracuje a komunikuje s druhými lidmi. S tím souvisí vztah vzájemného uznávání a základních podmínek lidství, tj. lidských práv. A. Anzenbacher připomíná pastorální konstituci II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*, kde je uvedeno, že „*společenský řád a jeho pokrok musí být stále zaměřeny k dobru lidských osob (GS 26)*“⁷⁰

Solidarita

Jak připomíná A. Anzenbacher, v dokumentech učitelského úřadu církve teprve Jan Pavel II. výslovně mluví o principu solidarity a definuje ji následovně. „*Je to pevná a trvalá odhodlanost usilovat o obecné blaho neboli dobro všech a jednoho každého, protože všichni jsme odpovědni za všechny.*“⁷¹ V běžném jazyce solidarita znamená

⁶⁸ Tamtéž, s. 180.

⁶⁹ Tamtéž, s. 181-184.

⁷⁰ Tamtéž, s. 189.

⁷¹ Tamtéž, s. 197.

vzájemný závazek či ochotu si pomáhat. „*Princip solidarity tedy zavazuje k sociální spolupráci, jejímž cílem je zaručit lidsko-právní status osoby pro všechny.*“⁷²

Se solidaritou velmi úzce v katolické sociální nauce a etice souvisí pojem obecného blaha, kterému se podrobně budu věnovat níže v následujícím textu.

Subsidiarita

Princip subsidiarity je popsán v encyklice *Quadragesimo anno* z roku 1931, kterou A. Anzenbacher připomíná.

To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním přičiněním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na větší a vyšší společenství to, co mohou vykonat a dobře provést společenství menší a nižší. To má totiž pak za následek těžké poškození a rozvrat sociálního řádu. Neboť každý společenský zásah svým působením a svou přirozenou povahou má přinášet pomoc údům těla společnosti, nikdy je však nemá ničit a pohlcovat.⁷³

K tomu dodává následující.

Pro nižší sociální jednotku tolik kompetence, kolik je možné, pro větší sociální jednotku tolik kompetence, kolik je nutné. Je tedy chybou (dnes rozšířenou) se domnívat, že princip subsidiarity prostě obhajuje deregulaci, sociální omezování, privatizaci, decentralizaci a to, aby chudí byli odkazováni na vlastní odpovědnost a ponecháváni bez pomoci. Princip subsidiarity naopak slouží obecnému blahu, dobrému sociálnímu řádu. Je směrnicí pro uskutečňování obecného blaha, a ne náhodou jeho jméno souvisí s pomocí (subsidiium).⁷⁴

Pokud hovoříme o principu subsidiarity, bude správné věnovat několik vět pojmu „sociální spravedlnost“. V podnikovém i národním hospodářství jde, kromě jiného, o využití a přerozdělení vyrobených statků. Zcela určitě jde o spravedlivé rozdělení, a proto se krátce věnuji definici spravedlnosti. Spravedlnost můžeme chápat ve smyslu individuálním nebo sociálním. Ve smyslu individuálním je chápeme jako vlastnost (ctnost) jednotlivých osob (spravedlivý soudce), pak se pohybujeme na půdě individuální etiky. Sociální spravedlnost, jak plyne z názvu, náleží na pole sociální etiky.

Sociální spravedlnost chápeme jako obsáhlou spravedlnost, jež vyplývá ze základní normy dobrého řádu odpovídající obecnému blahu. Sociální poměry tedy označujeme jako sociálně

⁷² Tamtéž, s. 198.

⁷³ Tamtéž, s. 212.

⁷⁴ Tamtéž, s. 216.

spravedlivé tehdy, když odpovídají naznačeným kritériím. Křesťanská sociální etika vychází zvláštním způsobem z opce pro chudé, a proto principiálně zastává pojetí spravedlnosti, které má ve smyslu těchto kritérií charakter sociální spravedlnosti.⁷⁵

Sociální spravedlnost tedy směřuje k obecnému blahu a zahrnuje v sobě *čtyři dílčí oblasti*⁷⁶, tj. komutativní spravedlnost (spravedlivé podmínky smlouvy a směny), kontributivní (aktivní účast všech na sociálním životě), distributivní (rozdělení statků v opci pro chudé) a legální (spravedlnost a jistota v realizaci práva).

2.2 Obecné dobro a jeho význam v komunální politice

V současné odborné literatuře lze nalézt u tohoto tématu používání pojmů „blaho“ či „dobro“ podobně, jako je tomu u pojmové nejednoznačnosti při užívání termínů „princip“ nebo „zásada“. Pro účely této práce budu dále používat termín „obecné dobro“. V této části textu se zaměřím na detailnější charakteristiku principu obecného dobra jako základní zásady křesťanské sociální etiky a jeho významu v komunální politice a při správě veřejného majetku.

V předchozí podkapitole jsem v souvislosti s principem solidarity již zmínil pojem obecného dobra, resp. obecného blaha či společného dobra. Vztahu mezi solidaritou a obecným dobrem se věnuje také B. Sutor v již zmíněné publikaci *Politická etika*.

Solidum je něco pevně spojeného, solidare znamená spojovat. Společnost není jen vnějškově účelová jednota k obhajobě odlišných zájmů. Je spíše prostorem pro společnou realizaci hodnot, a tím i základem umožňujícím rozvoj osobnosti. Proto jsme spolu navzájem téměř osudově spojeni. Naše dobro souvisí s dobrem druhého.⁷⁷

V souvislosti se solidaritou bych rád zmínil politické důsledky této zásady v systému parlamentní demokracie. Občané státu, kteří mají volební právo, volí své zástupce do zastupitelských orgánů a v přeneseném smyslu tak vlastně i sami voliči jsou odpovědní za to, co se ve společnosti děje a jak je řízen stát či obec. Jedná se sice o nepřímou odpovědnost, ale přesto existuje. B. Sutor v této souvislosti hovoří o politickém důsledku solidarity.

⁷⁵ Tamtéž, s. 223.

⁷⁶ Tamtéž, s. 224.

⁷⁷ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 36.

Všichni občané ručí za to, co se děje ve jménu všech, prostřednictvím všech orgánů a zastupitelů. To platí pro každé společenství, i když odpovědnost jejich příslušníků je jen nepřímá a pochybení jejich vedení nesmí být považováno za jejich osobní vinu.⁷⁸

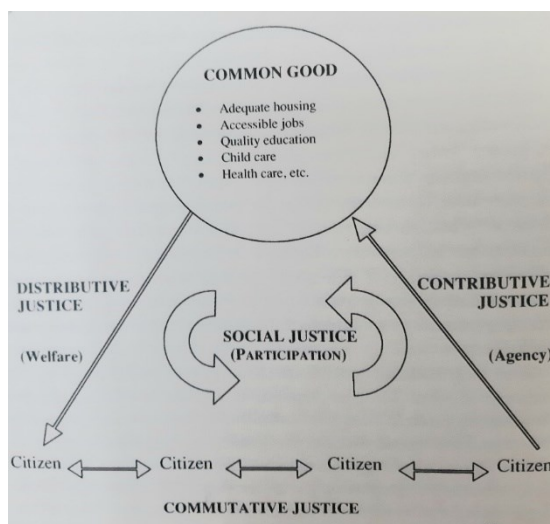
Upozorňuje také na vztah obecného dobra a subsidiarity.

Subsidiarita v žádném případě neznamená, že by byla pouze náhradou v případě projevujících se nedostatků. To by bylo v rozporu s bytostnou sociální stránkou osobnosti, se solidaritou z ní vyplývající a s nutností obecného dobra. Rozvoj osobnosti je vždy možný jen ve společnosti, a tím je zároveň rozvojem společenského života v jeho rozmanitosti.⁷⁹

V předchozím textu jsem již zmínil, že D. Hollenbach v podmínkách amerických měst v souvislosti s obecným dobrem upozorňuje na problematiku chudoby, solidarity, spravedlnosti a dobro města. Především si všímá chudých lidí v jinak bohatých amerických městech. K této problematice mimo jiné uvádí následující.

Lidské bytosti jsou na sobě navzájem závislé nejen pro vyšší výsledky kulturního života, o nichž jsme diskutovali, ale také pro potřeby materiálního a ekonomického blahobytu. Z tohoto důvodu je obnovení aktivního sociálního závazku ke společnému blahu kritickým prvkem ve vážném úsilí o snížení chudoby a prosazení ekonomické spravedlnosti. Chudoba je i dnes zakořeněným faktem života mnoha lidí v západních společnostech a je celosvětově mnohem rozšířenější. Přesněji řečeno, myšlenka společného dobra může generovat porozumění spravedlnosti, které je zvláště důležité pro překonání deprivace.⁸⁰

D. Hollenbach chápe spravedlnost jako předpoklad pro dosažení společného dobra.

Obr. č. 1: Společné dobro; Zdroj: Hollenbach, David: *The Common Good and Christian Ethics*, s. 196

⁷⁸ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 37.

⁷⁹ Tamtéž, s. 42.

⁸⁰ Hollenbach, David: *The Common Good and Christian Ethics*, s. 173.

Obrázek uvádí několik sociálních potřeb, které jsou zvláště důležité pro situaci městských chudých, jako prvky společného dobra. Patří mezi ně odpovídající bydlení, přístupná pracovní místa, kvalitní vzdělání, péče o děti, přiměřená zdravotní péče a další základní statky, které jsou nezbytné pro důstojný život občanů. Přispívající spravedlnost znamená, že všichni občané mají povinnost pomáhat budovat tyto aspekty společenského života způsobem, který odpovídá jejich kapacitě. Distribuční spravedlnost se zase týká způsobu, jakým se členové společnosti podílejí na statcích, které jejich společný život umožňuje. Zabývá se alokací společného dobra způsobem, který vede k blahobytu nebo blahobytu členů.⁸¹

Položme si otázku, jak můžeme obecné dobro charakterizovat. Odborná literatura nabízí například následující vymezení.

Dobrý stav společenského útvaru či pospolitosti, na jehož základě je (tento útvar) schopen svým členům pomáhat, ulehčovat nebo vůbec umožňovat, aby svým vlastním úsilím dosáhli toho, o co se snaží, tj. svého vlastního blaha nebo své vlastní dokonalosti nebo cíle, o nějž společně usilují.⁸²

Kompendium sociální nauky církve (KSNC) připomíná II. vatikánský koncil, který v pastorální konstituci *Gaudium et spes* o církvi v dnešním světě (GS 26) chápe obecné blaho jako „*souhrn podmínek společenského života, které jak skupinám, tak jednotlivým členům dovolují úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti.*“⁸³ Před samotným pojednáním o obecném dobru však charakterizuje význam a jednotu všech zásad sociální nauky církve, především pak zásadu důstojnosti člověka, jež je základem každé další zásady.

Důstojnosti člověka se věnuje také B. Sutor, když v diskusi o člověku jako osobnosti připomíná, že člověk jako věrný obraz Boha (pozn. člověk je tvorem Božím, na Bohu závislý a jemu zodpovědný, člověk jedná svobodně, a tedy zodpovědně) má svoji důstojnost.

Jestliže je člověk Bohem stvořený věrný obraz svého Stvořitele, potom k člověku bytostně patří osobní vztah k němu. Člověk se tedy v pozemském životě nedovrší, neboť přesahuje všechny světské i společenské účely, kterým nemůže být úplně podřízen.⁸⁴

B. Sutor při úvahách o důstojnosti lidské osobnosti, která vyžaduje, aby mohla jednat svobodně na základě vlastního rozumu a rozhodnutí, a mezilidských vztazích rozlišuje

⁸¹ Hollenbach, David: *The Common Good and Christian Ethics*, s. 196-197.

⁸² Anzenbacher, Arno: *Křesťanská sociální etika*, s. 202.

⁸³ KSNC 164; GS 26.

⁸⁴ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 22-23.

společnost a společenství. Společnost považuje za neosobní, umělou a organizovanou společnost, která je zaměřena na vnější cíle s konflikty a neosobními vztahy. Naproti tomu společenství vyjadřuje sounáležitost a účelovou organizaci se společným přesvědčením a velkou mírou solidarity. Společenství chápe jako jednotu vztahů. Z nedostatku společenství pak vznikají problémy a konflikty⁸⁵.

Principu společného dobra a personality se věnuje J. Maritain ve své publikaci *The person and the common good*⁸⁶, ve které diskutuje vztah individuality, personality, společnosti a obecného dobra. Člověka chápe v souladu s křesťanskou etikou jako duševně animální bytost, jejíž existenci vidí mezi dvěma extrémy, resp. póly.

Lidská bytost je chycena mezi dvěma póly; hmotný pól, který se ve skutečnosti netýká skutečné osoby, ale spíše stín osobnosti nebo toho, čemu se v užším smyslu říká individualita, a duchovní pól, který se týká skutečné osobnosti.⁸⁷

J. Maritain také připomíná lidskou duši a tajemství až záhadu lidské osobnosti.

Celá naše bytost existuje na základě existence duchovní duše, která je v nás principem tvůrčí jednoty, nezávislosti a svobody. Osobnost je mnohem hlubší záhada (tajemství) a zkoumat hloubku jejího významu je podstatně obtížnější. Snad nejvhodnějším přístupem k filozofickému objevu osobnosti je studium vztahu mezi osobností a láskou.⁸⁸ Osobnost je živobytí duchovní duše sdělené lidskému složení (podstatě). Protože v naší podstatě je to otisk nebo pečeť, která jí umožňuje vlastnit svoji existenci, zdokonalovat se a svobodně se dávat, osobnost svědčí o štedrosti nebo rozpínavosti v bytí, které vtělený duch vychází z jeho duchovní podstaty a které tvoří uvnitř tajné hloubky naší ontologické struktury, zdroj dynamické jednoty, sjednocení zevnitř.⁸⁹

Kompendium uvádí, že zásada společného dobra vychází z důstojnosti, jednoty a rovnosti všech osob. Vedle uvedené definice pojmu se pak zásadě společného dobra věnuje podrobněji. Dovolím si vybrat následující pasáže a myšlenky.

Společné dobro nespočívá v prostém souhrnu jednotlivých dober každého subjektu příslušejícího ke společnosti.....patří všem i každému, je a zůstane společné, protože je nedělitelné...jedině společně je možno tohoto dobra dosáhnout, zvětšovat je a chránit.⁹⁰

⁸⁵ Srov. Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 31.

⁸⁶ Maritain, Jacques: *The person and the common good*, 1. vyd. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2012.

⁸⁷ Tamtéž, s. 33.

⁸⁸ Tamtéž, s. 38.

⁸⁹ Tamtéž, s. 41.

⁹⁰ KSNC 164

Jaký je vůbec vztah politiky a obecného dobra? Kompendium se věnuje vztahu společného dobra a společnosti s tím, že je třeba myslet na dobro všech lidí a celého člověka nejen teoreticky, ale především v praktickém životě. „*Osoba nemůže nalézt naplnění pouze v sobě samé a opomíjet své bytí „s“ druhými a „pro“ druhé.*“⁹¹ Již v předchozím textu jsem zmínil výzvu papeže Jana Pavla II., že na vinici Páně nikdo nemůže zůstat nečinným. Také Kompendium nám připomíná, že odpovědnost za společné dobro leží na bedrech nás všech s tím, že máme neustále usilovat o dobro druhých lidí. Je však třeba také myslet na společenské podmínky dané doby a respektovat základní práva lidí s důrazem na sociální spravedlnost⁹².

Ve vztahu ke správě veřejných záležitostí se Kompendium věnuje také roli a úkolům politické obce, resp. jak jednotlivců, tak státu a potažmo dalších veřejných institucí, což samozřejmě znamená také měst a obcí. Připomíná jejich odpovědnost za uskutečňování společného dobra, „*neboť společné dobro je důvodem existence politické autority*“.⁹³ Politické instituce mají pomáhat jednotlivcům a jejich rodinám v uspokojování jejich potřeb a uskutečnění společného dobra. Závěr kapitoly o společném dobru Kompendium věnuje nutnosti „*uvádět zájmy různých skupin do souladu se spravedlností*“⁹⁴ s tím, že v demokratické společnosti je třeba vedle prosazování zájmů většiny myslet také na potřeby menšiny. S ohledem na fakt, že Kompendium shrnuje sociální nauku církve, poslední článek pojednání o společném dobru věnuje přesahu lidské existence. Posledním cílem je Bůh, nikoliv pouze materiální blahobyt.

Společné dobro společnosti není cílem samo o sobě; má hodnotu jedině s ohledem na dosahování posledního cíle osoby a na univerzální společné dobro celého stvoření.⁹⁵

Vztahu obecného dobra a politiky se věnuje také B. Sutor, když pracuje s texty sociální encykliky Jana Pavla II. o lidské práci *Laborem Exercens* (LE) z roku 1981. „*Politika znamená moudré usilování o obecné dobro (LE 20,5).*“⁹⁶ Tuto jednoduchou větu dále rozvádí a uvažuje o úkolu a definici obecného dobra v politice s tím, že tento princip určuje směr praktické politiky a o co se má v politice jednat především.

⁹¹ Tamtéž

⁹² Srov. KSNC 166-167

⁹³ KSNC 168

⁹⁴ Tamtéž 169

⁹⁵ Tamtéž 170

⁹⁶ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 47.

Politiku můžeme označit jako jednání zaměřené na obecné dobro, závazné uspořádání a úpravu záležitostí týkající se určité společnosti jako celku v její konkrétní historické situaci.⁹⁷

Domnívám se, že tuto definici můžeme směle vztáhnout také na podmínky menších celků, tedy třeba i na město. Obce se tak, jako všechny organizace či společnosti, v čase vyvíjejí a je třeba neustále čelit novým výzvám a úkolům. Tudíž je třeba při rozhodování myslet nejenom na budoucnost, ale řešit dané záležitosti s ohledem na přítomný stav věcí. Zcela záměrně uvádím pořadí budoucnost-přítomnost. Občas mám totiž v praxi pocit, že se stále myslí na budoucnost, ale žít je třeba také v přítomnosti, tedy tady a teď. Samozřejmě, že je třeba zvažovat budoucí vývoj a myslet na věci příští, nicméně je třeba řešit záležitosti přítomného okamžiku. Jinak by se mohlo stát, že rozhodování řeší budoucí představy či sny, ale nikoliv současné potřeby města a jeho obyvatel. Myslím si, že je třeba opět v praxi uplatňovat ctnost umírněnosti a vyváženě myslet jak na budoucnost, tak také přítomnost.

Politiku tak můžeme chápat jako jednání v konkrétní situaci, protože lidé žijí své životy na různých místech v různých časových obdobích, které nejsou navzájem totožné. Musíme tedy zvažovat dějinnost i společenskost lidského života. Tím se také dostávám k praktickému uplatňování obecného dobra, resp. konkrétnímu obecnému dobru, které můžeme chápat následovně.

Konkrétní obecné dobro je podmíněné spojením hodnot, práv, institucí a vztahů. Musí být chápáno jako společný úkol. Obecné dobro tedy není objektivní stav, který bychom jednou provždy poznali a měli bychom jej prosazovat. Je to spíše z hlediska historicky dané situace dosažitelné optimum dobrého vzájemného soužití.⁹⁸

B. Sutor připomíná, že zatímco princip solidarity má své uznání napříč kontinenty i společnostmi, princip obecného dobra je předmětem velkých sporů s tím, že mnohými je považováno za prázdnou formuli, která „*byla vždy jen zneužívána k zastírání a ospravedlňování pochybných, dokonce zločinných cílů vlád. Proto je prý třeba se tohoto pojmu vzdát.*“⁹⁹ Křesťanská sociální nauka se však významu tohoto základního principu přidržuje. Základní myšlenka této zásady se totiž vztahuje k personální existenci člověka, a to jak ve smyslu individuálním, tak sociálním. Jde také o dodržování nastavených společných pravidel.

⁹⁷ Tamtéž, s. 47.

⁹⁸ Tamtéž, s. 48.

⁹⁹ Tamtéž, s. 38.

K našemu vlastnímu dobru potřebujeme druhé lidi. Proto jsou společenské vztahy nejen vztahy, v nichž se odehrávají konflikty rozporuplných zájmů, ale také vztahy směřující ke společnému prospěchu. Aby mohly být zájmy navzájem slučitelné a aby mohly být společné hodnoty uskutečňovány, potřebuje každé společenství určitý řád.¹⁰⁰

Vztahu obecného dobra a společnosti se věnuje také již zmíněný autor J. Maritain, který poznamenává, že lidská osobnost má přirozený sklon k životu ve společenství.

Existuje korelace (vztah) mezi osobou jako sociální jednotkou a pojmem společné dobro jako dovršením sociálního celku. Znamenají (prostupují) jeden druhého. Společné dobro je společné, protože je přijímáno u osob, z nichž každý je zrcadlem celku.¹⁰¹

Společné dobro ve veřejném životě vidí J. Maritain následujícím způsobem.

Zahrnuje souhrn nebo sociologickou integraci veškerého občanského svědomí, politických ctností a smyslu pro právo a svobodu, veškeré činnosti, hmotného blahobytu a duchovního bohatství, nevědomě operativní dědičné moudrosti, morální poctivosti, spravedlnosti, přátelství, štěstí, ctnosti a hrdinství v individuálním životě jejích členů. Všechny tyto věci jsou do určité míry komunikativní, a tak se vrací ke každému členovi a pomáhají mu zdokonalovat jeho život a osobní svobodu. Všichni tvoří dobrý lidský život zástupu.¹⁰²

Jak jsem již zmínil, obecnému dobru se nevěnují pouze církevní texty, ale také další odborné publikace. Jedním z takových dalších autorů je Lubomír Mlčoch, který ve své studii *Ekonomie důvěry a společného dobra* se obecnému dobru věnuje napříč celým textem. Ve zvláštní kapitole se však na několika stranách věnuje pouze pojmu společného dobra. I když se v podstatě jedná o ekonomický text se zaměřením na hospodářství, Evropskou unii a roli České republiky v tomto nadnárodním celku, domnívám se, že uvedené postřehy lze velmi dobře aplikovat na podmínky v politické oblasti.¹⁰³ Konec konců směr národního hospodářství udávají politické instituce, resp. konkrétní jednotlivci, tj. politici.

L. Mlčoch uvádí historický průřez vývoje pohledu na společné dobro, připomíná Aristotela, sv. Augustina i Tomáše Akvinského, zakladatele ekonomie Adama Smitha, který věřil v „neviditelnou ruku“ trhu jako nejlepšího nástroje pro řízení ekonomiky, ale také současné ekonomy či filosofy (např. Amartya Sen, jež uvažuje společné dobro

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 38.

¹⁰¹ Maritain, Jacques: *The person and the common good*, s. 49.

¹⁰² Tamtéž, s. 52-53.

¹⁰³ Srov. Mlčoch, Lubomír: *Ekonomie důvěry a společného dobra: Česká republika v Evropské unii: pokus o nástin perspektivy*, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006.

blahobytu), kteří se tématu věnují. Ve svém textu se věnuje také sociální nauce církve v duchu výše uvedených zásad, a to od konce 19. století (papež Lev XIII. – první sociální encyklika *Rerum novarum*) až do vydání své publikace v roce 2006. L. Mlčoch neopomíná připomenout, že v průběhu 20. století totalitní režimy téma společného dobra hrubě nepochopily či zneužily. K tomu si stačí vzpomenout na komunistický režim v Československu, který pod rouškou třídního boje za lepší zítřky a kolektivního řízení společnosti potlačoval svobody člověka.¹⁰⁴

Nabízí další definici společného dobra, když zmiňuje francouzského ekonoma Jean-Loup Dherse a jeho vymezení. „*Společné dobro je integrující kombinací dobra jednotlivce a dobra společenství.*“¹⁰⁵ Zcela na místě je správné si všimnout, že myslí jak člověka jako jedinečnou individualitu, tak také fakt, že každý člověk je členem širší společnosti. Jde mu tedy o všezahrnující dobro.

L. Mlčoch v návaznosti na sociální nauku církve připomíná nedělitelnost společného dobra s tím, že „*není jen jednoduchou sumou individuálních dober; svoboda je nedělitelná, ochrana vlastnických práv je nedělitelná.*“¹⁰⁶ Dodává, že práva silnějšího nelze prosazovat na úkor slabšího, resp. nelze prosazovat svá vlastní práva či nároky zájmových skupin na úkor druhých.

V souvislosti s obecným dobrem je také zajímavé uvažovat synergický efekt, který jinak bývá diskutován v ekonomické a manažerské literatuře, kdy jde o to, že výsledný efekt není pouze prostým součtem částí, ale že vzniká něco navíc. Na tuto skutečnost upozorňuje i B. Sutor, když v principu obecného dobra vidí synergické efekty. Je to zřejmé už ze zmíněné skutečnosti, že lidé žijí ve vztazích a kde jsou vztahy, nabízí se vznik synergického efektu.

Obecné dobro je v každém ze svých významů něčím více než souhrnem dobra jednotlivců. Ve svém širokém smyslu slova je spíše souborem hodnot, které mají být uskutečňovány.¹⁰⁷

Sám bych rád zdůraznil právě mezilidské vztahy. Lidé totiž žijí ve vzájemných vztazích a žijí ve vzájemné závislosti. Příklad si můžeme vzít z hospodářských vztahů, když se vzájemně ovlivňuje nabídka a poptávka, nebo jinak řečeno vztahy mezi dodavateli a odběrateli. Nikdo neexistuje sám pro sebe. Když tedy uvažujeme princip

¹⁰⁴ Srov. tamtéž

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 48.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 51.

¹⁰⁷ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 39.

obecného dobra, musíme mít na zřeteli, že každý člověk koexistuje s dalšími lidmi a pro jiné. Každý člověk je tedy odpovědný za společné dobro. Domnívám se, že stavět do mezilidských vztahů zdi a bariéry je proti smyslu principu obecného dobra. Ke kvalitním mezilidským vztahům je však třeba vzájemné důvěry. Pokud člověk člověku nemůže věřit, nelze hovořit o dobrých vztazích, které rozvíjejí lidskou společnost a v posledku obecné dobro. Podvody a nekalé jednání nemá v rozvíjení obecného dobra své místo. Důvěru lze tedy právem považovat za předpoklad uskutečnění společného dobra.

L. Mlčoch se také věnuje odpovědnosti státu za společné dobro, „*neboť společné dobro je právě tím důvodem, pro nějž politická autorita existuje.*“¹⁰⁸ V přeneseném smyslu a pro účely této práce má takovou odpovědnost také obec, resp. její představitelé. Vedení města je odpovědné nejen za hospodaření s veřejným majetkem a jeho rozvoj, ale také za nehmotné záležitosti, jako je organizace společenského života ve městě, předcházení konfliktům mezi občany a zajištění občanského soužití nebo zajištění ochrany a bezpečí obyvatel. Jde tedy o rozvoj společného dobra jak v materiální, tak také kulturní či duchovní rovině. V souvislosti s ovlivňováním mezilidských vztahů je pak na místě připomenout princip spravedlnosti, kdy veřejná moc musí hájit i zájmy menšin a neřídít se pouze názorem vítězů voleb, byť demokraticky zvolených. Tím by totiž mohlo být společné dobro velmi výrazně poškozeno.

Domnívám se, že v souvislosti s řízením města či společnosti jako celku je v této souvislosti dobré připomenout také omezující podmínky, které ve svém důsledku pomáhají naplnit obecné dobro. Bez závazných pravidel by totiž společnost žila v bezpráví či doslova v anarchii, které obecné dobro naopak ničí. I v naší dnešní české společnosti, která léta žila pod nedemokratickým komunistickým režimem, si lidé stále pletou svobodu s tím, že si mohou dělat, co chtějí. Tak tomu ale přeci není. Svobodu si nelze plést s libovůlí. Je tedy třeba respektovat různá zákonná omezení a úpravy, které limitují život ve společnosti. Ovšem samozřejmě za předpokladu, že tyto zákonné předpisy respektují důstojnost člověka a základní lidská práva. Vždy je totiž třeba dávat pozor na zneužití omezujících podmínek. Jak jsem již v této práci zmínil, je třeba mít na paměti, že co je zákonné, ještě nemusí být mravné. Diktátorské režimy disponují mnoha zákony, a přesto je třeba je mravně odsoudit. Rovněž i při diskusi o různých etických

¹⁰⁸ Mlčoch, Lubomír: *Ekonomie důvěry a společného dobra*, s. 51.

výzvách v podmínkách České republiky by bylo zcela jistě v mravní rovině diskutabilní mnoho zákonných ustanovení, např. v otázce potratů, ale to nepatří do tématu této diplomové práce, a proto nebudu tyto myšlenky dále rozvíjet.

Ještě jednou si však kladu otázku, co to vlastně tedy je obecné dobro, které je označováno „bonum comune“? Jak vystihnout jeho obsah v podmínkách obce či města? Definice, které se snaží vystihnout obsah tohoto termínu, jsem již uvedl v předchozím textu, avšak ještě jednou si tuto otázku položím a pokusím se najít vlastní odpověď. Pokud totiž vedu a řídím např. obec, je v souladu se sociální naukou církve, abych ve svých rozhodovacích úvahách měl na mysli skutečně všechny občany, a nikoliv pouze vybrané skupiny. O to větší jsou pak etická dilemata v procesu rozhodování. Osobně vnímám obecné dobro jako souhrn podmínek, které tvoří celou množinu jednotlivých dober v různých oblastech lidského života. Každý člověk či skupiny lidí proto vyžadují jiná dobra, aby mohli svůj život rozvíjet a v posledním smyslu směřovali k Bohu. O to větší je výzva uvést tyto potřeby do společenského souladu. Myslím, že při řízení obce je třeba myslet na dlouhodobý udržitelný rozvoj všech skupin obyvatel bez extrémních výkyvů. Ctnost umírněnosti a snahy dlouhodobého hmotného i mravního růstu společnosti považuji za nutné podmínky pro existenci a zvětšování obecného dobra.

Myslím, že potřeby lidí můžeme v jistém smyslu považovat za znaky obecného dobra. Fyziologické potřeby, bydlení nebo další, jako potřeba bezpečí, sounáležitosti, kulturní vyžití aj. jsou přeci jednotlivá dobra, která tvoří souhrn podmínek pro dosažení vlastní dokonalosti. V podmínkách města k tomu zcela jistě patří transparentní rozhodování nebo nekorupční jednání. Tím se dostáváme zpět k samotné definici obecného dobra tak, jak nám ji nabízí sociální nauka církve. V politické praxi je však situace nejednou velmi obtížná, protože jednotlivé politické subjekty si znaky obecného dobra mohou představovat, a většinou tomu tak i je, naprosto odlišně. A není tomu pouze ve velké politice na úrovni parlamentu, ale také na úrovni obcí. O to více je třeba mít pevnější mravní zásady a, pokud je to možné, dokázat argumentovat a přesvědčit ostatní o mravně správném řešení.

Dovolím si ještě upozornit na dalšího autora, který popsal snahu o růst obecného dobra ve společnosti, konkrétně v Německu po druhé světové válce, jehož hospodářství bylo totálně rozvráceno. Manfred Spieker ve své publikaci *Katolická sociální nauka a sociální tržní hospodářství* ukazuje, jak principy sociální nauky církve podporují nejen mravní růst jednotlivců i celé společnosti, ale také podporuje rozvoj národního

hospodářství. Tato práce sice není o hospodářské či podnikatelské etice, domnívám se však, že tyto myšlenky lze analogicky využít i při diskusi o etických postojích v politice. M. Spieker ve své publikaci představuje koncept sociálně tržního hospodářství, který byl po válce realizovaný ve Spolkové republice Německo. Dokazuje, a praxe to ukázala, že tento koncept, na rozdíl od utopistických komunistických představ, skutečně funguje a rozvíjí obecné dobro.¹⁰⁹

Prvním cílem sociálního tržního hospodářství bylo zabezpečení lidské svobody v hospodářské oblasti. Člověku měly být, a to jako podnikateli i jako zaměstnanci, jako výrobci i jako spotřebiteli, zajištěny podmínky umožňující osobní rozvoj. Sociální tržní hospodářství nemělo tedy v první řadě na zřeteli ekonomickou účinnost hospodářského systému, ale ochranu lidské důstojnosti. Výkonnost sociálního tržního hospodářství, která je lepší ve srovnání s jinými hospodářskými systémy, je jakoby vedlejším produktem.¹¹⁰

M. Spieker ukazuje, že koncept sociálně tržního hospodářství nám přináší nejen hospodářský růst, ale také rozvoj etických hodnot, které přesahují ryze ekonomické kategorie.¹¹¹ S ohledem na bytostné propojení politiky a hospodářství v praxi lze jednoduše dovodit, že také ve správě veřejných záležitostí etické principy mohou velmi dobře ovlivnit politiku a politickou kulturu. Je totiž o teleologii, o pořadí hodnot, které mají jednotlivci či společnost jako celek nastavené. Neustálá touha po ekonomickém blahobytu ještě neznamená, že vedou ke štěstí člověka a k Bohu. Často tomu bývá přesně naopak.

2.3 Zákony a dobro

Je zřejmé, že politická praxe je velmi různorodá a přináší mnoho etických dilemat. V předchozím textu jsem ukázal z právního pohledu na složitost a náročnost přípravy i realizaci procesu prodeje bytových jednotek. Již jsem popsal vzniklá etická dilemata, se kterými bylo třeba se ve svém svědomí vypořádat. Velmi podstatným problémem byla skutečnost, že na jedné straně byly zákonné požadavky a na straně druhé mravní požadavky a hlas svědomí, který by podmínky prodeje, např. cenu, nastavil jinak. Dovolím si s ohledem na problematiku diskuse o obecném dobru položit následující otázku. Má právo přednost před dobrem? Jaký je vztah mezi dobrem a právem? A co případně trestně právní důsledky pro toho, kdo sice vykoná dobro, které však není

¹⁰⁹ Srov. Spieker, Manfred: *Katolická sociální nauka a sociální tržní hospodářství*, Přel. M. Wernisch, C. Martinek, 1. vyd. Praha: Česká křesťanská akademie, 1996.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 28.

¹¹¹ Srov. tamtéž

v souladu se zákonem? Před hledáním odpovědi na uvedené otázky zmíním malou poznámku, proč vlastně v této práci tyto otázky kladu. Je to z toho důvodu, že prodej městského majetku do soukromého vlastnictví nejednou vyvolává otázky, co se za úmyslem prodeje vlastně ve skutečnosti skrývá, nejednou jsou aktéři prodeje veřejností obviňováni z korupce a jiného nečestného jednání a že nikomu vlastně nejde o dobro, a když ano, tak pouze o vlastní dobro či prospěch a vůbec nikdo nemyslí na dobro ostatních či veřejné blaho.

Začnu od poslední, pravděpodobně jednodušší, otázky. Z pohledu mravnosti člověk musí uposlechnout svého svědomí, ale pokud na základě svého svědomí zaujme protizákonný postoj, musí počítat s právními důsledky. Takových příkladů nalezneme mnoho, od Ježíšových apoštolů počínaje až například k dnešním prodemokratickým aktivistům proti totalitnímu režimu v Bělorusku konče. Lidové rčení říká, že „pro dobrotu na žebrotu“ nebo že „dobrý skutek musí být spravedlivě potrestán“. Ano, v životní praxi skutečně občas dochází k tomu, že dobře míněné i uskutečněné záměry nakonec, např. z neznalosti nepřehledné sítě zákonů, dojdou trestně právního potrestání či v lepším případě mravního odsouzení ze strany bližšího či vzdálenějšího okolí. Přiznám se, že v mých očích jsou takoví lidé skutečně mravní hrdinové, zvláště pokud se skutečně vědomě postaví za mravně správné jednání proti zákonu a veřejné moci.

Hledání odpovědi na další dvě otázky, které spolu úzce souvisí, je obtížnější. Na první pohled by se mohlo zdát, že odpověď je přeci jasná, že právo musí hledat či dávat odpovědi na to, co je dobré či co je dobro. Odpověď ale bude složitější, už z toho pohledu, že právo a právní věda pracují s pojmem spravedlnost. Již z toho je patrné, že popsat vztah mezi právem a dobrem nebude jednoduché. Již jsem ale konstatoval, že co je zákonné, ještě nemusí být mravné a už vůbec nemusí ve svědomí jednotlivce mravně zavazovat.

Při pokusu o hledání odpovědi na uvedené otázky jsem využil publikaci předních odborníků na právo Jiřího Přibáně a Pavla Holländera *Právo a dobro v ústavní demokracii*, kde shrnuli nejen své polemiky, ale také názory dalších autorů, např. Jana

Kysely, Jana Sokola nebo Petra Pitharta.¹¹² Jiří Příbáň při úvahách o dobru a spravedlnosti píše následující.

Moderní stát nesmí prosazovat určitou koncepci dobra, ale vždy jen spravedlnost ve smyslu občanské rovnosti a férového a slušného zacházení se všemi příslušníky politické společnosti. Dobro je příliš silnou metafyzickou kategorií, podle níž se sice řídíme v našem vztahu k Bohu nebo v představách o etickém životě, ale kterou bychom právě proto měli přenechat teologům. Kvůli metafyzické síle je totiž dobro snadno politicky i právně zneužitelné, a proto bychom ho měli z říše práva a politiky vykázat.¹¹³

Podle mého názoru se jedná o velmi odvážný názor, ale na druhou stranu ho chápu, i když nesouhlasím s vyloučením Boha ze společnosti. Vychází totiž z historických zkušeností, kdy mravní nároky či výroky transcendentního Boha byly v lidských dějinách nejednou překrouceny či doslova zneužity. Důsledkem byly společenské revoluce, které se přehnaly evropským kontinentem jako skutečné bouře. Stačí si připomenout Velkou francouzskou revoluci. Odtud pak pravděpodobně pramení kritický postoj k uplatňování metafyzické síly při vedení společnosti. Podle uvedeného výroku stát nemá primárně prosazovat dobro. Autor píše, že stát musí prosazovat vždy jen spravedlnost. Z pohledu sociální nauky církve však musí jít o takovou spravedlnost, která bude podporovat rozvoj obecného dobra. V tomto smyslu velmi kvituji, že zdůrazňuje férové zacházení se všemi členy společnosti, protože každý člověk má svou důstojnost a každý má mít podmínky pro snazší a úplné dosažení vlastní dokonalosti. Z pohledu katolického křesťana je však třeba mít na paměti, že každý je povolán na vinici Páně a s použitím teologického slovníku šířit Boží království ve světě. Křesťan tedy nemůže vytěsnit Boha za zdi kostelů, ale naopak Boží Slovo vhodným způsobem šířit a uplatňovat v každodenním životě ve společnosti. Z uvedeného je tedy opět zřejmé, že co je zákonné, nemusí být mravné. Rovněž platí, že nelze zaměňovat právo a morálku.

Při úvahách o dobru a šíření vzájemné lásky ve společnosti J. Příbáň poukazuje na další dějinné zkušenosti lidstva a utopické projekty, kdy láska, rovnost pro všechny a bratrství skončily jako politický teror nejhrubšího zrna. Můžeme připomenout

¹¹² Srov. Příbáň, Jiří, Holländer, Pavel, et al.: *Právo a dobro v ústavní demokracii: polemické a kritické úvahy*, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2011.

¹¹³ Příbáň, Jiří: O dobru a spravedlnosti. In: Příbáň, Jiří, Holländer, Pavel, et al.: *Právo a dobro v ústavní demokracii: polemické a kritické úvahy*, s. 42-43.

komunistické revoluce uskutečněné v minulém století. K ideálu bratrství se J. Příbáň vyjadřuje následovně.

Stát bratrství je stavem teroru dobra, ne-li přímo totalitou, v níž morálka splývá s politikou a metafyzické dobro s pozemskou spravedlností. Uvědomit si, že nepřátele mohu milovat pouze jako křesťan, ale ne jako občan, jehož politickou obec tyto nepřátele ohrožují, v tom spočívá politická moudrost. Uvědomit si, že v pozemském životě nemohu tento rozpor vyřešit nebo překonat, v tom spočívá náboženská moudrost, která vede k Boží milosti. A usilovat o to, abychom z našich životů předem nevykloučovali žádné nepřátele, v tom spočívá etický úkol, k němuž nás provokativně Ježíš před dvěma tisíci let vyzval.¹¹⁴

Takový jest názor J. Příbáň. Problémem takového vyjádření však může být skutečnost, že občan může být i křesťan, resp. každý křesťan je zároveň občanem. A nikdo přeci nemůže v demokratické společnosti po křesťanech chtít, aby v praxi nežili svou vírou. Další problém takového výroku vidím v tom, jako by tvrdil, že morálka nemá v politice místo a Bůh nemá místo v pozemské spravedlnosti. Z hlediska křesťanské etiky je takový postoj samozřejmě nepřijatelný. Je totiž úkolem křesťanů uvádět v život křesťanské principy a teologickým jazykem řečeno šířit Boží království. Není samozřejmě nutné a ani žádoucí, obrazně řečeno, říkat v každé druhé větě, že „Ježíš Tě miluje“ a podobné výroky, ale je posláním křesťanů být ostatním lidem příkladem a v praxi žít i prosazovat Ježíšovy etické zásady. V tomto smyslu tedy rozhodně nesouhlasím s výrokem, že stát bratrství je stavem teroru dobra, a to i na základě odrazující historické zkušenosti. Domnívám se totiž, že se jedná či v historii jednalo o hrozný zneužití křesťanských životních principů různými ideologiemi a „-ismy“. Křesťanský ideál je však zřejmý a je naším úkolem se k němu co nejvíce přibližovat. Křesťanská etika totiž nezahrnuje žádné ideologie.

Když bychom také tvrdili, že máme milovat pouze jako křesťané, co pak by dělali lidé, kteří křesťany nejsou? Vždyť etika a morálka, které nemají přívlastek „křesťanská“, platí i pro nekřesťany. Také bychom si pak mohli položit otázku, zda Boží přikázání a křesťanství mají být v pouze oblasti teorie. Ne, s tím se nemohu ztotožnit. Už jenom z toho základního postoje, že z hlediska katolické teologie je svět Božím stvořením a patří Bohu.

Vztah mezi právem a dobrem se ve zmíněné publikaci snaží vystihnout také Jan Sokol, když na tyto kategorie nahlíží z pohledu používaného jazyka, vět a slov, resp.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 44-45.

řečové praxe či vyjadřování dané společnosti. Uvažuje, že právo a dobro jsou dvě rozdílné věci, které mohou stát proti sobě. Připomíná samotný název publikace *Právo a dobro* v ústavní demokracii s tím, že autor (pozn. J. Příbáň) „*možná dokonce naznačil, že mezi dobrem a právem není žádná souvislost, žádné zprostředkování. Jenže celá právní tradice věděla, že je nějak spojuje pojem spravedlnosti, o jejíž souvislosti s dobrým těžko pochybovat.*“¹¹⁵ J. Sokol tedy připouští, že právo a dobro jsou dvě odlišné věci, ale tak důrazně právo a dobro od sebe neodlišuje, i když i on připouští, že pojem dobro lze použít jako zbraň.

Dobro nebo Pravda jsou skutečně silné „metafyzické“ pojmy, které se dají zneužít, ale jen tak, že se jich zmocní politická moc, že si z nich udělá „fyzickou“ zbraň proti druhým – a že je tak zbaví jejich „metafyzické“ povahy.¹¹⁶

J. Sokol souhlasí s J. Příbáněm, že „*právo se nesmí zaměňovat za morálku a musí se od sebe odlišovat, jak jen to člověk dokáže.*“¹¹⁷ A dále konflikt mezi právem a morálkou ilustruje z oblasti soudních líčení následovně.

Obviněný a jeho obhájce – na rozdíl od svědků – může před soudem lhát, a soudce by to neměl hodnotit. To je skutečnost lidsky nepřijatelná, která soudní řízení a zejména advokáty v očích veřejnosti silně diskredituje. Přesto ji moderní právo v zájmu práva na obhajobu a právní jistoty uznává a přijímá, i když se lež mravně obhájit nedá.¹¹⁸

I J. Sokol však připomíná, že právo není bez morálky a má svou vlastní profesní morálku. Dodává, že vztah práva a morálky je mnohem složitější a že je nelze striktně oddělit.

Úzkostlivá snaha morálku z práva vypudit může způsobit, že se vyhozena dvěma vrací zpátky oknem, a to nerozpoznána – a tedy nereflektována. Ani zákonodárce se nemůže vyhnout obrátům jako „dobré mravy“, „dobrý hospodář“ nebo „cena v místě obvyklá“, které se na ni přímo odvolávají.¹¹⁹

Položme si ještě otázku, jaký je vztah principů a norem. V předchozím textu jsem se již zmínil o principech s tím, že to nejsou žádné konkrétní návody jednání, ale spíše orientační směrnice. Z principů pak, v ideálním případě, vycházejí normy, které „*jsou*

¹¹⁵ Sokol, Jan: Jazyk, právo a dobro. In: Příbáň, Jiří, Holländer, Pavel, et al.: *Právo a dobro v ústavní demokracii*, s. 77.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 78.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 83.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 83.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 85.

konkrétnější než principy, protože se vztahují na jednotlivé druhy jednání a na sociální oblast. Avšak ani ony konkrétně neříkají, co máme v určité situaci dělat, protože normy mají samy o sobě rozdílnou závaznost a čím jsou konkrétněji formulovány, tím více jsou podmíněny historicky a jsou proměnlivější.“¹²⁰ B. Sutor v této souvislosti připomíná chybu křesťanské morálky, když „hlásala normy bez rozdílu jako nadčasové a neměnné.“¹²¹

Osobně se domnívám, že pro růst obecného dobra je třeba vyhnout se extrémům a ohledem na konkrétní situaci ve společnosti používat zdravý rozum. Nic nejde dělat tzv. „přes koleno“. Je třeba si uvědomit, že pravidla se mají dodržovat. Lidé musí etické principy přijmout skutečně za své vlastní, jinak se jedná o přetvářku či povrchnost. Přetvářky je ve společnosti více než dost. Bůh se nepřetvařuje a v Bohu tedy není pro přetvářku místo. Bůh je láska, kterého je třeba skutečně přijmout celým svým srdcem.

2.4 Další vybrané etické zásady

Pro etické zhodnocení skutečnosti je důležité respektovat výše zmíněné základní principy. V předchozím textu jsem diskutoval zásady personality, subsidiarity, solidarity, sociální spravedlnosti a s ohledem na téma této práce pak zásadu obecného dobra, které jsem věnoval zvýšenou pozornost. Křesťanská etika i sociální nauka církve však při mravním hodnocení pracuje i s dalšími zásadami, které bych nyní ve stručnosti rád připomněl, protože s ostatními zásadami tvoří jeden celek.

Již několikrát jsem zmínil důstojnost člověka. Jedná se o jeden ze základních pojmů křesťanské antropologie, která vnímá člověka jako stvořeného Bohem, vykoupeného Kristem a povoláného v plnosti realizovat svůj život. Důstojnost člověka vyplývá ze skutečnosti, že člověk je Božím obrazem. Důstojnost člověka patří mezi šest základních rysů, které vytvářejí status člověka jako Božího obrazu. Dokument Papežské biblické komise *Bible a morálka (BAM)* těchto šest základních rysů uvádí. Jedná se o následující.

- rozum, to jest schopnost a povinnost poznávat stvořený svět a rozumět mu

- svoboda, která zahrnuje schopnost a povinnost rozhodovat se a za vykonaná rozhodnutí nést odpovědnost

- vůdčí postavení, které však není neomezené, ale v podřízenosti Bohu

¹²⁰ Sutor, Bernhard: *Politická etika*, s. 53.

¹²¹ Tamtéž

- schopnost jednat v souladu s tím, jehož je lidská osoba obrazem, tj. napodobovat Boha
- důstojnost založená na skutečnosti, že člověk je osoba, vztahové bytí, schopné mít osobní vztah k Bohu a ostatním lidem
- svatost lidského života¹²²

Je třeba si uvědomit, že každý tento rys člověka jako Božího obrazu v sobě ukrývá vážné morální důsledky.

Důstojnost, kterou mají lidské osoby jako bytosti existující ve vztahu, je vybízí a zavazuje k tomu, aby usilovaly o žití správného vztahu k Bohu, jemuž vděčí za všechno. Vděčnost je v tomto vztahu podstatná. Ta mimo jiné zahrnuje dynamiku vztahů společné odpovědnosti mezi lidskými osobami, vzájemné respektování se a neustálé úsilí o rovnováhu nejen mezi pohlavími, ale také mezi jednotlivcem a společenstvím.¹²³

Ohledně důstojnosti člověka a lidského života nabízím ještě jeden postřeh, který je aktuální především v dnešní materialistické době zaměřené na pracovní výkon jednotlivců. Věci můžeme ohodnotit cenou, ale jak bychom ocenili lidský život? Co nelze ocenit, má důstojnost, a to je právě případ lidského života. Můžeme samozřejmě ocenit hodinu lidské práce nebo vyrobené věci, ale oceňovat lidský život jako takový je nesmyslné.

Církevní nauka vždy věnovala zvýšenou pozornost chudým a ve společnosti různě jinak znevýhodněným lidem, kteří stojí na okraji společnosti, tedy bez zájmu ostatních. Jedná se o konkrétní naplňování principu solidarity. Tomuto postoji se říká *opce pro chudé*, který nám připomíná, že ve svých rozhodováních máme vždy myslet na ty nejslabší z nás a snažit se je podporovat. Nikdy na ně nesmíme zapomínat.

Opce pro chudé je však také v úzkém vztahu s dalším principem sociální nauky církve, a tím je univerzální určení statků (viz níže). Jde o přednostní rozhodování ve prospěch chudých.

Princip univerzálního určení statků vyžaduje, aby se se zvláštní pozorností pohlíželo na chudé, na ty, kdo se nacházejí na okraji společnosti, a především na osoby, jimž jejich životní podmínky neumožňují odpovídající osobní rozvoj. V této záležitosti je třeba s velkou naléhavostí zdůrazňovat přednostní rozhodování ve prospěch chudých.¹²⁴

¹²² BAM 8

¹²³ Tamtéž 11

¹²⁴ KSNC 182

Při uvažování o opci pro chudé se opět můžeme vrátit k důstojnosti. Každý člověk má svoji nezcizitelnou důstojnost a v každé tváři se zrcadlí část Boha. Máme tedy povinnost se k sobě navzájem chovat solidárně. Evangelia nám na různých místech připomínají, jak Ježíš Kristus myslel na lidi na okraji židovské společnosti, např. při povolání celníka (Mt 9,9-13; Mk 2,13-17; Lk 5,27-32) nebo ochrany a odpuštění prostitutky (Lk 7,36-50). Příkladem může také být Ježíšův výrok o posledním soudu (Mt 25,31-46), kdy říká „*cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili*“ (Mt 25,40). Určitě můžeme také připomenout výrok o největším přikázání, tj. „*miluj svého bližního jako sám sebe*“ (Mt 22,39). Tzv. *zlaté pravidlo etiky* a biblické *dvojí přikázání lásky* jsem připomněl již v kapitole 1.5.

Zásada *univerzálního určení statků* nám připomíná, že všichni lidé mají právo na uspokojení svých základních životních potřeb. Bůh totiž daroval své Stvoření všem lidem, aby zemi spravovali a brali obživu, kterou jim země dá. Tento princip nám připomíná pastorální konstituce II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes* o církvi v dnešním světě následovně.

Bůh určil zemi a všechno, co je na ní, k užívání všem lidem a národům, takže stvořených statků se má dostat všem spravedlivou měrou; to žádá spravedlnost provázená láskou.¹²⁵

Jednou ze zásad církevního sociálního učení je princip *participace*. Spoluúčast na rozhodování je přirozenou součástí života člověka.

Charakteristickým důsledkem subsidiarity je participace (spoluúčast), která je podstatná v celé řadě aktivit, jejichž prostřednictvím občan jako jednatel nebo ve sdružení s jinými, přímo nebo skrze své zástupce přispívá ke kulturnímu, ekonomickému, společenskému a politickému životu občanské společnosti, k níž patří. Participace je povinností, kterou mají všichni vykonávat vědomě, odpovědně a s ohledem na společné dobro.¹²⁶

Pro odpovědné mravní hodnocení skutečnosti je třeba nejenom reflexe ve světle právě představených etických zásad, ale také vědomí toho, že je nutné znát podrobnosti ohledně dané věci a vyslechnout všechny zúčastněné strany. V opačném případě totiž lehce dojde k dosažení předčasných úsudků, které díky neznalostem všech nebo co nejvíce okolností, které pak jsou vysloveny na základě neúplných informací, což je

¹²⁵ GS 69

¹²⁶ KSNC 189

nepřijatelné. V případě, že v procesu mravního hodnocení dochází k záměrnému opomenutí důležitých souvislostí, je pak takové hodnocení dokonce hodné odsouzení.

Pro případ, že není možné dosáhnout jistoty ve zjištění podstatných záležitostí v procesu mravního hodnocení skutečnosti, etika pracuje s tzv. principem opatrnosti. Není totiž možné učinit konečné mravní hodnocení, pokud není možné zjistit podstatné záležitosti hodnocené skutečnosti. Pak je z etického hlediska žádoucí mravní hodnocení raději odložit do doby, než vyjdou najevo nové podrobnosti. Pokud tedy nevíme, je lepší mravně nehodnotit.

2.5 Bytová politika a trvalá udržitelnost

Již z předchozího textu této práce je zřejmé, že bytová politika měst je velmi komplexní problematikou, která se přímo týká těch, kteří v daných bytech žijí, a nepřímo všech ostatních občanů města. Některá města si bytový fond udržují ve svém majetku, jiná se ho naopak snaží zbavit a třetí skupina měst nemá bytový fond jako takový, ale vlastní byty s pečovatelskou službou pro seniory, lidi sociálně znevýhodněné či se snaží budovat startovací byty pro mladé rodiny. Dle mého názoru nelze nalézt v oblasti bytové politiky měst jednotný recept, protože sociální, demografické i ekonomické podmínky každého města či obce jsou značně rozdílné. Ze stejného důvodu, domnívám se, nelze všeobecně mravně hodnotit představitele konkrétních měst za to, zda ve svých obcích prosazují existenci městského bytového fondu či startovací byty pro mladé rodiny, a to přes to, že v dnešní době je výrazný společenský trend budování tohoto typu bytů, dokonce podporovaný státními dotacemi. Opět je třeba znát konkrétní podmínky v daném městě.

Nelze však pominout fakt, že pokud ve městě existuje bytový fond, má město alespoň částečně vliv na skladbu obyvatel, tedy jací lidé ve městě žijí. Aby však byl tento efekt v sociodemografickém smyslu výrazný, bylo by třeba, aby město vlastnilo větší počet bytů. Při vlastnění několika málo bytových jednotek o žádném efektu v tomto smyslu nelze hovořit.

Jinou věcí jsou startovací byty pro mladé rodiny. Takové byty bývají malometrážní a doba nájemního vztahu bývá časově omezená. Využitím takových bytů město může skutečně ovlivnit skladbu obyvatel ve městě a přilákat mladé rodiny k životu v daném městě. Avšak vidím zde dva problémy. Především budování takových bytových jednotek předpokládá buď stavbu úplně nových bytových domů nebo přestavbu bytů,

kteře jsou většinou v dezolátním stavu. Takové rozhodnutí pak velmi úzce souvisí s ekonomickou kondicí města. Dalším problémem je skutečnost, že dřívě nebo později, většinou v období 2-5 let, se rodiny využívající tento typ bytů musí odstěhovat do jiného bytu. Praxe ukazuje, že přes jasné smluvní podmínky, kde jsou lidé seznámeni s konečným termínem využívání bytu, resp. nájmem na dobu určitou, blížíci se termín opuštění bytu způsobuje konflikty, a to především u sociálně slabších skupin obyvatel, kteří se vlastně nemají kam přestěhovat. Taková situace se pak rovná vyhození mladé rodiny s dětmi na ulici. Pravidla mají platit pro všechny a pokud se začnou uplatňovat výjimky z těchto pravidel, pak se také ostatní začnou ptát, proč my se musíme stěhovat a jiní nemusejí. Nehledě na to, že na daný byt může čekat další, třeba i stejně potřebná rodina. Přiznám se, že takovou situaci bych nechtěl řešit, už jenom z toho důvodu, že žádné z řešení by nebylo mravně úplně správné. A města nemohou donekonečna rozšiřovat svůj bytový fond. Za prvé nejsou bytovým družstvem ani společenstvím vlastníků, které má ze své podstaty uspokojovat bytovou poptávku, a za druhé ekonomická náročnost je značná a mohlo by dojít k výraznému omezení ostatních oblastí života ve městě a činností, které má město jako instituce plnit.

Ať tak či tak, je evidentní, že bytová politika se nedělá ze dne na den a že je tedy třeba danou oblast promýšlet s ohledem na dlouhodobé dopady. Tím se dostávám k pojmu trvalé udržitelnosti. Můžeme dokonce hovořit o principu. Princip trvalé udržitelnosti je v současné době hojně diskutován v mnoha oblastech lidského života, především pak v oblasti národohospodářské, podnikohospodářské nebo životního prostředí. Při rozhodování je třeba myslet na dlouhodobé efekty a důsledky. V oblasti bytové politiky měst je tomu tak rovněž, jak jsem již uvedl v předchozím textu.

Každý si však pod principem trvalé udržitelnosti může představovat něco jiného. Proto se pokusím tento pojem více přiblížit ve smyslu, jak se s ním ztotožňuji i já sám. Jochen Zeitz v knize *Bůh a peníze* píše následující.

Pojem trvalá udržitelnost může být použit v souvislosti s různými oblastmi života, např. ekonomickou, společenskou, ekologickou a také politickou. Vždy s sebou nese požadavek takového lidského jednání, které je zaměřeno na dlouhodobé zachování, to znamená udržení do budoucna, nikoli na krátkodobý efekt.¹²⁷

¹²⁷ Grün, Anselm; Zeitz, Jochen: *Bůh a peníze*, s. 12.

J. Zeitz zdůrazňuje, že pro něj osobně trvalá udržitelnost neznamená pouze pokračovat v tom, co se už dělá, ale „naopak znamená něco změnit způsobem, který má za cíl, aby svět vypadal lépe než doposavad“¹²⁸.

Papež František ve své encyklice *Laudato si' (LS)* hovoří o mezigenerační spravedlnosti, obecném dobru a udržitelném rozvoji. V té souvislosti říká, že „už není možné mluvit o udržitelném rozvoji bez mezigenerační solidarity“¹²⁹. Papež tak uvažuje v rámci celé encykliky, kterým je starost o životní prostředí. Domnívám se však, že ji lze analogicky vztáhnout také k pojmu trvalé udržitelnosti ve vztahu k bytové politice měst.

Je tedy jasné, že při uplatňování principu trvalé udržitelnosti jde o dlouhodobou perspektivu, o trvale udržitelný rozvoj, jehož základním obsahem je myšlenka, že se máme ke světu chovat a vztahovat tak, aby byly uspokojeny naše současné potřeby, ale aby to nebylo na úkor budoucích generací. A to platí také v realizaci bytové politiky měst či obcí.

2.6 Právo na bydlení

Položme si následující otázku. Existuje právo na bydlení? V dnešní době má mnoho lidí pocit, že téměř na všechny lidské potřeby musí existovat uspokojující produkt, který tuto potřebu či touhu uspokojí. Jako by existovalo přesvědčení, že všechno musí být uspokojeno s odůvodněním, že to je přeci v dnešní době úplně normální, to či ono lidé mají nebo je jim přiznáváno. V mnoha ohledech se hovoří o lidských právech a ne jeden člověk či dokonce společenská autorita hovoří o tom, že to nebo ono je lidským právem, a tudíž že se tomu něčemu musí věnovat odpovídající pozornost, a hlavně je případně požadováno okamžité řešení. S rozvojem lidské společnosti se také zvětšují lidské potřeby a vedle základních lidských práv uvedených ve *Všeobecné deklaraci lidských práv*, jako je třeba právo na život, se objevují snahy rozšířit seznam základních lidských práv o další základní práva člověka. Při těchto diskusích se však někdy zapomíná na fakt, že to, co je normální a vyžadované v jedné zemi, v jiné být tak samozřejmé vůbec nemusí. Stačí přejít hranice např. Severní Koreje a člověk se ocitne v podstatně jiném světě, zvláště s ohledem na respektování lidských práv. Základní lidská práva by přitom měla být platná a respektovaná napříč státy a kontinenty. K této problematice český filosof Jan Sokol připomíná, že koncept základních lidských práv je odvozen

¹²⁸ Tamtéž, s. 12.

¹²⁹ LS 159

z představy, že je má každý člověk od přírody, tj. princip přirozených práv každého člověka¹³⁰, ale dodává následující.

Předně je, domnívám se, nutné bez výhrad uznat, že tak jako každé právo jsou i lidská a občanská práva kulturní a společenský výtvar, krajně složitý, jemný a podivuhodně dokonale výsledkem tisíciletého snažení mnoha a mnoha lidí i jejich institucí. Z toho rozhodně neplyne, že by byla v jakémkoli ohledu libovolná, právě naopak.¹³¹

Právo na bydlení je čas od času, ale se zvyšující se intenzitou, diskutováno v souvislosti s bytovou krizí, resp. nedostatkem bytů. Tyto vážné diskuse, které ovlivňují veřejné mínění ve společnostech jednotlivých států, odrážejí nejen faktický nedostatek bytů, ale s ohledem na kupní cenu či výši nájemného jejich dostupnost¹³². Typickým příkladem může být současná bytová situace v hlavním městě Německa Berlíně, kde se pro běžného Němce stává pořízení vlastního či nájemného bydlení pouhým snem. Typickým znakem dané situace v Berlíně je fakt, že obchodní realitní společnosti skupují byty, které pak následně prodávají za tak vysoké ceny, že je takové bydlení pro občany nedostupné¹³³. Obchodní společnosti nechtějí ceny snižovat, a tak jsou byty prázdné. Tak nasává situace, že když už byty jsou, tak jsou prázdné, protože jsou za nedostupné ceny. Takový stav na bytovém trhu vede nejen k nedostupnosti bydlení pro chudší nebo i střední třídu, ale ve své důsledku sociálním nepokojům a vyvlastnění center měst. Posledně zmiňovaný důsledek se projevuje i v jiných světových metropolích, ale také i v našem hlavním městě Praze, kdy běžní lidé už vlastně v samotném centru Prahy přestávají bydlet. Takové byty jsou pak pronajímány turistům. Politická reprezentace v Berlíně na situaci bytového trhu začala reagovat, když se začalo hovořit nejen o výkupech bytů do městského vlastnictví, ale i o zmrazení výše nájemného¹³⁴ či dokonce o vyvlastňování¹³⁵, což je v demokratické zemi s rozvinutým

¹³⁰ Srov. Sokol, Jan: *Moc, peníze a právo*, 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 268.

¹³¹ Tamtéž, s. 273.

¹³² Srov. Tomanka, Marek: *Evropa vs. drahé byty. Bydlení ve velkoměstech se stává výsadou bohatých*, (2.6.2019), [5.10.2020]. <https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/byty-najem-evropa-metropole-mesto-narust-cena-airbnb-turismus-nemovitost.A190601_479579_eko-zahranicni_mato>.

¹³³ Srov. Div: *Dánský penzijní fond skoupl berlínskou čtvrť, lidé se bojí budoucnosti*, (10.12.2018), [5.10.2020].<https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/penzijni-fon-bydleni-nemecko-pfa.A181210_101307_ekonomika_div>.

¹³⁴ Srov. Idnes.cz, ČTK: *Vedení Berlína reaguje na bytovou krizi, zmrazí nájemné na pět let*, (18.6.2019), [5.10.2020]. <https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/berlin-strop-najemne-zmrazeni-na-pet-let-bytova-krize.A190618_173506_eko-zahranicni_chtl>.

tržním hospodářstvím velmi ožehavé téma¹³⁶. Jednalo by se totiž o narušení základních tržních principů a také omezení práv majitelů, byt' obchodních společností. Na druhou stranu se jedná o evidentní nepřiměřené sociální tvrdosti, které trh s byty vyprodukoval, a proto je úkolem státu nebo města, aby se snažil takové nepřiměřené sociální tvrdosti zmírnit či odstranit. O existenci nepřiměřených sociálních tvrdostí, které trh může produkovat, hovoří každá lepší publikace o ekonomii a dává úkol představitelům společnosti, aby takový stav řešili. Z tohoto hlediska se tedy nejedná o popření základních tezí tržního národního hospodářství. Je třeba konstatovat, že ani v Německu nedošli v dané věci ke konečným závěrům a diskuse pokračuje, i když k dílčím rozhodnutím již došlo.

Když si přečteme *Všeobecnou deklaraci lidských práv*, explicitní vyjádření o právu na bydlení nebo obydlí zde nenajdeme. Avšak ve vztahu k bydlení v širším smyslu stojí za pozornost následující články deklarace. Článek 16 odstavec 3 hovoří o rodině jako přirozené a základní jednotce společnosti, která má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu. Článek 22 přiznává každému člověku jako členovi společnosti právo na zajištění sociálních a kulturních práv, které jsou nezbytné k jeho důstojnosti a svobodnému rozvoji jeho osobnosti. A konečně článek 25 odstavec 1 hovoří o takové životní úrovni, která umožňuje zajistit blahobyt jeho rodiny, do kterého počítá výživu, šatstvo, lékařskou péči i byt¹³⁷. *Listina základních práv a svobod*, která je součástí ústavního pořádku České republiky, o právu na bydlení vůbec nehovoří.¹³⁸ *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* sice také nehovoří o právu na bydlení, ale v článku 8 o právu na respektování soukromého a rodinného života hovoří o respektování obydlí.¹³⁹ Kladu si otázku, k jakým dílčím závěrům lze z těchto ustanovení dojít. Je zřejmé, že bez odpovídajícího zázemí a obydlí není přeci možné, aby se člověk vyvíjel a dosáhl vlastní dokonalosti. Bez střechy nad hlavou není možné, aby se rodiče odpovídajícím způsobem starali o své děti a ty, aby se řádně rozvíjely, dosáhly

¹³⁵ Srov. ČTK, Idnes.cz: *Tisíce Němců v ulicích demonstrovaly proti růstu cen nájmu a nedostatku bytů*, (6. 4. 2019), [5.10.2020]. <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-protest-demonstrace-najem-rust-vyse-byty.A190406_141902_zahranicni_pmk>.

¹³⁶ Srov. Šafaříková, Jana: *Nedostatek a drahota. V Berlíně sílí volání po vyvlastňování bytů realitkám*, (12.3.2019),[5.10.2020].<https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-berlin-byt-realitni-nemovitost-vyvlastneni.A190305_122215_zahranicni_luka>.

¹³⁷ Srov. Organizace spojených národů: *Všeobecná deklarace lidských práv*, 1948, čl. 16, 22, 25.

¹³⁸ Srov. Zákon č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*

¹³⁹ Srov. Zákon č. 209/1992 Sb. *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících*, čl. 8.

přiměřeného vzdělání a přiznejme si, že v některých oblastech světa alespoň základního vzdělání. Bez zajištění bydlení přeci není možné hovořit o sociálních a kulturních právech člověka nezbytných k jeho důstojnosti a svobodnému rozvoji osobnosti.

Jak je to tedy s právem na bydlení? Domnívám se, že lidé mají právo na bydlení. V této souvislosti si připomeňme definici obecného dobra, tj. „*souhrn podmínek společenského života, které jak skupinám, tak jednotlivým členům dovolují úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti.*“¹⁴⁰ Křesťanský pohled navíc počítá s tím, že před Bohem jsou si všichni lidé rovni. Jde o princip personality. Potřeba bydlení je bezesporu základní lidskou potřebou, jak jsem již zmínil v předchozím textu této práce, a dle mého názoru patří do souboru podmínek, aby člověk dosáhl vlastní dokonalosti. Bez bydlení se člověk nemůže přiměřeně rozvíjet, a to ani v hospodářsky vyspělých státech, tak ani v rozvojových zemích, ani v demokratických státech, ani totalitních. Bydlení může mít různé podoby, které ovlivňuje kultura a zvyklosti dané země, ale rozhodně by mělo uspokojovat základní lidské potřeby jako jsou potřeby fyziologické (např. obživa), bezpečí, sounáležitosti nebo seberealizace (viz hierarchická pyramida lidských potřeb Abrahama Harolda Maslowa z roku 1943, která popisuje pět základních lidských potřeb s tím, že uspokojení nižších potřeb je předpokladem pro to, aby přišla nutnost či požadavek uspokojení vyšších potřeb). Pokud tyto potřeby neuspokojuje, není možné hovořit ani o domově, ani o prostém bydlení. A to říkám s vědomím, že potřeby člověka jsou odstupňované s tím, že pokud není uspokojena např. fyziologická potřeba obživy, je téměř zbytečné se bavit o uspokojení potřeby seberealizace.

2.7 Shrnutí druhé kapitoly

V druhé kapitole jsem se věnoval problematice bydlení a prodeji bytů z hlediska křesťanské sociální etiky. Představil jsem její základní zásady, tj. personalitu, solidaritu a subsidiaritu. Neopomněl jsem připomenout pojem sociální spravedlnost a její význam ve společnosti. Jádrem celé druhé kapitoly je však zásada společného dobra, kterou nahlížím jak z pohledu sociální nauky církve, tak také z pohledu necírkevních autorů.

Je známý fakt, že co je zákonné, ještě nemusí být mravné. Proto jsem se zabýval vztahem mezi právem a dobrem, úvahám o dobru a šíření lásky, společnosti bratrství. Vztah mezi právem a dobrem jsem nahlížel také z pohledu používaného jazyka. Uvažuji, že právo a dobro jsou dvě rozdílné věci, které mohou stát proti sobě. Osobně

¹⁴⁰ KSNC 164

se domnívám, že pro růst obecného dobra je třeba vyhnout se extrémům a ohledem na konkrétní situaci ve společnosti používat zdravý rozum.

Vedle již uvedených primárních zásad sociální nauky církve se věnuji také dalším vybraným etickým zásadám, jako je participace, univerzální určení statků, aplikace zlatého pravidla etiky nebo opce pro chudé. Rozvedl jsem problematiku důstojnosti člověka a biblického dvojího přikázání lásky. Zdůraznil jsem, že pro mravní hodnocení skutečnosti je důležité znát podrobnosti a okolnosti hodnocené skutečnosti.

Princip trvalé udržitelnosti považuji za jeden ze základních pilířů praktické realizace bytové politiky. Představil jsem nejen samotný pojem trvalé udržitelnosti, ale především jeho význam v životě jednotlivých měst i celé společnosti. Zároveň jsem se věnoval vybraným aspektům bytové politiky v praxi, jako jsou startovací byty pro mladé rodiny nebo domy s pečovatelskou službou.

Poslední podkapitolu jsem věnoval aktuální diskusi o právu na bydlení a pokusil jsem se dát odpověď na otázku, zda existuje právo na bydlení. Uvedl jsem, jak na tuto problematiku nahlíží dokumenty o lidských právech a jaké odpovědi a souvislosti lze hledat s principem obecného dobra. Ukázal jsem nelehkou situaci na trhu bydlení v současné době a jako příklad jsem uvedl situaci v západní Evropě, konkrétně pak v hlavní město Německa Berlíně. Bydlení patří mezi základní lidské potřeby a její uspokojení patří k hlavním zájmům jednotlivců i celé společnosti. Dospěl jsem k názoru, že uspokojení potřeby bydlení patří do souboru podmínek, aby člověk dosáhl vlastní dokonalosti. Bydlení je tedy jedním z předpokladů rozšíření či dosažení obecného blaha.

Po úvahách o zásadách křesťanské sociální etiky ve vztahu k problematice bydlení se v následující kapitole budu věnovat stanovení základních kritérií v rozhodovacím procesu prodeje městských bytů do osobního vlastnictví.

3 Rozhodovací kritéria

V minulé kapitole jsem se věnoval principům, resp. zásadám sociální nauky církve. V následující části textu budu uvažovat stanovení základních kritérií v rozhodovacím procesu prodeje městských bytů do osobního vlastnictví. Nejprve se však budu věnovat samotnému pojmu „kritérium“.

3.1 Vymezení pojmu

Definovat význam slova kritérium není snadné, a ještě větší potíž nastává při realizaci jeho významu v samotné praxi. *Slovník cizích slov* definuje kritérium jako „měřítko, kterým někoho nebo něco posuzujeme, znak, podle něhož něco rozlišujeme“¹⁴¹.

Při pokusu o odvození jeho významu z výše uvedených definic osobně rozumím pod pojmem kritérium měřítko k posuzování někoho či něčeho. Lze mu také rozumět tak, že se snaží vystihnout určitou vlastnost či hodnotu. V matematice je to snadné. Číselné vyjádření je více méně jasné a kritérium pak srozumitelné (splnil či nesplnil). Ve společenských vědách, např. etice, je však situace mnohem obtížnější. Kritérium můžeme chápat jako měřítko pro srovnávání, hledisko posuzování či typický znak. V ideálním případě je vyjádřené měřitelnými jednotkami. V praxi lze kritéria rozdělit na dva typy, tj. objektivní (právě měřitelné) nebo subjektivní, které je však založeno na vlastním úsudku, názoru či prostém dojmu. Subjektivní kritérium je tak těžko porovnatelné s dalšími kritérii a v praxi může během rozhodovacího procesu vyvolávat nejedno nedorozumění či konflikt.

Kritérium můžeme chápat jako mez, kterou není možno překročit nebo také jako běžný stav věcí. Může se jednat o základní předpoklady pro postoupení do dalšího kola rozhodovacího procesu či výběru. V praxi mohou být kritérii např. formální náležitosti žádosti. Stanovení kritérií je důležité pro věcné hodnocení. Mohou být rozděleny do kategorií, pod kterými můžeme rozumět kritéria vylučovací (nesplnění znamená vyřazení z procesu), dále třeba připravenost, potřebnost, udržitelnost či jiná specifická kritéria, různá odstupňování, bodové hodnocení či rozpětí. Dále můžeme doplnit například hospodárnost, efektivnost, návratnost investice, připravenost realizace projektu, kvalita přípravy či návaznost na další projekty. V životě samospráv jsou

¹⁴¹ Klimeš, Lumír: *Slovník cizích slov*, 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995, s. 406.

taková kritéria běžná, typicky například při zpracovávání různých žádostí o dotace na všemožné projekty. Význam či váha kritérií mohou být bodově ohodnocena.

Kritérium je ve svém vyjádření konkrétnější než princip, resp. zásada, i když se svým způsobem ještě jedná o obecné vyjádření. Kritéria se tak pohybují na pomezí zásad na jedné straně a konkrétních podmínek na straně druhé. Jsou tedy ještě obecné, ale už konkrétnější než zásady. Je také možné, že někdy se částečně se zásadami či podmínkami překrývají. Občas je těžké jejich obsah se zásadami či konkrétními podmínkami striktně oddělit. Zvláště v praxi mohou významově splývat.

Každopádně kritéria by měla vycházet ze základních principů a z kritérií by měly být následně odvozeny konkrétní podmínky pro realizaci rozhodovacího záměru. Máme tak co do činění s posloupností princip – kritérium – podmínka či návrh řešení. Jedná se o vyjádření úzkého vztahu a souladu. Na půdě křesťanské sociální etiky by tedy stanovená kritéria měla být v souladu s principy sociální nauky církve, které jsem uvedl v předchozím textu. Je třeba říci, že je třeba hledat a najít soulad mezi principy sociální nauky církve a praxí, protože v opačném případě by se jednalo o prázdná teoretická vyjádření bez konkrétních dopadů na život člověka. Lze dokázat či přinejmenším ilustrovat přínosy uplatnění principů křesťanské sociální etiky v životě společnosti, ale tomuto tématu se s ohledem na rozsah i zaměření této práce nebudu věnovat. Nejen teorie, ale především praxe ukazuje, že etika není bezmocná.

3.2 Zásady křesťanské etiky a stanovení kritérií prodeje bytů

Velkou výzvou však může být stanovení kritérií pro rozhodování v praxi. Jaká kritéria byla stanovena v představeném konkrétním příkladu z praxe při prodeji bytového fondu do soukromých rukou? A jaká kritéria by s ohledem na principy sociální nauky církve měla být v ideálním případě stanovena? Konečně, byla stanovena kritéria při prodeji bytového fondu v souladu se zásadami křesťanské sociální etiky nebo shledávám rozpor? Abych odpověděl na tyto tři otázky, uvedu stanovená kritéria pro realizaci prodeje bytů a následně provedu komparaci mezi provedenou praxí a nároky sociální nauky církve, a to s důrazem na zásadu obecného dobra.

V první kapitole jsem detailně představil průběh prodeje městského bytového fondu, kde jsem také již nastínil základní kritéria, která byla stanovena pro budoucí zájemce, aby se mohli ucházet o koupi bytových jednotek. Za hlavní kritérium lze považovat stanovení možného okruhu zájemců, kteří se mohou procesu účastnit. Samotný proces

prodeje byl tedy rozdělen do tří kol. V prvním kole si mohli byty koupit současní nájemníci, ve druhém ti, kteří si byt koupili v prvním kole, a konečně ve třetím byly zbývající byty nabídnuty komukoli, kdo se přihlásí s tím, že byt bude prodán nejvyšší nabídce. Kromě těchto kritérií v jednotlivých úsecích prodeje byly stanoveny další, a to nutnost kladné odezvy na písemnou výzvu úřadu k možnosti zakoupení bytové jednotky, tj. podání kompletně vyplněné písemné žádosti o koupi bytu vč. příslušenství, stav bezdlužnosti vůči městu v jakémkoliv smyslu a výši, zaplacení kupní ceny řádně a včas (výši ceny a termínu se budu věnovat v následující kapitole) a stanovení nemožnosti koupě bytu pro případné podnájemníky v prvním a ve druhém kole. Nutno připomenout, že kritéria musela být samozřejmě stanovena v souladu se zákonem a zároveň byla snaha nevytvořit nekonečný, a tím také nepřehledný seznam kritérií k možnosti zapojit se do procesu koupě bytů. Tolik ke stanoveným kritériím.

A nyní k druhé otázce, tedy jaká kritéria by s ohledem na principy sociální nauky církve měla být v ideálním případě stanovena. Rozhodně není mým záměrem moralizovat, ale domnívám se, že je třeba se zamyslet nad ideálním stavem věcí, tedy co a jak by mělo být. Bez takové úvahy totiž není možné provést komparaci nároku ideálu a skutečného stavu věcí. Při hledání odpovědi na tuto otázku budu přirozeně vycházet ze základních principů sociální nauky církve, které se vzájemně prolínají.

Princip personaly klade do středu úvah člověka, který je centrem dění. Je třeba myslet na člověka jako jednotlivce, který nemůže být pouze prostředkem k dosažení cílů, ale je samotným cílem. Člověk je obrazem Božím a má svou důstojnost. Musíme myslet na jeho integrální rozvoj, aby v souladu s principem obecného dobra mohl dosáhnout své vlastní dokonalosti. S ohledem na obsah principu personaly je tedy třeba stanovit taková kritéria, která budou tuto zásadu respektovat. V praxi prodeje bytů si dovedu představit následující, např. dát přednost současným nájemníkům, zohlednit jejich sociální postavení či zdravotní stav. S ohledem na konkrétní případ a s řádným zdůvodněním mohou být zvýhodněni lidé, kteří nemají dostatečné peněžní příjmy nebo jsou v prokazatelně tíživé životní situaci. Zvýhodnění se nemusí týkat pouze ceny, i když právě snížení ceny bývá tím toužebně očekávaným zvýhodněním, ale třeba také umožněním odkladu zaplacení kupní ceny, možnost realizace splátkového kalendáře nebo pomoc při vyjednávání s peněžním ústavem při sjednávání úvěru. Na druhou stranu je třeba opět upozornit na fakt, že stanovená kritéria musí být určena v rámci

zákonných norem, jinak se členové vedení města vystavují trestnímu stíhání, i když by věc mysleli nesčetněkrát dobře.

S principem personality úzce souvisí princip solidarity. V souladu s niterným smyslem této zásady je třeba myslet na životní situaci lidí a snažit se je při stanovování kritérií pochopit v jejich životní situaci. Není možné stanovit taková kritéria, která ve svém důsledku způsobí, že nájemníci skončí bez domova doslova na ulici. Opět je správné poskytnout či umožnit využití různých úlev tak, jak jsem je naznačil v předchozím odstavci při diskusi o principu personality. Církev nás vyzývá, abychom brali na zřetel opci pro chudé, tedy přednostně mysleli na ty, kteří nemají dostatek finančních prostředků ani na zabezpečení svých základních životních potřeb. Samozřejmě, že z pohledu principu solidarity by v praxi bylo nejlepší ty opravdu potřebné nájemníky nechat v nájmu a netrvat na tom, aby si byt koupili do svého vlastnictví a zadlužili se na podstatnou část svého života, který je následně spojen se splácením úvěru, a tím ještě zhoršení životní úrovně jednotlivců i jejich rodin. V praxi však diskuse o úvěrech pro nejchudší lidi vlastně nepřichází do úvahy, protože pro jejich poskytnutí ze strany bank nemají dostatečné příjmy. V případě, že jsou prodávány i byty těchto sociálně slabých jednotlivců, je však možné podat pomocnou ruku a pomoci zprostředkovat jiný nájemný vztah k jinému bytu, kde budou moci za přijatelných podmínek žít se svými rodinami. S ohledem na realitu praxe nechci říci, že s ohledem na chudé by křesťanský politik měl být pouze jakousi ruční brzdou, aby se věci řešily bez ohledu na potřebné lidi, ale právě naopak proaktivně udávat směr, jakým způsobem nastavovat kritéria pro prodej bytů či řešení dalších společenských potřeb města.

Může se zdát, že princip subsidiarity skrytě obhajuje decentralizaci či privatizaci veřejného majetku s tím, aby lidé byli sami zodpovědní za svůj osud a neobtěžovali jiné. Přitom jde však o to, aby lidé mohli sami dělat to, co mohou uskutečnit vlastním přičiněním a nepřenášet tyto činnosti a související odpovědnost na vyšší celek, tj. město či stát. Tento princip tak podporuje lidi, aby aktivně utvářeli své životy vlastním přičiněním. Můžeme dokonce říci, že tento princip se staví proti zahálce či doslova lenosti lidí, kteří by se snad chtěli schovat za vyšší celek s postojem, aby věci vyřešil za ně někdo jiný. Takový postoj pak souvisí s vnímáním svobody a přijetí vlastní odpovědnosti za svůj život, což může být v praktickém životě náročné a velmi často i nepohodlné. Domnívám se, že ve výše uvedeném smyslu je prodej bytových jednotek

v souladu se zásadou subsidiarity, protože lidé si pak mohou utvářet své domovy tak, jak uznají za vhodné. Vlastníci bytů pak mají plnou kompetenci ke správě svých domovů. Tím se dotýkám také tématu kontributivní sociální spravedlnosti, protože je tak umožněna aktivní účast všech na sociálním životě společnosti, v tomto případě skupiny lidí sdružené ve společenství vlastníků bytových jednotek.

Zásada participace připomíná, že lidé mají mít možnost ovlivňovat dění kolem sebe. Aby toho však byli schopni, je třeba, aby byli včas o změnách, např. přípravě prodeje městského bytového fondu, informováni. Pokud lidé nevědí základní skutečnosti, nemohou se aktivně spolupodílet na řešení věcí. V průběhu procesu prodeje městských bytů je tedy nutné nájemníky informovat, nejlépe dopisem ale i osobním kontaktem, o záměru, kritériích a podmínkách prodeje.

Princip obecného dobra, který prostupuje ostatními zásadami, zdůrazňuje dobro všech i každého jednotlivce. Jde o nastavení a vytvoření takových podmínek pro život člověka, které mu umožní úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti. Lze tedy říci, že v souladu s touto zásadou bych mohl znovu vyjmenovat kritéria prodeje bytů, které jsem navrhl v souvislosti s výše uvedenými principy v této kapitole. Cílem a středem uvažování je tedy život člověka a jeho životní podmínky. Rozhodně tedy nemohou být nastavena taková kritéria, která z konkrétních lidí udělají pouze prostředek pro dosažení nějakého cíle, tj. např. prodejem bytů dosáhnout zlepšení příjmové stránky rozpočtu města. Lidé mohou být prostředkem, ale nikoliv pouze prostředkem. Člověk jako osoba je totiž sám o sobě cílem.

Nyní se dostávám k hledání odpovědi na třetí otázku uvedenou na začátku této podkapitoly, totiž zda kritéria, která byla stanovena při prodeji bytového fondu, jsou v souladu se zásadami křesťanské sociální etiky. Pro připomenutí se jednalo o stanovení okruhu zájemců, kteří si mohou byty koupit (tři kola prodeje), podání písemné žádosti, bezdlužnost vůči městu a zaplacení kupní ceny řádně a včas. Domnívám se, že takto stanovená kritéria sama o sobě nejsou v rozporu se zásadami sociální nauky církve. Určení třech kol procesu prodeje bytových jednotek upřednostnilo současné nájemníky, a to přes to, že vedení města mělo možnost prodat oba bytové domy jako celek jednomu investorovi a nájemníci by tak byly z prodeje bytů vyloučeni. Město se tak také snažilo předejít možnému budoucímu nešvaru současné české společnosti, kde se nezřídka objevuje obchod s chudobou. Lidé byli předem o celém procesu informováni a měli možnost se připravit či se mezi sebou dohodnout, jakým způsobem si věci kolem

prodeje bytů představují. Podání písemné žádosti považuji za administrativní akt, který v ničem není v rozporu se zásadami křesťanské etiky. Navíc se jedná o faktické a závazné vyjádření zájmu o koupi bytů. Bezdlužnost vůči městu se může zdát na první dojem v rozporu s principy křesťanské etiky, a to především s ohledem na opci pro chudé, ale na druhou stranu město musí respektovat zákon a není možné, aby ostatní obyvatelé města, kteří se snaží hradit své závazky vůči městu, na dluhy jiných občanů dopláceli. Je možné namítnout, že dluhy je možné odpustit, ale v podmínkách města opět pouze v mezích zákona, např. během insolvenčního řízení či vyhlášení osobního bankrotu nebo pro nemajetnost při úmrtí. Město svévolně odpouštět dluhy nemůže. Navíc pokud lidé mají vůči městu nesplacené závazky, lze předpokládat, že by neuhradil ani kupní cenu, která je podmínkou pro změnu vlastníka v katastru nemovitostí, a tím by byl celý proces prodeje beztak zhaćen. Je třeba vzít v úvahu také postavení ostatních obyvatel města, kteří by tak nepřímo dopláceli na závazky jiných. Dluhy je možné a někdy i nutné odpouštět, ale je třeba se je také snažit umořovat. Město se však v těchto věcech musí striktně držet zákonných ustanovení.

Přiznám se, že ve stanovených kritériích a následně podmínkách mě osobně chyběly možnosti splátkového kalendáře kupní ceny nebo následná pomoc těm, kteří by hledali nové bydlení. Praxe však ukázala, že vlastně o tyto možnosti nájemníci nejevili opravdový zájem. Navíc při stanovování kritérií se velmi těžko hledala shoda v zastupitelstvu i nejužším vedení města. Výsledkem byl úzký okruh kritérií, který ve své podstatě odpovídal pouze nejužším požadavkům zákona. Samozřejmě, že opět je k diskusi základní otázka, zda s ohledem na principy křesťanské sociální etiky bylo správné byty prodávat. Odpovědi na tuto otázku se budu věnovat v dalším textu této práce.

3.3 Shrnutí třetí kapitoly

Ve třetí kapitole jsem uvažoval stanovení kritérií pro prodej bytových jednotek z majetku města. Nejprve jsem se však věnoval vymezení samotného pojmu „kritérium“. Upozornil jsem na ideální stav, kdy kritéria vycházejí ze základních principů a následně z kritérií vyplývají konkrétní podmínky. Z hlediska křesťanské sociální etiky by pak principy – kritéria – podmínky měly na sebe navazovat a být v souladu. Jádrem kapitoly je však vymezení vztahu zásad sociální nauky církve a stanovených kritérií konkrétního příkladu z praxe. Pokud nechceme, aby teoretické poznatky byly pouze výsledkem akademických debat, musíme je převést do praxe

každodenního života společnosti. To bývá skutečný oříšek a nejednou kardinální problém. Uplatňování etických zásad si totiž nejde vynucovat násilím či příkrými příkazy. Aby takové zásady měly skutečný efekt, je potřeba, aby je lidé přijali za své vlastní.

Nejprve jsem se věnoval kritériím, která byla stanovena pro prodej bytových jednotek. Následně jsem se věnoval ideálu stanovení kritérií z pohledu sociální nauky církve. Je přirozené, že jsem vycházel z představených zásad v předchozím textu. Dále jsem ve své úvaze provedl komparaci ideálního stavu a skutečně stanovených kritérií, zda odpovídají nárokům křesťanské etiky. Ze svého vlastního pohledu jsem také navrhl doplnění, které mi z perspektivy ideálu ve stanovených konkrétních podmínkách chybělo. Zároveň jsem však poukázal na skutečnost, že v praxi, zvláště v politice, se kritéria či postoje, které odpovídají nárokům křesťanské etiky, velmi těžce prosazují. Nicméně je povinností křesťanů na stav věcí nerezignovat a snažit se křesťanské zásady uvést v život společnosti.

Jak jsem již uvedl, zásady, z nich vyplývající kritéria a následné podmínky by měly na sebe navazovat. Nastíněnou posloupnost je tedy třeba doplnit ještě o třetí část, kterou představují podmínky. Stanovení konkrétních podmínek se budu věnovat v následující kapitole.

4 Podmínky prodeje bytů z pohledu křesťanské etiky

Již jsem uvedl, že ve všeobecném smyslu mají podmínky navazovat a být v souladu se stanovenými kritérii, resp. zásadami. Pro stanovenou podmínku je typické, že je vyjádřena velmi konkrétně, nejlépe číselným vyjádřením, aby bylo možné jednoduše posoudit, zda podmínka byla splněna či nikoliv.

4.1 Stanovení ceny a termínu prodeje bytů

Při prodeji bytových jednotek z uvedeného příkladu z praxe byly stanoveny pouze dvě konkrétní podmínky, a to kupní cena a termín zaplacení. To byly v podstatě nejdůležitější body kupní smlouvy z hlediska určených podmínek. Jak jsem však již uvedl, ceny za bytové jednotky byly dvě. Ceny za pozemky a příslušenství bytových domů byly stejné ve všech třech kolech prodejního procesu. Zastupitelstvo města rozhodlo, že základní cena pro nájemce bytu za metr čtvereční bude 10 000 korun s tím, že pokud bude kupní smlouva podepsána do 31. října 2019, je cena stanovena průměrem cen vyplývajících ze znaleckých posudků na oba bytové domy, tj. 8 034 korun za metr čtvereční. Nájemníci tedy měli možnost byty koupit za nejnižší cenu znaleckého posudku. Smyslem této nabídky bylo motivovat nájemníky ke koupi bytu a dokázat veřejnosti, že město nechce stanovovat nepřiměřeně vysokou cenu, nýbrž cenu obvyklou. Cena za přiléhající pozemky, tvořící přístupy a příjezdy, včetně přečerpávající stanice, rovněž vyplynula ze znaleckého posudku a byla schválena zastupitelstvem města ve výši 349 korun za metr čtvereční. Termín zaplacení kupní ceny byl smlouvou stanoven následovně. Celá kupní cena byla kupujícími uhrazena před podáním návrhu na vklad vlastnického práva dle kupní smlouvy do katastru nemovitostí. Jiné vyjádření konkrétního termínu stanoveno nebylo, protože se vycházelo z předpokladu, že kupující nebudou ze svých vlastních pohnutek proces protahovat. Mohu konstatovat, že tento předpoklad se ukázal jako správný.

4.2 Reflexe podmínek z pohledu křesťanské etiky

Nyní se pokusím o reflexi těchto dvou stanovených podmínek z pohledu sociální nauky církve. Zákonný požadavek je zřejmý, tj. cena prodávajícího majetku by měla být v místě a čase obvyklá, ale této problematice se zde věnovat nebudu.

Z pohledu křesťanské etiky má být věc prodávána za takovou cenu, která obsahuje oprávněné materiální náklady nutné na jeho výrobu, mzdové náklady na pracovníky, popř. další související náklady. Církevní nauka rovněž připouští přiměřený zisk, protože

je třeba podnikatelskému subjektu umožnit nejen rozvoj, ale by také podnikatel mohl mít takové podmínky, aby mohl důstojně žít a měl pro sebe i svou rodinu takové podmínky, aby mohli dosáhnout osobní dokonalosti, a měli tedy životní podmínky v souladu s principem obecného dobra.

Jak je to ale z pohledu křesťanské etiky se stanovením ceny při prodeji veřejného majetku, který byl postaven před dvaceti lety a ceny se každým rokem mění? Jaká by měla být cena, aby odpovídala mravním nárokům sociální nauky církve? Jakou cenu stanovit s ohledem na princip obecného dobra?

Ideál stanovení ceny z pohledu církevní nauky jsem již představil. Můžeme tedy přejít ke komparaci ideálu a skutečného stavu a nakonec říci, zda cena odpovídá mravním nárokům či nikoliv.

Stanovení ceny bývá výsledkem vzájemného kompromisu nebo prostého přistoupení na faktický požadavek prodejce. Kupující může nebo také nemusí cenu akceptovat. Stanovení ceny tak může být objektivní, tj. s ohledem na náklady a přiměřený zisk, nebo subjektivní, tj. jak cenu vnímá strana prodávajících i kupujících. Někomu se může zdát cena vysoká, jinému za tutéž věc ve stejném čase nízká či výhodná. To je vlastně důvod, proč se dělají odborné posudky, aby se minimalizoval účinek subjektivního pohledu. Také do uvedeného případu při stanovení ceny zasahovaly subjektivní názory a nesly s sebou značné konflikty. Postupem času se totiž ukázalo, že stanovení ceny je vlastně tím rozhodujícím aspektem v procesu prodeje bytů. Kolem výše ceny se vedly největší a nejvíce nepříjemné diskuse.

Z pohledu ekonomické teorie je cena výslednicí střetu mezi nabídkou a poptávkou. Zabezpečení bydlení však není statek pro uspokojení běžné potřeby. Byt je bezesporu také ekonomickým statkem se všemi ekonomickými atributy (vzácnost aj.), ale zároveň je domovem a v tu chvíli do stanovení ceny promlouvají další aspekty, nejednou založené na dojmech a emocích. Z pohledu křesťanské etiky tak stanovení ceny není pouhým výsledkem poměru mezi nabídkou a poptávkou, ale je zde také mravně lidský rozměr.

Byla tedy cena stanovena tak, aby odpovídala nárokům křesťanské sociální etiky? Při hledání odpovědi je třeba vzít v úvahu svobodu kupujících, kteří jsou nájemníky bytů, které si mají koupit. Mají si totiž koupit své domovy, kde mnozí z nich celá dlouhá léta žijí. Jsou za takových podmínek ve svém rozhodování skutečně svobodní? Někteří lidé,

zvláště ti, kterých se daná věc přímo netýká, mohou tvrdit, že jsou svobodní, že se mohou svobodně rozhodnout, zda si byt koupí či nikoliv. Já se však domnívám, že ve svém rozhodování všichni lidé, kterých se to týká, úplně svobodní nejsou, a to především s ohledem na svoji sociální situaci a ve většině případů nutnost si peníze půjčit, které budou následně zbytek života splácet. Mnozí vlastně nemají kam jít a vlastně by si byt ani nekupovali, ale nemají jinou možnost. Pokud člověk není úplně ve svém rozhodování svobodný, pak je autonomie jeho svědomí a rozhodování narušena. Z pohledu mravnosti pak přichází ke slovu i prvek odpovědnosti, protože pokud nejsem ve svém rozhodování autonomní, nemohu být beze zbytku stoprocentně odpovědný. Koupě bytu je takovým lidem vlastně více méně vnucena. Právě v takových případech se totiž ukazuje převaha prodávajícího (města) nad kupujícím, protože prodávajícímu vlastně nezáleží na tom, komu byt prodá. Ale kupující má mnohem menší manévrovací prostor. S ohledem na svobodu rozhodování tedy nemůžeme tvrdit, že stanovená cena zcela odpovídá principům křesťanské etiky. Ale tato malá úvaha vlastně platí při stanovení ceny za byty všeobecně, a nikoliv pouze na tento konkrétní příklad. Tím však nechci říci, že z této úvahy vyplývá, že z pohledu křesťanské etiky je s ohledem na svobodu kupujících mravně nepřijatelné byty prodávat. Považuji však za důležité na aspekt svobody upozornit.

Znovu se ptám. Byla tedy výše ceny z pohledu mravnosti odpovídající či nikoli? Nyní se pokusím zohlednit další vybrané principy církevní nauky, především pak obecné dobro. Je zřejmé, že byty nelze dávat zadarmo či za nepřiměřeně nízkou cenu, protože bychom tím popřeli princip obecného dobra. Jedná se totiž o veřejný majetek a za získané peníze mají mít prospěch také ostatní členové společnosti či města. Peníze jsou příjmem městského rozpočtu a z něho se uspokojují potřeby města, tedy všech občanů. Domnívám se, že kdyby město v tomto konkrétním případě prodalo byty za nepřiměřeně nízkou cenu, bezdůvodně by na úkor jiných zvýhodnilo určitou skupinu obyvatel. Město má zároveň povinnost pečovat o veřejné blaho a předcházet sousedským konfliktům. Dokáží si představit, že nepřiměřeně nízká cena by nejenom přitáhla pozornost policie a státního zastupitelství, ale také vyvolala zášť či závist ze strany dalších obyvatel města, což by k pokojnému soužití určitě nevedlo. Domnívám se tedy, že stanovená cena byla v souladu s principem obecného dobra.

Uvážím-li princip personality, jsem toho názoru, že stanovená cena umožnila zachování důstojného života pro budoucí kupující, a to také s ohledem na fakt, že

bankovní splátky úvěrů, dle dostupných informací, nedosáhly ani výše cen tržního nájemného v našem městě či regionu. Stále tedy bylo výhodnější si byt koupit a splácet úvěr než se přestěhovat jinam a platit nájemné jinému soukromému majiteli. Je třeba také zvážit hledisko toho, že bytové jednotky se koupí staly vlastnictvím kupujících a že tedy zhodnocují svůj majetek do budoucna. V případě potřeby pak tento získaný majetek mohou prodat a s ohledem na dlouhodobě vzrůstající ceny nemovitostí získat finanční benefit. Princip personaly nám připomíná, že člověk je účinnou příčinou, který nemůže být pouze prostředkem k dosažení cílů, ale sám o sobě je cílem. Jde totiž o dobro člověka. Domnívám se, že s ohledem na již uvedené stanovená cena je v souladu s principem personaly.

Pokud zvážím princip solidarity, myslím si, že při stanovení ceny nedošlo k určení nepřiměřeně vysoké ceny. Cena byla stanovena na základě znaleckého posudku, který také zohlednil skutečný stav a opotřebení bytů. Město cenu stanovilo i s ohledem na průměrnou cenu bytů v regionu, a to v dolní části cenového rozpětí. Rozhodně nelze říci, že by cena byla přehnaná. Město může stanovit vyšší cenu, než stanoví posudek. S ohledem na sociální cítění však město stanovilo pro první kolo prodeje nejnížší možnou cenu, kterou stanovil posudek. Záměrem totiž bylo povzbudit a dát možnost koupě bytu současným nájemníkům za nejnížší možnou cenu. Pro druhé a třetí kolo byla stanovena cena vyšší, protože tam se už buď jednalo o koupi dalšího bytu pro ty, co si koupili byt v prvním kole, a tedy už není třeba hovořit o sociálním aspektu prodeje, nebo si byt ve třetím kole mohl koupit kdokoliv, protože už byl v předchozích fázích prodeje vyčerpán zájem současných nájemníků. Princip solidarity nám připomíná, že žijeme s ostatními ve vzájemných vztazích a že si lidé mají vzájemně pomáhat. Život jednoho člověka totiž souvisí se životem druhého, neboť koexistujeme ve vzájemných vztazích. Solidarita nás zavazuje k sociální spolupráci a máme povinnost usilovat o dobro všech i každého jednotlivce. Když už bylo rozhodnuto o prodeji bytových jednotek, domnívám se, že stanovená cena byla v souladu s principem solidarity.

Princip subsidiarity nám říká, že pokud můžeme činnosti přenést na nižší úroveň společnosti, je správné to udělat. Tím se totiž umožní, aby se nižší jednotka mohla samostatně rozvíjet. Domnívám se, že analogicky to tak platí i při prodeji bytů přednostně nájemníkům a pak i jiným soukromým osobám. Hospodaření s vlastním majetkem s sebou nese svobodu rozhodování, ale také nároky na vlastní odpovědnost.

To je však v souladu se sociální naukou církve. Myslím si, že stanovená cena splňuje nároky subsidiarity.

Termín zaplacení kupní ceny byl smlouvou stanoven tak, že celá kupní cena musela být kupujícími uhrazena před podáním návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Jsem toho názoru, že tato podmínka je s ohledem na výše uvedené v souladu s principy sociální nauky církve. Kritici by mohli namítnout, že zvláště pro sociálně slabší kupující by bylo možné umožnit splátkový kalendář, a to ještě s nižšími splátkami, než stanovily bankovní ústavy. Na tuto případnou výtku si však dovoluji reagovat následovně. Především je třeba si uvědomit, že město není banka. Město sice umožňuje při prodeji majetku kupujícím či při vymáhání dlužných částek splátkové kalendáře, ale to se rozhodně nejedná o tak vysoké částky a v takovém objemu. Jak jsem již řekl, město používá peněžní prostředky získané prodejem obecního majetku pro další rozvoj města a financování projektů. Umožnění splátek v takovém objemu by vedlo k znemožnění financování projektů. Město by vlastně nemělo prostředky z prodeje k dispozici, protože by došlo k jejich rozředění v malých splátkách v čase. Dokážu si také představit vášnivé diskuse nad stanovením případných úroků. S ohledem na výše uvedené při úvaze o stanovení ceny s ohledem na principy sociální nauky církve jsem přesvědčen, že takový postup by byl také proti zásadě obecného dobra. Při reflexi z pohledu obecného dobra je totiž nutné vzít v potaz nejenom pohled jednotlivého člověka, ale také ostatních obyvatel města či společnosti.

4.3 Shrnutí čtvrté kapitoly

Ve čtvrté kapitole jsem se věnoval stanoveným podmínkám prodeje bytových jednotek a jejich reflexi z pohledu základních principů křesťanské sociální etiky. Neopomněl jsem nastínit také problematiku svobody rozhodování kupujících. Stručně jsem nastínil, jak z pohledu ekonomické teorie vzniká cena za výrobek či službu, avšak s tím, že bydlení není běžný statek, který uspokojuje lidské potřeby. Zároveň jsem připomněl, že na stanovení ceny je možné nahlížet objektivním i subjektivním pohledem.

Při reflexi konkrétní stanovené ceny i termínu jejího zaplacení v případě prodeje bytových jednotek z pohledu základních principů křesťanské sociální etiky, tj. personality, solidarity, subsidiarity a obecného blaha, jsem došel k názoru, že cena v tomto konkrétním případě prodeje městského majetku není v rozporu se zásadami sociální nauky církve.

V následující kapitole Shrnutí a doporučení budu hledat odpovědi na otázky, které jsem položil v podkapitole 1.10, a které jsem ještě nezodpověděl. Pokusím se také shrnout a vyřešit základní etická dilemata, která byla v průběhu procesu prodeje bytových jednotek nutno rozhodnout.

5 Shrnutí a doporučení

Obsahem této diplomové práce je rozbor komunální politiky, rozhodování vedení města, výběr principů, stanovení kritérií a nalezení podmínek pro prodej městského majetku do soukromého vlastnictví z pohledu křesťanské sociální etiky. Hlavní uplatňovanou zásadou je princip obecného dobra.

Ještě před tím, než jsem popsal konkrétní příklad z praxe a související etická dilemata, jsem se nejprve pokusil nastínit problematiku poslání a angažovanosti křesťanů v církvi a ve světě. V tomto ohledu jsem připomněl nejenom výzvy sociálního učení katolických křesťanů shrnuté v Kompendiu sociální nauky církve, ale zvláště jsem se věnoval exhortaci Jana Pavla II. *Christifideles Laici*. Navázal jsem vlastními úvahami o postavení a úkolech křesťanů v politice při správě věcí veřejných, když jsem vycházel i ze svých vlastních zkušeností komunálního politika. Věnoval jsem se úvahám nad tím, jak má po mravní stránce politik-křesťan vypadat, resp. jaké mít vlastnosti. Veřejný život je plný výzev, ale také sporů, které pramení z rozdílného založení lidí, jejich světového názoru a vůbec postojů k životu. Z toho pak pramení konfliktní situace. Proto jsem se věnoval hledání možností pro řešení sporů.

Vzhledem k tomu, že praktickým příkladem a niterným obsahem této práce je prodej bytového fondu soukromým vlastníkům, považoval jsem za důležité stručně představit zákonné předpisy pro řízení měst a obcí, jakož i privatizaci majetku z pohledu křesťanské sociální etiky. Následně jsem popsal konkrétní příklad z praxe a související etická dilemata.

Za účelem splnění cíle této práce jsem se věnoval představení základních principů křesťanské sociální etiky, zvláště pak obecnému dobru a jeho významu v komunální politice, kterému jsem dal podstatně více prostoru než dalším zásadám sociálního učení církve. Zvláštní podkapitolu jsem věnoval vztahu zákonných ustanovení, právu a dobra, ale také trvalé udržitelnosti v podmínkách města. Už při prvotních úvahách o této práci a s ohledem na aktuální situaci ve světových velkoměstech na trhu s bydlením však vyvstala myšlenka vyčlenit část textu také problematice práva na bydlení.

Po části věnované principům křesťanské etiky již nic nebránilo přejít k úvahám o rozhodovacích kritériích a následně podmínkách prodeje bytů z pohledu sociálního učení církve, zvláště pak z pohledu obecného dobra. Nemalou část textu jsem nechal diskusi o stanovení ceny a jejímu mravnímu hodnocení a reflexi.

Hned v úvodní a následně první kapitole jsem položil několik základních otázek, které se ve své podstatě vzájemně prolínají či se sebou minimálně úzce souvisejí. V průběhu celé práce jsem na ně hledal odpovědi a nahlížel z různých pohledů. Na některé z nich jsem již odpověděl, např. zda dle mého názoru z pohledu principu obecného dobra existuje právo na bydlení nebo zda stanovená cena odpovídala nárokům křesťanské sociální etiky, avšak některé zatím zůstávají nezodpovězené. Odpovím na tyto otázky se budu věnovat právě nyní, a to především s ohledem na zásadu obecného dobra. Zároveň připouštím, že hledání odpovědí nemusí být jednoznačné a je plné etických dilemat. Přesto se pokusím s respektem k zásadám sociální nauky církve nabídnout odpovědi, které možná budou generovat další otázky k diskusi, které však již s ohledem na stanovený rozsah této práce nebudu reflektovat.

Abych mohl odpovědět na otázky a případně uskutečnit komparaci mezi ideálem a skutečností, je třeba popsat ideál, protože jinak není, co s čím srovnávat. Ideál je tedy jakýmsi vzorem, ke kterému je žádoucí se blížit. Tento ideál jsem popsal v předchozím textu, když jsem se věnoval diskusi o principech křesťanské etiky. Na druhou stranu se domnívám, že principy samotné nejsou ideálním stavem jako takovým, nýbrž že nám ukazují cestu, jakým směrem se vydat. Životní praxe je totiž příliš rozmanitá na to, aby principy popisovaly statickou skutečnost. Život je naopak velmi dynamický. I přesto si však myslím, že uvedené principy lze uvažovat pro účely této práce jako ideál, protože ho věrně zrcadlí. Všeobecný ideál, tj. zásady sociální nauky církve, byl tedy již popsán. Nejednou se mohou objevit různé cesty a úhly pohledů, ale rozhodně bych varoval před mravním relativismem.

Křesťanskou sociální etiku nelze považovat za nějakou společenskou doktrínu, která se mění podle toho, kdo zrovna společnost či stát vede a jak se komu co může aktuálně hodit. Kritici mohou namítnout, že křesťanskou etiku nelze stavět na roveň dogmat katolické víry, a tedy že etika není v čase neměnná. Jistě, formulování zásad sociální nauky církve se vyvíjelo v čase a některé etické záležitosti (např. společenské zvyky) nepatří do okruhu dogmatických výroků, tedy neměnnosti, nýbrž disciplíny (např. otázka celibátu kněží), která se v čase může měnit. Je však třeba si uvědomit, že představené zásady se opírají o výroky z Písma svatého. Typickým příkladem je princip personality a člověka jako Božího obrazu, ze kterého se následně odvíjejí další křesťanské postoje. Nebo můžeme zmínit princip subsidiarity, který nám říká, že pokud

můžeme činnosti přenést na nižší článek společnosti, je správné to udělat. Bůh také svěřil celou zemi člověku, aby ji spravoval.

Křesťanská etika nepatří do společenských směrů, které byly formulovány v 19. či 20. století. Není zatížena žádnými „-ismy“, i když některé osobnosti se tu a tam snaží církvi vyčítat, že některé církevní postoje jsou socialistické či dokonce komunistické, což je opravdu až úsměvné. K tomu bych rád dodal, že se především jedná o situace, kdy se političtí představitelé toho či onoho společenského směru snaží ospravedlnit svůj postoj poukazem na soulad s tím, co hlásá církev. Takové pokusy byly v praxi realizovány např. i v našem komunistickém Československu. Když křesťanská etika, resp. církev, hájí práva sociálně slabých, tak ještě nelze tvrdit, že obhajuje socialismus či komunismus. Křesťanská etika není žádnou ideologií.

Pojďme tedy ke zodpovězení otázek, které byly kladeny v předchozím textu této práce. První otázkou bylo, zda byty vůbec prodávat a zda je mravně správné prodávat byty, které jsou domovy současných nájemníků. Dospěl jsem k názoru, že z pohledu křesťanské sociální etiky není problémem ve všeobecném smyslu byty prodávat. Záleží však na konkrétní situaci a podmínkách. Jak jsem již uvedl, znalost konkrétních podmínek je základním předpokladem pro mravní hodnocení skutečnosti. V představeném případě prodeje bytového fondu, domnívám se, nakonec došlo k naplnění požadavků zásad sociální nauky církve. Byty totiž nepatřily do kategorie sociálních bytů, kde by bydleli sociálně znevýhodnění obyvatelé, a navíc město umožňuje těm, kteří potřebují pomoci řešit svoji bytovou situaci, aby si na přechodnou dobu pronajali byty v domech s pečovatelskou službou nebo bytech pro sociálně slabší, které jsou v jiných objektech stále v majetku města. Považuji za důležité připomenout, že nikdo z tehdejších nájemníků tuto možnost nevyužil. V předchozím textu jsem také uvedl argumenty, které byly vysloveny pro i proti prodeji bytových jednotek. Osobně se přikláním ke názoru, že není primárním úkolem města vlastnit a spravovat běžný bytový fond, a to i s ohledem na princip obecného dobra, protože pak by byla jedna skupina obyvatel, která není sociálně potřebná, bezdůvodně zvýhodňována oproti skupině obyvatel, která bydlí ve svých vlastních bytech, a to jak v soukromém, tak družstevním vlastnictví. S ohledem na malý počet bytových jednotek nelze ani respektovat argument, že zachováním bytů ve vlastnictví obce může město ovlivňovat skladbu obyvatel. Vzhledem k množství prodávaných bytů (třicet) se mi tento argument v případě třináctitisícového města jeví jako marginální. Z pohledu obecného dobra se tedy

domnívám, že nejenom přínosy prodeje pro město převážily nad nevýhodami, ale stejně tak i pro samotné obyvatele prodávaných bytů.

Další otázka se týkala všeobecných podmínek pro prodej bytů, resp. jaké všeobecné podmínky stanovit pro prodej bytových jednotek, aby byly v souladu se zásadou obecného dobra, jakož i dalšími principy křesťanské etiky. S ohledem na výše uvedené je odpověď zřejmá. Z pohledu křesťanské sociální etiky samozřejmě takové podmínky, které budou v souladu se zásadami sociální nauky církve. Již jsem upozornil na to, že jestliže se zásady nemají stát pouze předmětem akademických debat, že třeba, aby se jejich nejniternější smysl odrážel také v praktickém životě lidí. Ze zásad mají vycházet kritéria a z těch konkrétní podmínky. Pro kupující a také pro prodávající se nejdůležitější podmínkou stala kupní cena. Jak stanovit cenu, aby byla nejen zákonná, ale také mravně správná? To byla kardinální otázka. Zodpovězení této otázky jsem se věnoval ve čtvrté kapitole. Uvedl jsem, že cena má odrážet náklady a také přiměřený zisk. Z pohledu ekonomické teorie je cena výslednicí střetu mezi nabídkou a poptávkou. Můžeme tedy říci, že konečná cena závisí na dohodě mezi oběma stranami. Zároveň jsem však připomněl kategorii svobody, resp. zda je člověk, který kupuje byt, ve kterém bydlí, skutečně svobodný. V tomto případě jsem vyslovil pochyby, protože vždy je vlastně svým způsobem na kupujícího vyvíjen nátlak, aby si byt koupil, protože jinak riskuje, že dříve nebo později bude muset obydli, které je mu domovem, opustit. Mravně správná cena je tedy taková, která kupujícího nevydírá, není k ostatním okolnostem přehnaná a odráží náklady či přiměřený zisk. V případě prodeje bytových jednotek však cena neodrážela náklady či zisk. Tyto kategorie nebyly vůbec zohledněny. Šlo o to stanovit obvyklou cenu v místě a čase, která nebude pro kupující likvidační a umožní jim důstojný život i v budoucnosti přesně v duchu obecného dobra. Na cenu lze však také nahlížet z opačné strany, resp. tak, aby z její výše mělo užitek město, resp. v širším smyslu všichni občané města, protože utržené peníze se stávají součástí veřejného rozpočtu s dalším využitím pro ostatní občany města. Uvedl jsem, že cena odpovídala jak zákonným podmínkám, tj. stanovení ceny obvyklé odborným odhadem, tak dle mého názoru i zásadám křesťanské etiky, zlatému pravidlu etiky, opci pro chudé, a zvláště obecnému dobru.

S cenou pak souvisela také další podmínka, a to včasné zaplacení. V tom však z hlediska obecného dobra nevidím vůbec žádný problém, protože aby směna mohla proběhnout, je třeba včas a řádně zaplatit. V konkrétně představeném případě, jak jsem

již uvedl, město bylo nápomocno pro občany při sjednávání úvěrů, avšak nikdo tuto nabídku nevyužil. Navíc již před samotným podpisem kupní smlouvy město poskytlo veškerou sounáležitost pro vyřízení administrativních požadavků ze strany bankovních ústavů, se kterými kupující uzavírali smlouvy o úvěrech. Tím významně pomohlo kupujícím pro získání peněžních prostředků. Domnívám se tedy, že jak všeobecná kritéria, tak i konkrétní podmínky pro prodej bytového fondu města byly v souladu se všemi principy sociální nauky církve, tedy i obecným dobrem.

Ve vybrané části této práce jsem se věnoval polemice, jaký je vztah mezi zákonnými normami a dobrem. Připomněl jsem, že co je zákonné, a tudíž není z pohledu zákona trestné, ještě nemusí být mravně správné a už vůbec nemusí odpovídat zásadám sociální nauky církve. Tato skutečnost pak odpovědným osobám (křesťanům), na kterých leží tíha rozhodnutí, přináší nejedno dilema, které spočívá především v tom, čemu dát přednost, pokud existuje rozpor. Mám dát přednost ustanovení zákona nebo uplatnění principů křesťanské etiky? Pokud existuje nesoulad mezi těmito dvěma veličinami, tak z mravního hlediska má dát přednost svému svědomí, které v ideálním případě respektuje křesťanské zásady. Pokud však zákon hovoří jinak, musím být připraven nést trestně právní následky. Zde je však nutné vzít také v úvahu skutečnost, že konkrétní člověk pak ovlivňuje svým rozhodnutím nejen život svůj, ale také své rodiny a ostatních blízkých lidí. Z pohledu nastíněných mravních dilemat bylo pro mě osobně velkým štěstím, že v té nejdůležitější podmínce, tj. kupní ceně, nebylo třeba volit mezi zákonným ustanovením a mým vlastním svědomím. Zároveň si nemyslím, že zákonné úpravy v České republice pro prodej veřejného majetku, resp. prodeje bytového fondu, generují nepřiměřené sociální tvrdosti. Pokud bych však měl uvažovat cenu nových bytů ve velkých městech, považuji je za nehorázné a v tomto případě generující nepřiměřenou sociální tvrdost. Uvažoval jsem, že právo a dobro jsou dvě rozdílné věci, které mohou stát proti sobě. Osobně se domnívám, že pro růst obecného dobra je třeba vyhnout se extrémům a ohledem na konkrétní situaci ve společnosti používat zdravý rozum. Tímto způsobem jsem také odpověděl na otázku, jak se má zachovat a rozhodnout zastupitel města, který je po volbách zástupcem občanů a jejich zájmů, ale je zároveň představitelem města jako konkrétní organizace a tím také správcem veřejného majetku. V tomto postavení je totiž, dle mého názoru, skrytý velký střet zájmů, který následně může vyústit ve velké mravní dilema. S tím se však musí každý politik, zvláště křesťan, ve svém svědomí vypořádat.

Zároveň jsem se pokusil zamyslet nad tím, zda existuje právo na bydlení. Tyto úvahy jsem ilustroval složitou bytovou situací v hlavním městě Německa Berlíně, když jsem zároveň připomněl, jakým způsobem na tuto problematiku myslí například Všeobecná deklarace lidských práv. Vycházím z předpokladu, že bydlení patří mezi základní lidské potřeby, a jako takovou je třeba ji uspokojit. V otázce bydlení vidím těsnou souvislost s obecným dobrem jakožto souhrnem podmínek, které umožňují jak jednotlivci, tak také skupinám, úplnější a snazší dosažení vlastní dokonalosti. Bez zabezpečení bydlení není možné hovořit o důstojných podmínkách pro rozvinutí lidského života, resp. člověka. Proto se domnívám, že právo na bydlení existuje a každý člověk má s ohledem na kulturní podmínky a zvyklosti dané země právo na jeho zabezpečení.

Domnívám se, že z celého textu této práce vyplývají i doporučení pro budoucnost jako taková. Z mého pohledu je třeba mít nejen znalost, ale také odvalu uvádět v život zásady křesťanské etiky. Realizace dobra mnohdy vyžaduje odvalu. Zároveň bych však rád dodal, že v realitě života, a především v politice, kde je třeba se dohodnout s ostatními partnery, není nutné být za každou cenu radikální a bezhlavě přímočarý. Tím se totiž může napáchat více škod než dobra. Takovou situaci osobně nazývám „páchání dobra“. Základním předpokladem pro přesvědčování ostatních lidí je věrohodnost, ale je třeba také říci, že zvláště v dnešním světě je důležitá znalost dané věci (zákony, sociální nauka církve aj.) a umět argumentovat. Není nutné mít hned na jazyku citace z Písma svatého, ale je třeba být pravdivým obrazem Boží lásky k nám lidem. Zvláště v etických záležitostech je žádoucí nejenom říkat, co se má dělat, ale také proč se něco má dělat nebo nemá dělat. V opačném případě člověk pouze moralizuje a stává se nevěrohodným. Věrohodné zdůvodnění je důležité a z vlastní zkušenosti vím, že etické výzvy lze uspokojivě řešit a zdůvodnit i bez náboženských pozic. Pokud je nutné zapojit i specifika křesťanské etiky, nebývá třeba to zdůrazňovat hned v první větě. Naopak si myslím, že i v naší české sekularizované společnosti je možné ve vhodné chvíli a vhodným způsobem v etických diskusích argumentačně obstát. Důležitá je však opravdová znalost problematiky, a nikoliv pouhé povrchní konstatování. Tím druhou stranu ani nepřesvědčím ani nedosáhnu jejího pochopení ve prospěch svých postojů. A to platí jak pro znalost konkrétního případu, který má být reflektován, tak také hlubší znalost křesťanské víry. Mimo jiné se domnívám, že tento postřeh platí také v otázce identity evropských katolických křesťanů, kdy se neznalost a povrchnost víry může velmi negativně odrazit v diskusích o víře či vůbec životu s křesťany jiných vyznání či

příslušníky jiných světových náboženství, v evropském kontextu pak především s islámem.

Dalším doporučením pro uvedení v život mravních zásad může být zavedení etického kodexu. Nevýhodou však je, že více nebo méně mají charakter donucování k nějakému způsobu chování. Mohou však být výchovným prostředkem v rámci ovlivňování organizační či podnikové kultury, kdy se při dlouhodobém respektování jednotlivých ustanovení hodnoty a chování zaměstnanců v pozitivním slova smyslu skutečně mění a lidé je přijímají za své vlastní. V podnikové sféře bývají takové normy již obvyklé, avšak méně pak v oblasti politiky. Zcela běžné jsou etické kodexy v profesních komorách, např. lékařské, kdy je výkon povolání vázán na členství v organizacích, které mají i své etické kodexy. Porušení etického kodexu může být důvodem pro vyloučení z odborné komory a následně i nemožnost vykonávat svou odbornou činnost, tedy přijít o své zaměstnání. V jednotlivých oblastech je podstatný rozdíl ve vymahatelnosti a případných postihů za nedodržování etického kodexu. Také v podnikové sféře je obvyklé, že nedodržení etického kodexu má za následek nějakou formu postihu. Avšak v oblasti politiky to říci nemůžeme. Přiznám se, že nevím o městě, které by mělo definovaný etický kodex pro své zvolené zastupitele. Rovněž si nedokážu představit vymahatelnost případného nedodržování ze strany zastupitelů. Jedinou možností za nedodržování etických zásad nebo všeobecné slušnosti je, že daného člověka voliči ve volbách nezvolí nebo že v průběhu vykonávání mandátu bude takový člověk odvolán ze své funkce, např. člen městské rady. Někteří voliči jsou skutečně odpovědní a po celou dobu výkonu mandátu bedlivě sledují činnost svých zastupitelů. Obávám se však, že takových je menšina. Pak se ale bohužel stává, že lidé bez mravního kreditu jsou opakovaně zvoleni do veřejných funkcí. To pak ale dotýkáme také tématu odpovědnosti voliče vůči sobě i celé společnosti.

Doporučení vyplývající z konkrétního uvedeného případu z praxe je z mého pohledu následující. Domnívám se, že mnoha diskusím, nedorozuměním či dokonce ostrým sporům šlo předejít ještě větší informovaností ze strany města. S tím souvisí také časový rámec realizace prodeje bytů. Na druhou stranu je nutné v konkrétní okamžik rozhodnout, protože není možné, pokud se rozhodneme pro realizaci, věc nekonečně odkládat. To pak přináší pouze nejistotu.

Rád bych ještě stručně odpověděl na otázku z úvodní kapitoly, totiž jaký je význam a co nového přináší teologie a křesťanská sociální etika do oblasti komunální politiky.

S tím souvisí také důvod, proč bychom se měli snažit implementovat křesťanskou etiku do života obcí, měst i celé společnosti. Pokud odhlédnu od náboženských pozic a zdůvodnění ve smyslu dosažení spásy člověka, domnívám se, že se jedná o dlouhodobé či dokonce trvalé předpoklady pro šťastný, hodnotný a zdařile vedený život konkrétního člověka i ostatních lidí. Je třeba si uvědomit, že člověk je tvor společenský a žije ve vzájemných vztazích s ostatními lidmi. Naše životy jsou propojené. Je třeba vědět, že z hlediska katolické teologie se v mezilidských vztazích, které jsou naplněny láskou k bližním, zrcadlí i sám trojjediný Bůh. Mám na mysli vztahovost mezi jednotlivými božskými osobami.

V oblasti komunální politiky vidím následující přínos křesťanské etiky. Etika zkoumá, co by mohlo být i jinak, než je. V etice totiž platí, že z toho, co jest, nelze usuzovat, co by mělo být. Etika neustále hledá odpověď na otázku, jak žít zdařilý život. Především chci zdůraznit, že etika není bezmocná a je základem dlouhodobé perspektivy. Není žádnou zástěrkou pro odstrašující skutečnost či jakým si morálním lakem. Také v politice platí, že etické jednání příznivým způsobem ovlivňuje veřejné mínění, je dobrým příkladem pro ostatní a pozitivně ovlivňuje důvěru mezi jednotlivými lidmi. Je to sice dlouhá cesta, ale křesťané se nesmí vzdávat a musí na této cestě vytrvat. Křesťanská etika se pak odlišuje svou radikalitou na cestě k následování Krista. Jestliže tedy například říkáme, že se nemá krást, pak skutečně nekrademe ani málo, jestliže říkáme, že lidský život má svou důstojnost a že je třeba ho chránit, nemůžeme být příznivci potratů. Můžeme říci, že etika a její principy jsou opěrným bodem v nejistých časech. Tyto etické principy se nebojím nazvat majákem, který určuje směr, varuje před nebezpečím nebo potvrzuje správnost rozhodnutí, aby člověk žil správný a zdařilý život.

Závěr

Předmětem diplomové práce „Etická dilemata při prodeji bytového fondu města – systematická analýza z pohledu křesťanské sociální etiky“ byl rozbor komunální politiky, jakož i rozhodování vedení města, výběr principů, stanovení kritérií a nalezení podmínek pro prodej městského majetku do soukromého vlastnictví z pohledu křesťanské sociální etiky. Vyšel jsem z myšlenky, že uplatňování principů křesťanské etiky v životě jednotlivců i organizací přináší celkové rozšíření pohledů odpovědných osob během rozhodování v nejrůznějších situacích, vede ke zlepšení mezilidských vztahů, a tím pomáhá nalézt co nejlepší řešení v nejrůznějších situacích lidského života. Nepopírám však existenci napětí, která vznikají při snaze o prosazení etických principů. Základní mravní zásadou, kterou jsem v této práci zohlednil, bylo obecné dobro.

Těžiště diplomové práce spočívá v reflexi etických dilemat, které vyvstávají v rámci prodeje městského majetku. Etická reflexe byla činěna z pohledu teologické etiky a katolického sociálního učení. V návaznosti na vybrané zásady sociálního učení církve byla stanovena etická kritéria pro mravně zodpovědné politické jednání a formulovány podmínky pro prodej městského bytového fondu.

Přínos práce vidím v komplexním přístupu ke křesťanské sociální etice, etické reflexi konkrétního příkladu z praktického života a implementaci zásad sociálního učení církve do života jednotlivců i společnosti. Představil jsem fakticky, společensky i mravně složitý příklad, jakým je prodej městského bytového fondu do soukromých rukou. Provedl jsem komparaci skutečného stavu a zásad křesťanské sociální etiky, především pak obecného dobra. Zároveň jsem ukázal oprávněnost a zdůvodnění požadavku aplikace principů křesťanské etiky do politického života středně velkého města v České republice.

Cíl práce byl explicitně stanoven v úvodu této práce, tedy popsat a analyzovat etická dilemata při rozhodování v řízení města, vybrat principy, stanovit kritéria a nalézt podmínky pro prodej městského bytového fondu, které budou v souladu se zásadou obecného dobra jako základního principu křesťanské etiky realizovaného v praxi komunální politiky. Smyslem bylo, aby byly přínosem při vedení města jako organizační jednotky i jeho občanů za předpokladu respektování trvalé udržitelnosti rozvoje kvality života jednotlivců a města jako celku. Domnívám se, že na základě výše uvedených poznatků a doporučení byl cíl této diplomové práce naplněn.

Seznam použitých zkratk a obrázků

AA	Apostolicam actuositatem
BAM	Bible a morálka
GS	Gaudium et spes
ChL	Christifideles Laici
KSNC	Kompendium sociální nauky církve
LE	Laborem exercens
LG	Lumen gentium
LS	Laudato si'
Mk	Evangelium podle Marka
Mt	Evangelium podle Matouše
Lk	Evangelium podle Lukáše

Obr. č. 1: Vztah obecného dobra a spravedlnosti

Seznam použité literatury

- ANZENBACHER, Arno: *Křesťanská sociální etika*, Přel. K. Šprunk, 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004, 254 s. ISBN 80-7325-030-6.
- Apostolicam actuositatem. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vyd. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-7192-467-9, s. 379-413.
- BAKOVÁ, Ludmila: *Bydlení*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 124 s. ISBN 80-210-1586-1.
- Ekumenická rada církví v Československu: *Bible*, ekumenický překlad, Přel. Ekumenické komise pro Starý a Nový zákon, 1. vyd. Praha: Česká katolická charita, 1987, 1292 s.
- FRANTIŠEK: *Laudato si' (LS)*, Přel. M. Glaser, 1. vyd. Praha: Paulínky, 2015, 159 s. ISBN 978-80-7450-187-6.
- FRANZEN, August: *Malé dějiny církve*, Přel. B. Smékal, M. Ryněšová, 3. rozšířené vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 398 s. ISBN 80-7195-082-3.
- Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vyd. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-7192-467-9, s. 173-265.
- GIBAS, Petr: Od bydlení k domovu: nákup bytu jako zrození domova. In: Lux, Martin (ed.) a kol.: *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*, 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015, 186 s. ISBN 978-80-7330-279-5, s. 74-88.
- GRÜN, Anselm; ZEITZ, Jochen: *Bůh a peníze*, Přel. Š. Sirovátka, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, 207 s. ISBN 978-80-7195-603-7.
- HOLLENBACH, David: *The Common Good and Christian Ethics*, 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 269 s. ISBN 0-521-89451-4.
- Jan Pavel II.: *Christifideles Laici (ChL)*, 1. vyd. Praha: ZVON, 1990, 126 s. ISBN 80-7113-024-9.
- KADLEC, Rostislav: *Aspekty podnikové kultury z hlediska křesťanské etiky*, diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2017, 140 s.
- KLIMEŠ, Lumír: *Slovník cizích slov*, 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995, 855 s. ISBN 2-54-13/5b.
- Lumen gentium. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vyd. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-7192-467-9, s. 29-100.
- LUX, Martin: Úvod. In: Lux, Martin (ed.) a kol.: *Standardy bydlení 2014/2015: Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*, 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015, 186 s. ISBN 978-80-7330-279-5, s. 5-8.
- MARITAIN, Jacques: *The person and the common good*, 1. vyd. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2012, 108 s. ISBN 978-0-268-00204-6.

- MLČOCH, Lubomír: *Ekonomie důvěry a společného dobra: Česká republika v Evropské unii: pokus o nástin perspektivy*, 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 195 s. ISBN 80-246-1188-0.
- MUSIL, Jiří: *Sociologie bydlení*, 1. vyd. Praha: Svoboda, 1971, 303 s. ISBN neuvedeno
- Papežská biblická komise: *Bible a morálka (BAM)*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 207 s. ISBN 978-80-7195-367-8.
- Papežská rada pro spravedlnost a mír: *Kompendium sociální nauky církve (KSNC)*, Přel. C.V. Pospíšil, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.
- PŘIBÁŇ, Jiří: O dobru a spravedlnosti. In: Přibáň, Jiří, Holländer, Pavel, et al.: *Právo a dobro v ústavní demokracii: polemické a kritické úvahy*, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2011, 270 s. ISBN 978-80-7419-045-2, s. 42-47.
- PŠENKO, Robert, OBŠASNÍK, Lukáš: *Vyznejte se v paragrafech bydlení: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*, 1. vyd. Brno: BizBooks, 2014, 108 s. ISBN 978-80-265-0265-4.
- SOKOL, Jan: *Moc, peníze a právo*, 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2015, 296 s. ISBN 978-80-7429-638-3.
- SOKOL, Jan: Jazyk, právo a dobro. In: Přibáň, Jiří, Holländer, Pavel, et al.: *Právo a dobro v ústavní demokracii*, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2011, 270 s. ISBN 978-80-7419-045-2, s. 75-88.
- SPIEKER, Manfred: *Katolická sociální nauka a sociální tržní hospodářství*, Přel. M. Wernisch, C. Martinek, 1. vyd. Praha: Česká křesťanská akademie, 1996, 88 s. ISBN 80-85795-24-8.
- SUTOR, Bernhard: *Politická etika*; Přel. Z. Bígl, Z. Drápal, 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996, 391 s. ISBN 80-86005-17-8.

Zákony a ostatní právní normy:

Organizace spojených národů: *Všeobecná deklarace lidských práv*, 1948
<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
 (staženo dne 12.6.2020)

Zákon č. 1/1993 Sb. *Ústava České republiky* <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>
 (staženo dne 12.6.2020)

Zákon č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2> (12.6.2020)

Zákon č. 209/1992 Sb. *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících* <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209> (staženo dne 12.6.2020)

Zákon č. 128/2000 Sb. *o obcích (obecní zřízení)*

Zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník*

Elektronické zdroje:

ČTK, Idnes.cz: *Tisíce Němců v ulicích demonstrovaly proti růstu cen nájmu a nedostatku bytů*, (6. dubna 2019), [5.10.2020].

<https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-protest-demonstrace-najem-rust-vyse-byty.A190406_141902_zahranicni_pmk>.

Div: *Dánský penzijní fond skoupil berlínskou čtvrť, lidé se bojí budoucnosti*, (10.12.2018), [5.10.2020].

<https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/penzijni-fon-bydleni-nemecko-pfa.A181210_101307_ekonomika_div>.

Idnes.cz, ČTK: *Vedení Berlína reaguje na bytovou krizi, zmrazí nájemné na pět let*, (18.6.2019), [5.10.2020].

<https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/berlin-strop-najemne-zmrazeni-na-pet-let-bytova-krize.A190618_173506_eko-zahranicni_chtl>.

Šafaříková, Jana: *Nedostatek a drahota. V Berlíně sílí volání po vyvlastňování bytů realitkám*, (12.3.2019), [5.10.2020].

<https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nemecko-berlin-byt-realitni-nemovitost-vyvlastneni.A190305_122215_zahranicni_luka>.

Tomanka, Marek: *Evropa vs. drahé byty. Bydlení ve velkoměstech se stává výsadou bohatých*, (2.6.2019), [5.10.2020].

<https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/byty-najem-evropa-metropole-mestonarust-cena-airbnb-turismus-nemovitost.A190601_479579_eko-zahranicni_mato>.